

Muokkausta ja manipulaatiota

Jenni Mäenpää

MUOKKAUSTA JA MANIPULAATIOTA

Digitaalisen kuvankäsittelyn rajat
suomalaisissa sanoma- ja aikauslehdissä

Copyright ©2008 Tampere University Press ja tekijä

Myynti

Tiedekirjakauppa TAJU

Kalevantie 5

PL 617

33014 Tampereen yliopisto

puhelin (03) 3551 6055

fax (03) 3551 7685

taju@uta.fi

www.uta.fi/taju

<http://granum.uta.fi>

Taitto: Maaret Kihlakaski

Kansi: Mikko Reinikka

Kannen kuvapari: Hannu Kivimäki

ISBN 978-951-44-7262-6 (nid.)

978-951-44-7289-3 (pdf)

Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Tampere 2008

Sisällys

Johdanto	8
Keskustelua Suomessa 1980–90-luvuilla.....	10
Katsaus tutkimuksiin journalistisen kuvan digitaalisuudesta (Janne Seppänen).....	15
Kuvankäsittelyn tutkimus 1980–1990-luvuilla.....	16
Vuosituhatteen vaihteen kuvankäsittelytutkimus.....	21
Yleisiä kuvankäsittelynormistoja	27
Pohjoismaiset journalistin ohjeet	27
Reutersin ohjeet kuvankäsittelijöille	29
Yhdysvaltojen lehtikuvaajien eettinen ohjeistus	31
Suomalaisten lehtien tyylikirjat ja kuvankäsittelyohjeistukset.....	33
Kuvankäsittelytapaukset Julkisen sanan neuvostossa	37
Tutkimuksen kulku	43
Edustava otos suomalaisista lehdistä	43
Kuvankäsittelyn hyväksymisen mittaaminen kuvaparien avulla	47
Keskeiset käsitteet.....	50
Tutkimuksen rajoitukset.....	53
Koko lehdistön kattavan otoksen haasteellisuus	53
Jälkikäsitteily on vain yksi kuvajournalismin ulottuvuus.....	54
Laadullisen analyysin tulokset.....	57
Taustahaastattelujen yhteenveto	57
Laadun parantaminen vs. manipulaatio.....	59
Pimiösääntö ja kuvaushetken sääntö.....	60
Sanomalehtien erityispiirteitä	61
Aikakauslehtien erityispiirteitä.....	63
Ammatillinen harkinta ja päätöksenteko toimitustyössä	64
Lehtien käytännöt vs. ammattilaisten mielipiteet.....	68
Miten lukijoita informoidaan kuvankäsittelystä?.....	69
Suhtautuminen kuvankäsittelyn sääntelyyn	72

Kuvankäsittelytoimenpiteiden yleisyys.....	75
Top 5 – eniten ja vähiten tehdyt toimenpiteet	77
Suomalaiset lehdet ja Reutersin säännöt	78
Kuvankäsittelyn hyväksyminen kuvapariesimerkeissä.....	80
Sisällölliset muutokset	81
Tekniset muutokset	87
Yhdistelmäkuvat.....	95
Tilastollisen analyysin tulokset	101
Ketkä hyväksyvät eniten kuvankäsittelyä?	102
Yhteenvedo (Jenni Mäenpää & Janne Seppänen).....	112
Objektiivisen kuvan rituaalit	116
Ammatillisen harkinnan ja päätöksenteon prosessit	119
Kuvankäsittelyn muotoutuminen	
kuva- ja juttutyypin mukaan	120
Tarvitaanko normistoa?	122
Journalistisen tuotannon murros	123
Ehdotuksia	127
Jälkisanat: Utiskuvan manipulaation loppu? (Anssi Männistö)	129
Lähteet	135
Liitteet	138
Liite 1: Kyselylomake	138
Liite 2: Kysymysten kuvaukset.....	150
Liite 3: Yhteenvedo vuoden 2006 levikkitilaston lehdistä...	163
Liite 4: Lista mukana olevista lehdistä.....	164

SAATTEEKSI

Tämä kirja on kirjoitettu osana Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikön tutkimusprojektia, jossa kartoitettiin kuvankäsittelyn käytäntöjä suomalaisissa lehdissä.

Tutkimuksen ideasta ja eteenpäin viemisestä kuuluu kiitos Janne Seppäselle, joka on kirjoittanut tähän kirjaan katsauksen aikaisemmasta tutkimuksesta ja osan loppuyhteenvedosta. Jannelle kiitos myös kirjan nimestä ja ohjauksesta työn eri vaiheissa. Anssi Männistöä kiitän jälkisanon kirjoittamisesta, erinäisten tekstiversioiden kommentoinnista ja suunnitteluavusta.

Ennen varsinaisen kyselylomakkeen muotoilemista taustatiedon keräämiseksi haastateltiin useita kuvajournalismin ammattilaisia. Kiitokset arvokkaista vastauksista Timo Pyykölle, Ari Heinoselle, Paavo Martikaiselle, Kati Kinnuselle ja Riku Koskelolle.

Lomakkeen testaamiseen ja kommentoimiseen osallistuivat Timo Marttila, Sanna Heikintalo, Liisa Heinänen, Virpi Ekholm, Outi Sirviö, Jaana Teräväinen, Timo-Jaakko Rautavuori, Sakari Viista ja Jukka Gröndahl. Kiitos teille.

Jukalle kiitos myös lopullisen tekstin kommentoimisesta. Samoin kiitos rakentavista kommenteista Juhani Niiraselle ja Pentti Raittilalle. Kuvaparien tekemisestä kiitos Hannu Kivimäelle. Lisäksi suuri kiitos kaikille tutkimukseen osallistuneille vastaajille. Kiitos kaikille muillekin kollegoille ja läheisille, joiden kanssa olen saanut vaihtaa ajatuksia työstäni kuluneen vuoden aikana.

Mainittakoon vielä, että kommentoijien arvokkaasta myötävaiikutuksesta huolimatta tämän kirjan kirjoittajat ovat vastuussa kaikista tutkimuksen raportoinnissa tehdyistä ratkaisuksista ja tulkinnoista.

Koko projektin toteutumisesta kiitos Helsingin Sanomain säätiölle, joka myönsi tutkimukseen tarvittavan rahoituksen.

Tampereella 26.2.2008

Jenni Mäenpää

JOHDANTO

Tässä kirjassa esitellään tutkimus, jossa kartoitetaan suomalaisten sanoma- ja aikakauslehtien digitaalisen kuvankäsittelyn käytäntöjä. Selvitämme, miksi ja miten lehtikuvia käsitellään Suomessa. Työ tehtiin vuoden 2007 aikana Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikössä.

Taustalla vaikuttaa maailmalla lisääntynyt keskustelu digitaalisesta kuvankäsittelystä ja siitä, mitä vaikutuksia tekniikan kehitymisellä on kuvajournalismiin. Keskustelu kuvankäsittelystä ei kuitenkaan ole uutta. Kuvia käsiteltiin jo filmikuva-aikana pimiössä. Ensimmäisen digitaalisen kuvan julkaisi tiettävästi yhdysvaltalainen Time-lehti 1960-luvun puolivälissä, kun tv-kameran välittämä magneettinauhakuva avaruusaluksen Marsin valloituksesta muunnettiin tietokoneella digitaaliseen muotoon. (Ks. Codognet 2002, 42.) Laajemmin filmikuvia alettiin käsitellä digitaalisesti lehdissä 1980-luvun alussa, jonka jälkeen digitaaliset kamerat yleistyivät lehtikäytössä 1990-luvun puolivälistä alkaen. Ehkä suurimmat ylilyönnit kuvankäsittelyssä tehtiin tekniikan ollessa uutta, mutta lehtien kuvankäsittely herättää edelleen kiivastakin keskustelua.

Tutkimuksen tekoa edeltäneenä syksynä 2006 kuvankäsittelyn nosti maailmanlaajuiseen keskusteluun uutistoimisto Reutersin freelance-kuvaaja Adnan Hajj, joka oli lisännyt savupilviä Libanonin pommituksista ottamiinsa kuviin. Hajjin toimeksiantaja antoi hänelle potkut kuvankäsittelyn vuoksi. Tämän seurauksena Reuters on laatinut työntekijöilleen tarkat kuvankäsittelyä koskevat ohjeet. Suomessa kuvankäsittelyn rajoista keskustelu on tutkimuksen kentällä vielä melko uutta, eikä kattavaa tutkimusta kuvankäsittelyn käytännöistä ole aikaisemmin tehty. Tämä selvitys luo keskustelun pohjaksi tarvittavaa tietoa siitä, millaisia käytäntöjä eri julkaisuissa ja juttutyypeissä on.

Otoksessa ovat mukana kaikki Suomen suurimmat sanomalehdet ja edustava otos aikakauslehdistä ja paikallisista sanomalehdistä. Sähköpostikyselynä toteutettu tutkimus osoitettiin valikoidusti keskeisille kuvajournalismin toimijoille kuten kuvaajille, ulkoasupäälliköille, graafikoille ja kuvatoimittajille. Kyselyyn vastasi yhteensä 182 ammattilaista. Ammattiryhmistä eniten edustettuina olivat lehtikuvaajat, toimitusten esimiehet ja kuvankäsittelijät. Kyselyn pääpaino oli osiossa, jossa vastaajat saivat arvioitavakseen kuvapareja, joista ensimmäinen kuva on käsittelemätön ja toinen käsitelty. Vastaajia pyydettiin arvioimaan esitetyn käsittelyn hyväksyttävyyttä kunkin kuvaparin kohdalla neljän eri kuvatyypin: uutisen, reportaasin, featuren ja kuvituskuvan kontekstissa.

Tutkimusaineiston hankinnasta, analyysistä ja raportoinnista vastaa pääosin YTM Jenni Mäenpää. Projektin vastuuhenkilönä on toiminut professori Janne Seppänen, jonka ideasta tutkimushanke sai alkunsa. Hän on osallistunut tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen sen eri vaiheissa muun muassa kirjoittamalla katsauksen aikaisempaan kuvankäsittelyä koskevaan tutkimukseen. Lisäksi hän on antanut oman kirjoituspanoksensa loppuyhteenvedon pohdintoihin. Projektin ohjauksessa ja toteutuksessa on ollut mukana myös visuaalisen journalismin professori (ma.) Anssi Männistö. Hänen käsialaansa ovat kirjan jälkisanat, joissa luodaan katsaus tulevaisuuden kuvajournalismiin ja tuotannon murrokseen. Tutkimuksessa käytetyt kuvaparit on yhteisen ideoinnin pohjalta toteuttanut kuvajournalismin opiskelija Hannu Kivimäki.

KESKUSTELUA SUOMESSA 1980–90-LUVUILLA

Digitaalinen kuvankäsittely alkoi yleistyä Suomessa 1980-luvulla, jolloin valokuvat otettiin vielä pääasiassa perinteisillä filmikameroilla. Digitointia varten kuvat skannattiin tietokoneelle käsiteltäviksi. Käytössä oli myös videokameroita ja videonauhoja, joiden avulla kuvia voitiin digitoida. Ensimmäiset still-videokamerat (SV Camera) 1980-luvun alussa tallensivat kuvat digitaalisessa muodossa kamerassa olevalle tietokonelevykkeelle. SV-kamerat toimivat samalla periaatteella kuin tavalliset videokameratkin sillä erolla, että ne tallensivat liikkuvan kuvan sijaan still-kuvia (Esim. Lewis 1991, 314–315). Ensimmäiset digitaaliset still-kamerat kehitettiin tietyvästi 1970-luvun puolivälissä, mutta yleisemmin ne tulivat kaupallisesti saataville 1990-luvun alussa. Siitä lähtien markkinoilla on ollut myös ammattimaiseen käyttöön tarkoitettuja digitaalisia järjestelmäkameroita. Lehtikäytössä digitaaliset kamerat yleistyivät Suomessa 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Uusi teknologia aiheutti vilkasta keskustelua valokuvauksen ammattilaisten ja harrastajien keskuudessa. Valokuvataiteilijat pitivät digitaalista kuvankäsittelyä rajattomien mahdollisuuksien aarrearkuna, mutta journalismissa tekniikan kehitys nähtiin yleisesti uhkana tiedonvälityksen uskottavuudelle. Vuosina 1989–1996 muun muassa Valokuva-lehdessä, Kameralhdessä, Suomen Kuvalehdessä, Lehtikuvaaja-lehdessä ja Suomen Lehdissä julkaistiin useita kirjoituksia, joissa kannettiin huolta kuvajournalismin muuttumisesta. Kirjoittelussa todettiin, että digitaalisuus on vähentänyt valokuvan todistusvoimaa, ja että dokumentaarisen kuvan tilalle ollaan luomassa jotain, mitä ei ole koskaan ollut olemassakaan. Kirjoituksissa peräänkuulutettiin rajojen asettamista kuvankäsittelylle ja yhtenäisten manipulaatiomerkitöjen käyttöönottoa lehdissä. Varhaisimmissa kir-

joituksissa käytettiin ilmaisia digipiru ja digitaalipaholainen, jotka kuvasivat hyvin sitä huolta, jonka uuden tekniikan tulo sai aikaan.

Huoli sai myös konkreettista aihetta, kun uusi tekniikka innoitti lehdet kokeilemaan uusia mahdollisuuksia. Tämä johti toisinaan ylilyönteihin, ja 1980–90-lukujen taitteesta on olemassa useita kansainvälistä kohua herättäneitä kuvankäsittelyesimerkkejä. Suomestakin löytyy lehtikuvia 1990-luvun alkupuolelta, joissa esimerkiksi kaksi eri aikaan kuvattua henkilöä on yhdistetty yhteen kuvaan ilman mainintaa kuvankäsittelystä.

Suomen Lehdistön kuvankäsittelyä koskevaan juttuun (11/1993) on koottu aiheesta esimerkit muun muassa Helsingin Sanomien uutis sivulta ja Ilta-Sanomien urheilusivulta. Helsingin Sanomien kuva julkaistiin vuonna 1993 Juhan-talo-oikeudenkäynnistä kertovan jutun yhteydessä. Yhdistelmäkuva on syyttäjä Jacob Söderman ja syytetyn puolustajasta Jukka Peltonen. Kuva on yhdistetty kahdesta eri kuvasta ilman mainintaa kuvankäsittelystä. Samassa yhteydessä on lisäksi erillinen pikkukuva Säätytalon näyttämöstä. Kuvien ottajaksi on merkitty P. Kosonen /HS.

Kyseisen Suomen Lehdistön jutun

Helsingin Sanomien julkaisema 17.10.1993 kuva Jacob Södermanin ja Jukka Peltonenin välillä. Kuva on yhdistetty kahdesta eri kuvasta, mutta manipulaatio ei ole nähtävissä.

HELSINGIN SANOMAT:

EREHTYMISEN VAARAA EI SAA OLLA

Helsingin Sanomien kuvamanipulaatio-aiheeseen viitattiin samat ohjeet kuin kuvamanipulaatio-yhtiössä. Uutiskuvaa ei saa muuttaa. Sallittua on esimerkiksi ottaa osittainen näkökulma kuvasta, kuvan tehostaminen, värivaihtelu ja kuvan jarruttaminen, joka kuvasta otetaan vain osa.

Kuvamanipulaatio sääntöjen mukaan kuvaa ei saa muuttaa, jotta se ei aiheuta väärinymmärrystä. Kuvaa ei saa muuttaa, jotta se ei aiheuta väärinymmärrystä. Kuvaa ei saa muuttaa, jotta se ei aiheuta väärinymmärrystä.

Sanomalehtien Liitto:
KUVILLAKAAN EI SAA HEIKENTÄÄ LEHDISTÖN LUOTETTAVUUTTA

Sanomalehtien Liiton toimintasuunnitelman mukaan kuvien manipulaatio on kiellettyä. Kuvien manipulaatio on kiellettyä. Kuvien manipulaatio on kiellettyä.

Suomen Lehdistön (11/1993) kuvankäsittelystä kertovassa jutussa julkaistiin esimerkkinä yhdistelmäkuva, joka on lehden mukaan julkaistu alun perin Helsingin Sanomissa 17.10.1993.

otsikkona oli: ”Tekniset mahdollisuudet rajattomat, mutta kuvamanipulaatio ei saa horjuttaa lehden uskottavuutta.” Jutussa esiteltiin Sanomalehtien liiton kantana, että lehdistön luotettavuutta ei saa valokuvienkaan julkaisemisen yhteydessä heikentää. Jo viisi vuotta aikaisemmin, vuonna 1988, liitto antoi kannanotossaan lehdille suosituksen käyttää kuvamanipulaatioiden merkitsemiseen M-kirjainta. Jälkikäsitellyssä muunneltujen kuvien merkitseminen M-kirjaimella ei kuitenkaan koskaan yleistynyt lehdissä laajasti.

Samassa jutussa kerrottiin Helsingin Sanomien, Keskipohjanmaan ja Keski-suomalaisen kuvankäsittelyn käytännöistä ja lehtien suhtautumisesta kuvankäsittelyyn. Kaikkien lehtien viesti oli, että lukijalle ei saa syntyä erehtymisen vaaraa kuvankäsittelyn takia, käsittelyä on käytettävä harkiten, ja se on merkittävä selkeästi.

Paitsi kirjoittamalla kuvajournalistit ottivat asiaan kantaa myös kuvien avulla. Vuonna 1990 Suomea kiersi valokuvanäyttely nimeltä ”M-kaupunki etsii manipuloijaa.” Sen takana olivat valokuvaajat Petteri Bülow, Juha Saari ja Touko Yrttimaa, jotka toteuttivat tietokoneella kuvasarjan, jossa kommentoitiin muun muassa kansainvälistä politiikkaa. Touko Yrttimaan mukaan kuvat olivat voimakkaita

Kasinotalous. Tämä yhdistelmäkuva oli esillä M-kaupunki etsii manipuloijaa -näyttelyssä vuonna 1990.

manipulaatioita esimerkiksi Berliinin muurin sortumisesta, Harri Holkerin kahvituosta tai kuolevasta sotilaasta tennismaila kädessä. Näyttelyn tekijöiden ajatuksena oli herättää kriittistä keskustelua valokuvista, purkaa kuviin yleisesti liitettyä totuuden illuusiota ja tutkia tarjoaisiko uusi tekniikka mahdollisuuden uuteen ilmaisuun esimerkiksi myyttien kuvittamiseksi. Näyttely herättikin voimakasta kiinnostusta ja keskustelua paitsi valokuvista myös itse näyttelystä. Näyttelyn tekijöitä kehoitettiin luovuudesta ja rohkeudesta, ja toisaalta heitä kritisoitiin oman pesän likaamisesta ja vääristelystä.

Uuden tekniikan kehitystä ei kuitenkaan haluttu jarruttaa, sillä nopeuttihan se valokuvan käyttöä ja antoi mahdollisuuden siirtää kuvia muutamassa sekunnissa maapallon toiselle puolelle. Digitaalitekniikan tuomia mahdollisuuksia osattiin myös arvostaa lehdissä. Aiempaa nopeampaa ja parempaa journalistista työtä ihasteltiin. Tekniikan edelleen kehittyessä digitaalinen kuva alkoi kilpailla filmin kanssa myös teknisessä laadussa, jolloin edut alkoivat ajaa haittojen edelle. Tekniikasta puhumisen ohella lehtikirjoituksissa todettiin muun muassa, että digitaalisesti tehtyä kuvankäsittelyä on toisinaan mahdotonta erottaa kuvaa katsomalla, ja siitä syystä kriittistä kuvanlukutaitoa olisi entistä tärkeämpää opettaa kouluissa.

Usein toistui myös ajatus siitä, että huoli digitaalisesta kuvankäsittelystä on vain osa historiallista jatkumoa keskustelussa valokuvan alkuperästä ja suhteesta todellisuuteen. Asiasta puhui esimerkiksi Valokuva-lehden (12/1990) haastatteleva Jan-Erik Lundström, silloinen Pohjoisen Valokuvakeskuksen taiteellinen johtaja. Hän toi esiin valokuvan paradoksin, jossa kuviin liitetään yhtäältä voimakas yhteys todellisuuteen, mutta toisaalta kuvat ovat aina sidottuja valitsemiin kulttuurisiin lukutapoihin. ”Valokuvat edustavat aina tiettyä näkökulmaa ja ideologiaa, minkä lisäksi niitä luetaan kulttuuristen traditioiden ja kontekstien kautta. Valokuvaa ei siksi voi tulkita totuutta vastaavaksi.” Toisaalta hän totesi, että ”elämme ikonologisen kuvakäsityksen aikaa, jossa kuva viittaa todellisuuteen, kuva käsitetään kuvaksi jostain”. Lundström sanoi digitaalisen kuvankäsittelyn heikentävän valokuvan statusta historiallisena todisteena ja katkaisevan kausaalisen suhteen kuvan ja sen esittämän maailman välillä. Hänestä

kuvien manipuloinnin ei kuitenkaan pitäisi liikaa horjuttaa uskoamme valokuvaan, sillä kysymys on vain eri teknologiasta, eri välineestä, jolla kuvia luodaan. Hän sanoi koko valokuvauksen historian olevan täynnä esimerkkejä uusista teknisistä innovaatioista ja painotti digitaalikuvien olevan ihmisten luomia kuvia, joita luetaan samoin kuin tekstiäkin.

Vilkkaan keskustelun ansiosta kuvajournalismiin alettiin kiinnittää muutenkin huomiota. Kuvan uskottavuudesta puhuttaessa keskustelu laajeni kuvankäsittelystä kuvien lavastamiseen ja toimituskäytäntöihin, joissa esimerkiksi järjestetyt mediatapahtumat olivat, ja ovat edelleen, osa arkipäivää. Tässä yhteydessä keskusteluun nousivat niin ikään uudet näkemykset toimitusten työnjaosta ja työn ja osaaamisen painopisteiden muuttumisesta. Tämä tarkoitti uusien teknisten taitojen ohella muun muassa kuvan sisällöllisten vaatimusten korostumista. Enää ei riittänyt, että tilanne oli dokumentoitu kuvan avulla. Kuvalta vaadittiin aiempaa enemmän visuaalista mielenkiintoa, että se pysäyttäisi lukijan ja houkuttelisi tämän lukemaan kuvan aiheesta kertovan jutun.

Janne Seppänen

KATSAUS TUTKIMUKSIIN JOURNALISTISEN KUVAN DIGITAALISUUDESTA

Digitaalisesta valokuvauksesta on julkaistu varsin paljon tutkimuksia 1990-luvun alusta lähtien (ks. esim. Ritchin 1990; Lister 1996; Mitchell 1992). Myös visuaalisen journalismin suhteesta digitaaliseen murrokseen ja journalismin objektiivisuuden problematiikkaan on kirjoitettu jonkin verran (esim. Becker 1991, Schwartz 1992, Tirohl 2000), kuten myös siitä, millä tavoin journalistista kuvastoa manipuloitiin lehdissä jo modernin kuvajournalismin alkuaikoina (Lowrey 1998). Myös televisiokuvan digitalisoituminen on herättänyt pohdintoja kuvankäsittelyn normeista (Tomlinson 1987, Gladney & Ehrlich 1996).

Tutkimusten painopiste on kuitenkin ollut teoreettinen; empiirisiä tutkimuksia esimerkiksi digitaalisesta kuvankäsittelystä toimitusten arjessa on tehty hyvin vähän. Ylimalkaan visuaalista journalismia on tutkittu niukasti journalistisen työkuulttuurin näkökulmasta. Tämä johtuu ainakin osittain siitä, että vasta viime vuosikymmenien aikana koko journalistisen työn ja tuotannon tutkiminen on saanut vahvempaa jalansijaa akateemisen tutkimuksen kentällä. Visuaaliset seikat ovat myös olleet alisteisia tekstien tutkimiselle, mistä kertoo yksinomaan se, että myös kuvia on tutkimuksissa kutsuttu teksteiksi (esim. Fairclough 1997). Visuaalisen kulttuurin tutkimuksen vahvistuminen – niin sanottu kuvallinen käänne – 1990-luvun alusta lähtien on kuitenkin antanut uutta potkua myös visuaalisen journalismin tutkimukselle.

Ensimmäiset digitaalisen kuvankäsittelyn roolia toimitusten arjessa luotaavat tutkimukset ilmestyivät parisenkymmentä vuotta sitten (Reaves 1987). Varsinkin alkuvaiheessa tutkimusta leimasi eettinen, jopa moralistinen perusvire. Digitalisoituminen koettiin uhkaksi: entistä saumattomampi kuvien editoiminen antoi myös välineet valeh-

della entistä tehokkaammin. Tämän pelättiin murentavan lukijoiden luottamusta uutisjournalismiin, jossa objektiivisen kuvan ideaalia varjeltiin ja varjellaan edelleen kaikkein eniten.

Aika moni digitaalista kuvankäsittelyä koskeva tutkimus tai sen tiivistelmä on julkaistu alan tieteellisessä aikakauskirjassa *Journal of Mass Media Ethics*issä. Eettinen näkökulma on myös tukenut ajatusta, että viime kädessä kysymys on aina valokuvaajan tai kuvankäsittelijän henkilökohtaisista valinnoista. Ihmisen etiikasta on tullut journalistisen kuvan totuuden kannattelija. Aika harvoin kysymystä on asetettu siitä näkökulmasta, millaisia konkreettisia kulttuurisia reunaehdoja visuaalisen journalistin toiminnalle asettuu. Millaisia paineita julkaisun myyminen tuo kuvankäsittelylle tai millaisia normeja liittyy kuvan ja tekstin yhteensopivuuteen? Onko niin, että lehtijutun kuvan on pikemminkin heijastettava kirjoittavan toimittajan tekstissään esiin tuomia seikkoja kuin kameran objektiivin eteen avautuvaa näkymää? Tämän tyyppiset kysymykset ovat vasta tulossa tutkimuksen piiriin.

Tämä katsaus nojautuu englanninkielisellä alueella käytyyn tieteelliseen keskusteluun. Olemme tietoisia siitä, että digitaalisen kuvankäsittelyn journalistisista käytännöistä on keskusteltu paljon myös ammatillisissa julkaisuissa ja muilla kielialueilla. Tieteellistä tutkimusta digitaalisen kuvankäsittelyn journalistisista käytännöistä on ollut kuitenkin hankala löytää muualta kuin Yhdysvalloista. Olemme hakeneet tutkimusta erilaisista tietokannoista (mm. Ebsco), ja näkökulma on ollut yhteiskuntatieteellinen. Esimerkiksi teknologisten innovaatioiden lähihistorian jäljittämiseen emme ole ryhtyneet.

Kuvankäsittelyn tutkimus 1980–1990-luvuilla

Wisconsin-Madisonin yliopistossa Yhdysvalloissa työskentelevä Sheila Reaves julkaisi jo 1980-luvun lopulla artikkelin, jossa hän pohdiskeli kuvankäsittelyn problematiikkaa eettisestä näkökulmasta. Reaves (1987) kirjoitti artikkelinsa tilanteessa, jossa ensimmäiset digitaaliset teknologiat olivat tulleet lehtivalokuvan tuotantoon muutamissa

lehdissä, kuten The Register, Chicago Tribune ja USA Today. Julki-suudessa oli jo ollut debateja digitaalisen kuvankäsittelyn ja journalismin suhteista: National Geographic -lehden kansikuva, jossa Gizan pyramideja oli siirretty lähemmäs toisiaan, oli aiheuttanut pienen skandaalin vuonna 1982.

Reavesin tutkimuksen aineisto koostui haastatteluista, joihin osallistui vähintään pari lehtikuvauksesta vastuullista toimittajaa (esim. kuvatoimittajat) kustakin mainitusta lehdestä. Näiden ohella Reaves haastatteli National Press Photographers Associationin (NPPA) kolmea entistä puheenjohtajaa. Haastatellut kertoivat käyttävänsä uusia kuvankäsittelyjärjestelmiä lähinnä väritasapainon säätämiseen ja kuvien siirron helpottamiseen: teknologia nopeuttaa kuvantuotantoprosessia. Kaikki haastatellut myös totesivat tekevänsä digitaalisella teknologialla samoja toimenpiteitä kuin perinteisessä pimiössäkin. Uutiskuvan koskemattomuutta puolustettiin, mutta feature-kuvien kohdalla mielipiteet jakautuivat jonkin verran, kuten myös kuvituskuvien kohdalla. Niiden digitaaliseen käsittelyyn suhtauduttiin vähemmän tiukasti. Useimmille haastatelluille kuvien käsittely oli nimenomaan eettinen kysymys: uutiskuvien sisältöä ei saa muokata.

Reavesin kyselyn lopputulema oli, että kuvankäsittelyn helppous, ongelmat ulkoasun kanssa ja aikataulujen asettamat paineet ovat omiaan luomaan ilmapiirin, jossa tehdään ”eettisiä virheitä”. Ammatillaiset korostivat sitä, että vastuu palautuu viime kädessä yksittäiselle toimijalle: ratkaisevaa on jokaisen eettinen valvontuneisuus ja kyky ymmärtää kuvaa osana journalismia.

Hieman toisenlaista näkökulmaa digitaaliseen kuvankäsittelyyn tarjoilee Christopher Harris artikkelissaan Digitalization and Manipulation of News Photographs, joka ilmestyi Journal of Mass Media Ethics -lehdessä nelisen vuotta myöhemmin. Tiukasti katsoen artikkeli ei ole varsinaisesti tutkimus vaan pikemminkin eräänlainen ohjelmallinen julistus, joka pohtii muun muassa sitä, millaisin keinoin digitaalisen teknologian journalistiselle kuvalle tuomia ongelmia voisi hallita.

Harris puuttuu muutamiiin tapauksiin, jolloin lehdet ovat käsitelleet kuvia arveluttavasti. Kuuluisin tapaus on Newsweekin Sademies-elokuvasta kertova juttu, jossa Tom Cruise ja Dustin Hoffman on

sijoitettu samaan kuvaan kahdesta eri negatiivista. Harris huomauttaa, että kuvankäsittelyn tarkoitus oli nimenomaan johtaa kuvan katsojaa harhaan, uskomaan siihen, että kyseiset näyttelijät todella ovat samassa kuvassa. Hän jakaa monen muun kanssa huolen siitä, että näin sovellettuna digitaalisen kuvankäsittelyn käytännöt murtavat lehden lukijoiden luottamusta journalismiin.

Harrisin mukaan digitaalisen kuvankäsittelyn eettistä problematiikkaa voidaan selkiyttää, jos ollaan selvillä muutamista seikoista:

1. Uudet kuvankäsittelytekniikat eivät sinällään ole paha asia vaan hyödyllisiä ja kuvatuotantoa nopeuttavia työkaluja. Tekniikka sinällään ei ole ongelma, vaan sen käytön toimituksellinen kontrolli.
2. Kuvankäsittelyn kirjallisilla ohjeilla ei ole todellista painoarvoa, ja usein ne riippuvat vain koristeina toimitusten seinillä.
3. Jos kuvankäsittelyä on käytetty johonkin muuhun kuin parantamaan kuvan kykyä jäljentää todellisuutta mahdollisimman hyvin, sitä on pidettävä yrityksenä johtaa kuvan katsojaa harhaan.
4. Kuvankäsittelyä on yleensä edeltänyt päätöksentekoprosessi, jota olisi hyvä pohtia.
5. Suorin tapa ongelmien korjaamiseksi on kollegiaalinen paine ja niiden esille ottaminen kuvaajien koulutuksessa.

Samaan aikaan kun Harris kirjoitti artikkeliaan, Sheila Reaves oli tarttunut aiheeseen uudesta näkökulmasta. Hän halusi selvittää perinpohjaisesti, mitä toimituksissa ajatellaan digitaalisesta kuvankäsittelystä. Saadakseen systemaattisen kuvan Reaves turvautui perinteiseen lomaketutkimukseen (survey). Reavesin (1992/1993) työ on tietävästi ensimmäinen lomaketutkimus, joka on tehty suhtautumisesta lehti-valokuvan digitaaliseen editoimiseen päivälehdissä. Kysely lähetettiin kaikkiaan 667 kuvajournalistille (visual editor), joihin laskettiin mukaan muun muassa kuvatoimittajat, kuvapäälliköt ja AD:t. Lomakkeen

palautti 511 vastaajaa. Otos oli päällikköpainotteinen, ja merkille pantavaa on, että lomakkeita ei lähetetty lainkaan lehtikuvaajille. Tosin 85 prosenttia vastanneista oli työskennellyt lehtikuvaajina ja 67 prosentilla oli yli kymmenen vuoden kokemus alalta. Useimmat vastaajista kuuluivat myös NPPA:han eli yhdysvaltalaisen lehtikuvaajien etujärjestöön.

Vastaajille näytettiin 15 kuvaparia, joissa toista kuvaa oli digitaalisesti käsitelty. Viidessä esimerkissä kuvan sisällöllisiä elementtejä oli liikuteltu tai poistettu, kuudessa oli lähinnä teknisiä muutoksia (esim. tummentaminen tai vaalentaminen), neljässä esimerkissä oli tehty laajempia muutoksia, esimerkiksi yhdistelty kuvia toisiinsa. Vastaajat joutuivat ottamaan kantaa viisiportaisella skaalalla: hyväksyn täysin – en hyväksy lainkaan. Tutkimuksessa haettiin eroja myös feature- ja uutiskuvien välillä siten, että puolelle vastaajista kuvat kontekstualisoitiin featureksi ja toiselle puolelle uutiskuviksi.

Reavesin (mt., 149–153) mukaan lähes kaikki vastaajat suhtautuivat kriittisesti digitaaliseen kuvankäsittelyyn. Perinteisen pimiötekniikan mahdollistamat muutokset oltiin valmiita hyväksymään, mutta kaikkiiin muihin muutoksiin suhtauduttiin hyvin kielteisesti. Asenteet vaihtelivat jonkin verran lehden koon mukaan. Suurten lehtien (levikki yli 100 000) visuaaliset journalistit sietivät vähemmän digitaalisia muutoksia kuin pienten. Myös digitaalisen teknologian tuttuus liittyi asenteisiin: teknologiaa tuntevat suhtautuivat muita kriittisemmin kuvien käsittelemiseen. Ne journalistit, joilla oli käytännön työkokemusta kuvajournalisteina, suhtautuivat muita kielteisemmin kuvien muunteluun. Reaves (mt.) arvelee tämän johtuvan siitä, että käytännön kuvajournalisteilla voi olla selkeämpi käsitys teknologian vaikutuksista kuin muilla. Sen sijaan esimerkiksi sukupuolella ei todettu olevan yhteyttä siihen, miten hyväksyy kuvien käsittelemisen.

Tutkimuksensa lopuksi Reaves kysyy, miten journalistien sitten tulisi suhtautua digitaaliseen teknologiaan. Hänen mukaansa vastaajien kantoja kuvastaa hyvin erään suuren lehden kuvapäällikön mielipide:

”Lehtemme filosofian mukaan emme julkaise sellaisia kuvia, joita ei ole mahdollista vedostaa negatiivista. Niinpä ainoa sallittu käsittely

on vaalentaminen/tummentaminen, värien vahvistaminen, naarmujen ja pölyhiukkasten poistaminen. Ei pikseleiden monistamista, ei elementtien liikuttelua, ei negatiivien yhdistelyä, ei kuvien ehlostusta sulkimen laukaisemisen jälkeen. [...] Ensimmäisestään tämä on kuvaajan ja toisijaisestään kuvatoimittajan vastuulla!”

Samasta aineistosta Reaves (1995) selvitti myös, miten suhtautuminen digitaaliseen kuvankäsittelyyn on riippuvainen kuvatyypistä eli genrestä. Reaves oletti, että koviin uutiskuviin (spot news photos) sovelletaan tiukempia kuvankäsittelyn normeja kuin pehmeämpien uutisten featurekuviin (feature photos) tai sitten kuvituskuviin (photo illustrations). Jos näin olisi, kuvatyypistä – tai genrestä – voisi tulla yksi kuvankäsittelyä ennakoiva tekijä.

Tutkimus antaa selvän viitteen siitä, että hypoteesi pitää paikkansa: kovia uutiskuvia ei haluta käsitellä yhtä vapaalla kädellä kuin muita uutiskuvia. Vastauksissa myös kävi ilmi se, että uutisten kuvituksena käytettyjen feature-kuvien kohdalla kuvankäsittelyn rajaa on hankala hahmottaa. Ne eivät ole samalla tavalla kiinni silminnäkijänäkökulmassa tai uutisen aktuaalisessa tapahtumassa. Mutta ne ovat kuitenkin uutisten – joiden pitäisi olla objektiivisia – kuvituksia ja siksi niiden käsitteleminen on kyseenalaista.

Digitaalisen valokuvan vaikutusta journalistisiin työkäytäntöihin ja kuvan uskottavuuteen selvitti myös James Kelly (1996). Häntä kiinnostivat opiskelijalehdet ja journalismin opiskelijoiden suhtautuminen digitaalitekniikkaan ja sen mahdollistamaan kuvankäsittelyyn. Kelly kiinnitti huomionsa opiskelijoihin muun muassa siksi, että hän ajatteli näiden olevan lähempänä tavallisia lehdenlukijoita. Opiskelijat eivät ole vielä liian sosiaalistuneita toimittajien ammattikuntaan, eivätkä he ole kokonaan omaksuneet toimitustyön rutiineja. Survey-tutkimuksessa seurattiin 99 opiskelijalehteä ja haastateltiin lehden tekijöitä kolmen vuoden aikana.

Tutkimus osui ajankohtaan, jolloin digitaalitekniikka teki vasta tuloaan lehtiin. Niinpä yksi tutkimuskysymys oli se, suhtautuvatko uuden tekniikan eri aikaan käyttöönotanneet lehdet kuvankäsittelyyn ja kuvajournalismin tulevaisuuteen eri tavoin. Vastajat niistä lehdistä, joissa digitaalitekniikka oli otettu käyttöön ensimmäisten joukossa,

olivat positiivisempia kuvajournalismin tulevaisuuden suhteen kuin ne, joiden edustamissa lehdissä tekniikka oli omaksuttu myöhemmin. Kuitenkin tutkimuksen vastausten perusteella todettiin, että opiskelijatoimittajat suhtautuivat melko pessimistisesti uutiskuvan uskottavuuden säilymiseen. Vastaajista 35–55 prosenttia oli vuonna 1995 sitä mieltä, että digitaalinen kuvankäsittely tulee horjuttamaan journalistisen kuvan uskottavuutta.

Vuosituhanne vaihteen kuvankäsittelytutkimus

Vuosituhanne vaihteessa Wilson Lowrey kiinnostui siitä, millä tavoin toimitusten työnjako ja eri ammattiryhmien väliset jännitteet tulevat esiin suhtautumisessa digitaaliseen kuvankäsittelyyn.

Lowrey (2003) toteaa, että journalistinen digitaalinen kuvankäsittely on yleensä nähty yksilötason eettisenä ongelmana: jokainen kuvankäsittelyyn osallistuva tekee ratkaisunsa omaehtoisen harkinnan tuloksena. Lowreyn lähtökohta on, että erilaiset ammattiryhmät saattavat itse asiassa suhtautua digitaaliseen kuvankäsittelyyn hyvinkin eri tavoin. Kiinnostavasta teoreettisesta lähtökohdasta huolimatta Lowrey ei kuitenkaan systemaattisesti vertaile eri ammattiryhmien suhtautumista toisiinsa, vaan keskittyy selvittämään visuaalisten journalistien käsityksiä kuvankäsittelyyn vaikuttavista normeista.

Tutkimus koostuu kahdesta aineistosta: syvähaastatteluista ja suhteellisen kattavasta lomaketutkimuksesta. Syvähaastatteluissa Lowrey luotaa seitsemäntoista yhdysvaltalaisen sanomalehden kuvapäällikköiden, AD:n ja ulkoasupäällikköiden suhtautumista digitaaliseen kuvankäsittelyyn. Hän löytää kolme keskeistä normia, jotka vaikuttavat kuvankäsittelyä koskeviin ratkaisuihin.

- 1) **Journalistiset normit** sisältävät ajatuksen, jonka mukaan uutisten sisältö on tärkeämpi kuin niiden visuaalinen muoto.
- 2) **Taidenormit** puolestaan viittaavat siihen, että journalistisen esityksen visuaalinen ilme koetaan esteettisesti arvokkaaksi samalla kun korostetaan taiteellista ilmaisua ja arvoja.

- 3) **Integroivat normit** puolestaan viittaavat journalistisen työprosessin ja yhteistyön sujuvuuteen. Näitä normeja sovelletaan esimerkiksi silloin, kun toimittaja tai kuvaaja muokkaa työtään sellaiseen suuntaan, jonka hän tietää olevan kollegoidensa odotusten mukainen.

Lowreyn mukaan journalistiset normit hallitsevat valokuvan käyttöä uutistoimituksissa. Lähes poikkeuksetta kaikki haastateltavat toistelivat objektiivisuuden ja tarkkuuden vaatimuksia. Kuvapäälliköillä nämä normit koskivat enemmän kuvien suhdetta uutisjuttuihin kuin niiden suhdetta referenttiinsä eli kuvattuun todellisuuteen. Toisin sanoen päälliköiden mielestä kuvien on ensisijaisesti oltava linjassa tekstin esittämien tosiasioiden kanssa. Tämä on mielenkiintoinen seikka, jota Lowrey ei kuitenkaan pohdi pitemmälle.

Monet kuvajournalistit käyttivät taiteellista normia (taiteellista puhetapaa) silloin, kun halusivat ajaa toimituskokouksissa läpi visuaalisia ratkaisuja. Oletusarvo oli, etteivät muut ymmärtäisi ammattiryhmän sisäistä kielenkäyttöä. Yleensä taiteellisista normeista keskusteltiin ristiriitaisesti: toisaalta monet tähdensivät itseilmaisun ja henkilökohtaisen näkemyksen merkitystä, toisaalta kukaan ei halunnut julkaista kuvia, jotka olisivat ”taidetta taiteen vuoksi”.

Varsinaisessa lomaketutkimuksessa Lowrey muotoilee syvähaastattelujen perustalta muutamia hypoteeseja, joita sitten testaa suhteellisen laajassa aineistossa. Mukana oli kaikkiaan 230 sanomalehteä, joiden kunkin levikki on yli 50000. Aineisto kerättiin puhelinkyselynä, ja siihen vastaajat olivat ulkoasupäälliköitä (design managers).

Lowreyn ensimmäisen hypoteesin mukaan vahva orientoituminen journalistiseen normiin merkitsisi myös vähäisempää halukkuutta epäeettiseen kuvankäsittelyyn. Hypoteesi ei kuitenkaan saa lomaketutkimuksessa minkäänlaista vahvistusta: näiden kahden asian välillä ei ole merkittävää tilastollista yhteyttä. Sen sijaan lomaketutkimus antaa tukea hypoteesille, jonka mukaan lehden organisaation koon kasvessa myös taipumus epäeettiseen kuvankäsittelyyn lisääntyy. Lowreyn mukaan tämä voi johtua siitä, että epäeettisen kuvankäsittelyn normit ovat väljemmät suurissa kuin pienissä lehdissä. Toinen syy voi piillä

käsiteltävien kuvien määrässä: kuvien paljous vain yksinkertaisesti kasvattaa todennäköisyyttä epäeettiselle käsittelylle.

Tässä katsauksessa ei ole nyt mahdollista paneutua perinpohjaisemmin Lowreyn muihin hypoteeseihin. Yleisesti ottaen surveyn tulokset kuitenkin näyttävät olevan jonkin verran ristiriidassa syvähaastattelujen antaman informaation kanssa. Syvähaastattelujen perusteella olisi voinut esimerkiksi olettaa, että kuvia manipuloitaisiin herkemmin silloin, kun deadline asettaa vaatimuksia ratkaista nopeasti sivutaittoon ja ulkoasuun liittyviä ongelmia. Tällöin kuvat saisivat mukautua ulkoasuun eikä päinvastoin. Surveyn perusteella näin ei kuitenkaan ollut: tiukalla aikataululla ei ollut yhteyttä kuvamanipulaatioon (mt., 138–139).

Kuten edellä jo todettiin, sanomalehtien kuvajournalistit näkevät journalismin normit kaikkein vahvimpina kolmesta mainitusta normiryhmästä. Valokuvien pitää kuitenkin noudattaa pikemminkin toimittajan tulkintaa maailmasta kuin valokuvaajan suoraa kokemusta. Tässä mielessä kirjoittavilla toimittajilla näyttää olevan vahva kulttuurinen kontrolli kuviin. Lowrey muotoilee seikan kohtuullisen vahvasti: ”Kuvajournalistit näkevät tärkeämmäksi miellyttää hallitsevaa ammattiryhmää (eli kirjoittavia toimittajia) kuin tavoitella tarkkaa esitystä. Tämä viittaa eräänlaiseen ’palveluosasto-mentaliteettiin’, joka on tuttu mainos- ja graafisen alan yrityksistä” (mt., 138).

Lowreyn (2002) mukaan kuvajournalistit välttävät avointa konfliktia muiden toimituksessa työskentelevien ammattiryhmien kanssa. Julkisivun takana he kuitenkin koettavat hallita keskustelua asettamalla esimerkiksi ulkoasulle tiettyjä määreitä. Konfliktin välttäminen voi haitata aidon keskustelun syntymistä siitä, millaisilla visuaalisilla ratkaisuilla uutiset pitäisi yleisölle tarjoilla. Lowrey on tutkinut pelkästään päällikkötason normeja, joten on kyseenalaista, kuinka pitkälle hänen tuloksensa voidaan ulottaa muihin toimituksellisen organisaation ryhmiin.

Jos digitaalisen kuvankäsittelyn tuloa toimituksiin on tutkittu vähän, niin vielä niukemmin löytyy tutkimusta siitä, miten lehtien lukijat ja katsojat suhtautuvat digitaaliseen kuvankäsittelyyn. Joitain kuvajournalismia koskevia vastaanottotutkimuksia on kuitenkin tehty.

Vuonna 2001 Floridan yliopiston apulaisprofessori Edgar Huang teki Reavesin (1992/1993) tutkimus lähtökohtanaan kartoituksen lehtien lukijoista Yhdysvalloissa. Huangin tavoitteena oli selvittää, miten lukijat ajattelevat lehtikuvien käsittelystä, ja miten hyvin lukijat erottavat eri kuvatyypit toisistaan. Lisäksi hän oli kiinnostunut siitä, miten lukijat suhtautuvat erityyppisiin käsittelytoimenpiteisiin ja hyväksyvätkö lukijat kuvankäsittelyä eri tavoin lehtityypistä riippuen.

Lehtien lukijoille suunnattuun lomaketutkimukseen osallistui 231 henkilöä. Erona Reavesin tutkimukseen Huang kysyi vastaajien suhtautumista kolmeen eri kuvatyyppiin 17 kuvaparin kohdalla. Asenneasteikon tilalla oli kyllä tai ei-vaihtoehto kunkin kuvatyypin kohdalla. Tutkimuksessa kysymykset esitettiin esimerkiksi tähän tapaan:

Oikeanpuoleisessa kuvassa tausta on sumennettu kuvan kohteena olevan henkilön korostamiseksi. Ympyröi seuraavista kuvatyypeistä ne vaihtoehdot, joissa hyväksyisit tämän muutoksen.

- a) Uutiskuva
- b) Featurekuva
- c) Kuvituskuva
- d) En missään näistä kuvatyypeistä

Huang (mt., 155–156) huomasi, että suurin osa vastaajista oli tietoisia siitä, että lähes kaikki lehtien kuvat ovat jossain määrin digitaalisesti käsiteltyjä – vaikkakaan eivät välttämättä sisällöllisesti muunneltuja. Valtaosa vastaajista myös odotti lehtien informoivan lukijoita, jos digitaalisesti muunneltuja kuvia käytetään. Kuvankäsittelyn hyväksyttävyydestä eri kuvatyypeissä lukijat olivat samoilla linjoilla Reavesin tutkimukseen osallistuneiden ammattilaisten kanssa. Uutiskuville sallitaan vähemmän käsittelyä kuin feature- ja kuvituskuville. Tosin kolmannes lukijoista vastasi, etteivät he kykene erottamaan eri kuvatyyppejä toisistaan. Hyväksyvimpiä kuvankäsittelyn suhteen olivat ne lukijat, jotka kykenivät erottamaan eri kuvatyypit toisistaan ja olivat tietoisia siitä, että lehtien kuvat ovat yleensä käsiteltyjä. Lisäksi mitä

enemmän valokuviin liittyvää koulutusta ja/tai lehdenlukurutiinia vastaajalla oli, sitä todennäköisemmin hän suhtautui hyväksyvästi kuvankäsittelyyn. Kokonaisuutena vastaajien suurin huoli oli, että lehdet käyttävät manipuloituja kuvia kertomatta siitä lukijoille.

Tutkimuksen loppuyhteenvedossa esitetään joukko suosituksia lehdille. Tavoitteet on koottu lukijoiden vastauksista:

1. Käyttää muuntelemattomia kuvia aina, kun mahdollista.
2. Nostakaa eettisiä standardejanne.
3. Jos muokattuja kuvia käytetään, kertokaa se lukijoille.
4. Välttää etenkin uutiskuvissa ihmisten ja kuvan sisällön muuntelua.
5. Kohdelkaa kuvattavianne niin kuin toivoisitte itseänne kohdeltavan.

Huangin luomaa tutkimusasetelmaa on käytetty lähtökohtana myös tämän tutkimuksen kysymyksenasettelussa. Tosin muotoilimme sen vastaamaan paremmin suomalaisten sanoma- ja aikakauslehtien kuvatyyppejä.

Sheila Reavesin suhteellisen tuoreessa (2004) tutkimuksessa puolestaan selvitetään sitä, millä tavoin muotilehtien lukijat suhtautuvat mallien hoikistamiseen digitaalisen kuvankäsittelyn avulla. Tutkimus nojautuu havaintoihin, joiden mukaan naiset pitävät mediaa merkittävimpänä ulkonäköpaineiden synnyttäjänä (mt., 58). Aiemmat tutkimukset ovat myös osoittaneet, että jatkuva altistuminen ideaalilaihoille kuvastoille vähentää naisten saamaa tyydytystä omasta kehostaan, kasvattaa tietoisuutta itsestä ja heikentää itsetuntoa.

Tutkimuksen vastaajat saivat siinä nähdäkseen kaksi kuvaa, joista toinen oli ideaalityyppinen ja toinen terveelliset vartalonmitat täyttävä. Jälkimmäinen oli ”lihotettu” normaalista muotilehden kuvasta käsittelemällä kuvaa digitaalisesti. Vastaajia oli kaikkiaan 84 yliopistopiskelijanaista.

Tutkimuksen mukaan vastaajat olivat hyvin selvillä siitä, että digitaalinen kuvankäsittely on laajalti käytössä aikakauslehdissä. He myös tunnistivat suuria eroja alkuperäisen ja käsitellyn muotikuvan välillä.

Vastaajat eivät hyväksyneet digitaalisen kuvankäsittelyn käyttöä mallien hoikentamiseen ja pitivät sitä lukijoiden/katsojien manipuloimisenä ja ”myyntikikkana”. Samalla he tuomitsivat sen epärehelliseksi, epäreiluksi ja epäeettiseksi. Yhtäkaikki vastaajat eivät olleet halukkaita säätämään mitään muodollisia pakotteita käytännön muuttamiseksi, eivätkä olleet halukkaita suoraan protestoimaan asiasta päätoimittajille.

YLEISIÄ KUVANKÄSITTELYNORMISTOJA

Tässä luvussa esitellään muutamia tärkeimpiä kuvankäsittelynormistoja Pohjoismaista, muualta Euroopasta ja Yhdysvalloista. Kirjoitettuja suosituksia kuvankäsittelystä tai ainakin Journalistin ohjeiden kaltaisia eettisiä säännöstöjä löytyy lähes jokaisen maan journalistiyhdistyksistä ja suurimmista mediataloista. Tässä on kuitenkin mahdollista nostaa esiin vain muutamia, joten päädyimme rajaamaan tarkastelun länsimaisiin normistoihin.

Koska katsomme asiaa Suomen näkökulmasta, on vertailun kannalta hyvä nostaa esiin naapurimaissamme kirjatut kuvankäsittelyohjeistukset. Muuta Eurooppaa edustaa tässä maailmanlaajuinen uutis- ja kuvatoimisto Reuters. Yhdysvalloista esitellään kansallisen lehtikuvaajayhdistyksen vuonna 1991 luoma eettinen ohjeistus, jota on täydennetty vuonna 1999.

Pohjoismaiset journalistin ohjeet

Pohjoismaissa kuvankäsittelyn normeja on kirjattu lähinnä kunkin maan ammattiliittojen tai vastaavien tahojen yleisiin eettisiin ohjeisiin. Kuvankäsittelyä käsitellään niissä vain muutamalla lauseella tai ei ollenkaan.

Suomessa eettisiä tavoitteita on kirjattu Journalistiliiton julkaisemissa *Journalistin ohjeissa*, jotka on vahvistettu Julkisen sanan neuvoston kannatusyhdistyksessä. Uudet ohjeet tulivat voimaan 1.1.2005. Lehtikuvien osalta ohjeissa todetaan, että ”Yleisön on voitava erottaa

tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Myöskään kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti”.

Ruotsin Journalistiliiton (Svenska Journalist Förbundet) *Pelissäännöt lehdistölle, radiolle ja TV:lle* on kirjattu vuonna 1974 ja päivitetty vuonna 2006. Julkisuutta ja uutisten oikeellisuutta koskevassa osiossa sanotaan, että ”Kuvien dokumentaarisuutta pitää valvoa. On oltava tarkkana, että kuvat ja grafiikat ovat totuudenmukaisia, ja että niitä ei käytetä harhaanjohtavalla tavalla”. Lisäksi ohjeissa sanotaan vielä erikseen kuvista, että ”Yhdistelmäkuvia tai muuta digitaalista kuvankäsittelyä ei saa käyttää tavalla, joka voi johtaa lukijaa harhaan. Kuvayhdistelmän tai muuten retusoidun kuvan yhteydessä on aina oltava merkintä kuvankäsittelystä”.

Norjan Journalistiliitto (Norsk Presseforbund) hyväksyi journalistille laaditut eettiset ohjeet marraskuussa 2005. Lehtikuvien osalta ohjeissa todetaan, että ”kun kuvia käytetään muussa kuin alkuperäisessä julkaisuyhteydessä, on noudatettava varovaisuutta. Journalistisen valokuvan uskottavuutta on suojeltava. Dokumentaarisisessa yhteydessä käytettäviä kuvia ei saa muokata siten, että katsojalle syntyy virheelinen vaikutelma kuvan sisällöstä. Manipuloituja kuvia voi käyttää vain kuvituskuvina, jos on ilmeistä, että kyseessä on yhdistelmäkuva”. Lisäksi ohjeissa todetaan, että lehtikuvien kanssa on noudatettava samanlaista varovaisuutta kuin painetuissa ja suullisissa esityksissä.

Tanskan ja Islannin Journalistiliittojen eettisissä ohjeissa ei ole lainkaan mainintoja kuvankäsittelystä. Tanskan Journalistiliiton (Dansk Journalistforbund) ohjeissa sanotaan, että kuvaa koskevat samat eettiset ohjeet kuin tekstiäkin. Islannin Journalistiliitto (Bládamannafelag Islands) toteaa kuvista vain sen, että toimituksellinen kuva- ja tekstiaineisto on erotettava selkeästi ilmoitusmateriaalista.

Reutersin ohjeet kuvankäsittelijöille

Uutistoimisto Reutersin kuvankäsittelyä koskeva ohjeistus on varsin tuore ja yksityiskohtainen. Se julkaistiin tammikuussa 2007 noin puoli vuotta sen jälkeen, kun Reuters oli erottanut yhden freelance-kuvajansa epäeettisen kuvankäsittelyn vuoksi. Ohjeet on allekirjoittanut Reutersin lehti-, TV- ja valokuvatoimitusten päätoimittaja David Schlesinger.

Reutersin normisto on tiivistetty muutamaa yleisohjeeseen, joiden mukaan alkuperäiseen kuvaan ei saa lisätä eikä siitä saa poistaa mitään, mikä voi muuttaa kuvan alkuperäistä sisältöä tai vaikuttaa journalistiseen luotettavuuteen. Kuvien liiallista lisävalotusta, varjostamista tai sumentamista (blurring) tulee välttää, ettei katsoja tule harhaanjohtetuksi. Myös liiallinen värien käsittely tai dramaattinen valaistuksen muuttaminen kuvissa on kielletty.

Laajemmat ohjeet jakautuvat lisäksi yleisiin ja teknisiin ohjeisiin. Yleisissä ohjeissa todetaan, että vain pienimuotoinen Photoshop-käsittely on suotavaa. Tämä tarkoittaa lähinnä kuvien rajaamista, koon muuttamista ja perussäätöjä (levels). Suuremmat kuvankäsittelyt on Reutersilla keskitetty alueellisiin ja kansainvälisiin kuvatoimituksiin (picture desks).

Tekniset ohjeet ovat tiivistettynä seuraavanlaiset:

Sallittua:

- Rajaaminen
- Perussäädöt (levels)
- Hienovarainen värien korjaaminen
- Koko kuvan terävöitys (tietyn rajoituksen)
- Varovainen lassotyökalun käyttö (varottava sävymuutoksia valitun alueen reunoilla)
- Hienovarainen lisävalotus (burning)
- Kirkkaiden alueiden ja varjojen säädöt (highlights and shadows)
- Väriarvon tarkistaminen (eye dropper) / Harmaapisteen määrittely (gray point)

Kiellettyä:

- Elementtien lisääminen tai poistaminen
- Leimasin- tai hankaustyökalun käyttö muuhun kuin roskien poistoon (cloning & healing)
- Maaliruiskun ja siveltimen käyttö (airbrush, brush, paint)
- Terävyitys vain osaan kuvasta
- Liiallinen vaalentaminen tai tummentaminen
- Liiallinen värisävyjen muuttaminen
- Photoshopin automaattisäättöjen käyttö (autolevels)
- Sumentaminen (blurring)
- Pyyhekumityökalun käyttö
- Pikamaskit (quick mask), joilla tehdään valintoja, kuten esimerkiksi syväys.
- Automaattiset kamera-asetukset: terävyitys (in-camera sharpening)
- Automaattiset kamera-asetukset: värikylläisyys (in-camera saturation styles)

Kuvia otettaessa Reuters suosittelee kamerasäätöjen automaattisten terävyitys- ja värikylläisyysasettimien poistamista tai säätämistä mahdollisimman lähelle nollaa. Yhdistelmäkuviin tai kuvasarjojen käytöstä sanotaan, että käytettävästä tekniikasta on aina mainittava kuvatekstissä. Lisäksi todetaan, että yhdistelmäkuvia ei tule koskaan käyttää uutiskuvina. Samoin kuvatekstissä on mainittava henkilö- tai featurekuvauksessa mahdollisesti käytetyistä erikoistekniikoista tai erikoisobjektiveista.

Kuvankäsittelyn lisäksi ohjeistuksessa puhutaan kuvien lavastamisesta, kuvateksteistä ja eri tavoin kontrolloiduista kuvaustilanteista. Ohjeissa todetaan, että yllä olevat luettelot eivät ole täydellisiä, ja lisäohjeita on tarvittaessa pyydettävä esimiehiltä.

Yhdysvaltojen lehtikuvaajien eettinen ohjeistus

Yhdysvaltalainen kansallinen lehtikuvaajayhdistys (NPPA) julkaisi kuvajournalismia koskevan eettisen ohjeistuksensa vuonna 1991, ja siihen lisättiin tarkennetut ohjeet digitaalisesta kuvankäsittelystä vuonna 1999.

Vuoden 1991 ohjeissa puhutaan hyvin vähän kuvankäsittelystä. Ohjeet keskittyvät enemmän kuvien lavastamiseen, kuvattavien oikeuksiin ja kuvaajan velvollisuuksiin. Myöhemmin kirjatussa yhdistyksen julkilausumassa digitaalisesta kuvankäsittelystä todetaan, että kuvajournalisteilla on velvollisuus dokumentoida yhteiskunnan tapahtumia ja säilyttää siihen liittyvät kuvat historiallisina todisteina. Digitaalinen kuvankäsittely luo haasteita kuvalliselle totuudellisuu-delle, ja siksi täsmällinen tilanteiden raportointi on koko ammatin kivijalka.

Vuoden 1999 lisäohjeistus on kuvankäsittelyn osalta aiempaa yksityiskohtaisempi. Se on tiivistettynä ja vapaasti käännettynä seuraavanlainen:

- **Uskottavuus** on tämän päivän journalismin suuri haaste. Uskottavuuden säilyttämiseksi kuvajournalistien tulisi asettaa itselleen seuraavat kysymykset:
 1. Missä yhteydessä kuva julkaistaan?
 2. Onko kuva täsmällinen ja tasapuolinen esitys kuvattavasta ilmiöstä?
 3. Johtaako kuva lukijaa harhaan?
- **Etiikka ja hyvä journalistinen tapa.** Etiikasta puhuttaessa on hyvä tehdä ero hyvään journalistiseen tapaan, joka voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lehtikuvissa ei ole perusteltua näyttää tarpeetonta raakuutta. Eettisyyteen puolestaan liittyvät käsitteet oikeudenmukaisuus ja totuus, jolloin tahallinen erehdyttäminen tai valehtelu on epäeettistä. Nimenomaan ammattietiikan horjuttaminen uhkaa uskottavuutta, jonka takaisin saamiseen voi mennä vuosia.

- **Kuviin tehtävät muutokset** voivat olla joko teknisiä kuvan ilmaisuvoimaa parantavia toimenpiteitä tai manipulointeja. Tekniset muutokset, kuten vähäinen tummentaminen ja vaalentaminen tai värisävyjen ja kontrastin korjaus, ovat osa valokuvausta. Tällaisilla teknisillä muutoksilla ei ole tekemistä eettisyyden kanssa. Sen sijaan sellaiset muutokset, jotka tahallisesti tai tahattomasti muuttavat kuvan sisältöä, ovat uhka uskottavuudelle.
- **Kuvien manipuloiminen** voi tapahtua paitsi digitaalisesti tietokoneella myös kuvaustilanteessa lavastamalla tapahtumia. Lavastaminen voi joissain tapauksissa olla jopa suurempi uhka uskottavuudelle kuin digitaalinen kuvankäsittely.

SUOMALAISTEN LEHTIEN TYYLIKIRJAT JA KUVANKÄSITTELYOHJEISTUKSET

Tässä tutkimuksessa mukana olevilta toimituksilta kysyttiin, onko lehdellä omaa tyylikirjaa tai kirjallista ohjeistusta kuvankäsittelystä, mitä kuvankäsittelystä on tyylikirjassa kirjoitettu ja milloin ohjeistus on laadittu. Vastauksena saatiin kirjava joukko ohjeistuksia ja osin suullisia tai käytännön työssä muotoutuneita toimintatapoja, joita vain harvassa talossa on kirjattu varsinaisiksi ohjeiksi. Tutkimukseen osallistuneista lehdistä noin kaksi kolmannesta eli 33 lehteä vastasi kyselyyn.

Taulukko 1.

Kuvankäsittelyohjeet ja tyylikirjat vuonna 2007 (N=33 lehteä)			
	Sanomalehdet (N)	Aikakauslehdet (N)	Lehtiä yht.
On kirjallisia ohjeita kuvankäsittelystä	7	1	8
Ei ole kirjallisia ohjeita kuvankäsittelystä	10	8	18
Kuvankäsittelyohjeet tekeillä	3	4	7
	Yht. 20	Yht. 13	Yht. 33

Vastanneista yli puolet ilmoitti, ettei heillä ole kirjallisia ohjeita kuvankäsittelystä. Kuitenkin yli puolella lehdistä on tyylikirja tai vastaava, mutta näistä vain joka toisessa puhutaan kuvankäsittelystä. Muutaman lehden vastauksena oli, ettei kirjallista ohjeistusta kuvankäsittelystä ole katsottu tarpeelliseksi. Lisäksi kyselyn ajankohtana kesällä 2007 seitsemän lehteä ilmoitti, että tyylikirja on joko suunnitteilla tai työn alla, ja että siihen on tarkoitus liittää myös kuvankäsittelyä koskevia tavoitteita.

Tyylikirjoissa käsitellään kuvajournalismin yhteydessä enimmäkseen taitollisia ja ulkoasullisia asioita. Monessa lehdessä on esimerkiksi linjattu, että kuvajournalismin pitää olla korkeatasoista, kuvien pitää-

tuottaa juttuun lisäinformaatiota ja olla visuaalisesti mielenkiintoisia. Lisäksi kuvista on usein ilmaistu se, että kuva-aiheiden pitää olla sisällöllisesti vaihtelevia samoin kuin kuvakokojen tulisi olla riittävän vaihtelevia. Varsinkin sanomalehdissä noudatetaan usein yhden pääkuvan periaatetta. Jokaisella sivulla on mahdollisten pienempien kuvien lisäksi yksi iso kuva, joka liittyy pääjuttuun. Pienemmissä lehdissä kuvaajaresurssit keskitetään lähes yksinomaan uutissivujen pääkuvien hankkimiseen.

Osassa niistä tyylikirjoista, joissa käsitellään kuvajournalismin etiikkaa, puhutaan myös kuvankäsittelystä. Eettisissä ohjeissa puhutaan kuitenkin kuvankäsittelyä useammin yksityisyydensuojasta, kuvattavan oikeuksista ja tekijänoikeuksista. Useimmissa tyylikirjoissa etiikassa nojataan Journalistin ohjeisiin. Niissä todetaan, että kuvaa ei saa käyttää harhaanjohtavasti tai loukkaavasti, ja että yleisön on voitava erottaa tosiasiat sepitteellisestä aineistosta. Seuraavassa on poimintoja niiden lehtien ohjeistuksista, joissa kuvankäsittelyyn liittyviä ohjeita on olemassa kirjallisina. Lista ei siis ole minkään yksittäisen lehden ohjeistus, vaan kokoelma useammasta tyylikirjasta:

- Kuvan siistiminen on sallittu, muokkaaminen ei, eli roskan poistoa suurempaa muokkaamista ei tule tehdä.
- Manipuloinneista on aina ilmoitettava kuvan julkaisemisen yhteydessä.
- Kuvaajat noudattavat hyvää lehtimiestapaa, ja kuvaa käytetään uutissivuilla Journalistin ohjeiden mukaisesti.
- Kuvaa ei pidä käyttää harhaanjohtavasti tai loukkaavasti. Todellisuutta ei saa vääristää.
- Pyrkimyksenä on mahdollisimman hyvä tekninen laatu sisältöä muuttamatta.
- Kuvia käsiteltäessä värikylläisyyttä, kirkkautta, kontrastia ja tarkkuutta tulee korostaa.
- Pimiökeinot ovat sallittuja, uutiskuvan vääristäminen ei.
- Kuvien pitää olla ehdottomasti totuudenmukaisia, eikä manipulointi ole sallittua ilman päällikön lupaa.

- Manipuloinniksi lasketaan kaikki käsittelyt, joissa kuvasta poistetaan tai siihen lisätään elementtejä. Manipuloinnista on ilmoitettava julkaisemisen yhteydessä.
- Kuvituskuvaa ei mielellään käytetä uutisten yhteydessä.

Edellä kuvatun kaltaisia ohjeita on kirjattu lähinnä sanomalehdissä. Kaikkien lehtien kuvaa koskevat ohjeet on joko laadittu ensimmäisen kerran tai päivitetty 2000-luvun puolella. Lehdet päivittävät tyylikirjaansa keskimäärin kahden kolmen vuoden välein. Osassa lehtiä päivitys tehdään kerran vuodessa tai aina kun siihen on tarvetta.

Aikakauslehdissä työskentelyä ohjaa eniten lehden konsepti ja brändi. Kuvankäsittelyä koskevia tavoitteita on saatettu kirjata esimerkiksi konseptikansioon, mutta yleisemmin käytännöt ovat muodostuneet varsinaisessa työssä. Kuvankäsittelyn linja riippuu paljolti lehden kuvajournalismiin päivittäin vaikuttavista henkilöistä. Aikakauslehtien vastauksissa tuli esiin joitain kirjoittamattomia sääntöjä, joita koko alalla tai yksittäisissä lehdissä noudatetaan. Alla on jälleen kokoelma useamman lehden vastauksista:

- Alalla on tiedossa, että mallien ihot käsitellään tarkasti, mutta annamme ohjeeksi vieraammille kuvaajille, että ei saa käsitellä liikaa.
- Ihosta poistetaan virheet, mutta ihohuokosten ja ilmyrppyjen tulee näkyä. Taistelemme muoti- ja kauneuskuvissa sitä vastaan, etteivät lehtikuvat muuttuisi elottomiksi ja liian mainosmaisiksi.
- AD:n ja graafikkojen pyynnöstä toimitusrepro saattaa siistiä ihoa hiukan, ei kuitenkaan poisteta luomia ja ryppyjä.
- Hyvin usein hymyileviä lähikuvia hiukan vaalennetaan tai tasataan eriväristen hampaiden sävyä.
- Vaatteista saatetaan poistaa hirveimpiä ryppyjä.
- Tavallisten ihmisten kuvankäsittelyssä ollaan erityisen tarkkoja. Kuvankäsittely on hienovaraista ja harkittua.
- Olemme suullisesti sopineet, että voimme poistaa kuvista häiritseviä, epäolennaisia kohteita ja korjata kuvien valoisuutta, terävyyt ja värejä, mutta kuvankäsittelyn keinoin emme vääristä todellisuutta.

Yksi aikakauslehti perustelee kuvankäsittelyn käytäntöjään seuraavasti: ”Lehti on muotilehti, jossa on runsaasti superkauniita ihmisiä. Näiden kontrasti tavallisiin ihmisiin on suuri. Kuvia korjaillaan, ettei kenelläkään olisi paha mieli eikä näytettäisi inhorealisticilta”. Tämä varmasti kuvastaa lehden brändiä ja tarkoitusta: ollaan esteettisiä ja positiivisia.”

KUVANKÄSITTELYTAPAUKSET JULKISEN SANAN NEUVOSTOSSA

Edellä on kuvattu journalistien itselleen asettamia eettisiä säännöstöjä. Niiden tulkitsemisesta puolestaan vastaa Suomessa Julkisen sanan neuvosto (JSN), joka on julkaisijoiden ja toimittajien vuonna 1968 perustama itsesääntelyelin. Sen tehtävänä on tulkita hyvää journalistista tapaa ja puolustaa sanan- ja julkaisemisen vapautta.

JSN ei käytä julkista valtaa, vaan sen jäsenet ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet noudattamaan alan eettisiä periaatteita. Neuvostolle voi kannella jokainen, jonka mielestä jossain joukkoviestimessä on rikottu hyvää journalistista tapaa. Jos tulkitaan, että tapauksessa on toimittu hyvän journalistisen tavan vastaisesti, JSN antaa huomautuksen, joka viestimen on julkaistava lyhyessä määräajassa. Tämän lisäksi JSN voi merkittävässä tapauksissa ottaa asioita käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan ja antaa periaatelausumia.

Julkisen sanan neuvostossa on yhdeksän jäsentä ja puheenjohtaja. Puheenjohtaja ei saa olla tiedotusvälineen palveluksessa tai sen luottamustehtävissä, mutta muissa jäsenissä sen sijaan on sekä tiedotusvälineiden että yleisön edustajia. Tiedotusvälineiden edustajat valitsee JSN:n kannatusyhdistys, johon kuuluvat alan ammattiliitot ja Yleisradio. Nimettävien tulee olla ammatillisesti kokeneita ja perehtyneitä eettisiin kysymyksiin. Heidän tulee yhdessä edustaa sekä lehdistön että sähköisen viestinnän asiantuntemusta.

Käytännössä nimeämiseen on muodostunut tietynlaiset kiintiöt. Sanomalehtien liitto, Yleisradio, Aikakauslehtien liitto ja Televisioiden liitto nimeävät kukin yhden edustajan. Kolme muuta edustavat ”tavallisia” toimittajia. Yleisön edustajat puolestaan valitsee neuvosto. Jäsenistön toimikausi on kolme vuotta, ja kaudella 2005–2007 heidän

joukossaan ei ollut yhtään kuvajournalistia. Suomen ohella vastaavia JSN:n kaltaisia järjestöjä toimii monissa muissakin maissa.

Suomessa kuviin liittyviä tapauksia on päätenyt JSN:n käsiteltäväksi toistaiseksi vain muutamia. Kaikki neuvoston lehtikuvia koskevat päätökset ovat olleet vapauttavia. Ennakotapaus oli vuonna 2002, kun neuvosto käsiteli 7 päivää -lehdessä (18/2002) julkaistua juttua viihdetaiteilija Jope Ruonansuun seurustelusta. Jutun kuvassa olivat viihdetaiteilija ja hänen naisystävän-
sä, ja kuvatekstissä kerrottiin kuvan olevan parin vuoden takaa.

Ruonansuun kantelun mukaan kyseistä yhteiskuvaa ei koskaan otettu, vaan siihen oli yhdistetty sekä hänen että hänen naisystävänsä valokuvat. Molempien henkilöiden vieressä oli omat kuvatekstit, ja pariskunnan väliin, yhtenäiselle taustalle oli laitettu kaksi piirrettyä sydäntä. Kuvatekstin maininta siitä, että kuva on parin vuoden takaa, koski siis vain naisystävän kuvaa. Jutussa ei mainittu kuvaajan tai kuvaajien nimiä. Jutun lopussa kerrottiin ainoastaan, että kuvat ovat peräisin lehden arkistosta.

Vastauksessaan 7 päivää -lehden päätoimittaja totesi, etteivät kuvat olleet fiktiivistä aineistoa. Hänen mukaansa kyse ei myöskään ollut kuvamanipulaatiosta, koska sillä tarkoitetaan kuvien teknistä käsittelyä niin, että kuvat antaisivat todellisuudesta virheellisen käsityksen. Kahden kuvan irrallisuutta korosti se, että molempiin kuviin oli oma kuvateksti. Jos jutussa olisi ollut yksi ”manipulointikuva”, kuvatekstejä olisi luonnollisesti ollut vain yksi. JSN antoi tapauksesta vapauttavan päätöksen (3129/AL/00), eli neuvoston mukaan käsittely ei ollut hyvän journalistisen tavan vastainen. (Mäntylä 2004, 50–52.)

Sen jälkeen, kun uudet Journalistin ohjeet vuonna 2005 tulivat voimaan, neuvoston käsiteltäväksi oli vuoden 2007 lopulle mennessä tullut kaksi lehtikuvien käsittelyyn liittyvää kantelua. Toinen niistä oli *Iltalehde*ssä 16.1.2007 julkaistu kuva, joka oli tehty yhdistämällä kolme henkilöä samaan kuvaan ilman mainintaa kuvankäsittelystä. Kuvaajan tai kuvankäsittelijän nimeä ei mainittu jutun yhteydessä.

Iltalehden kuvateksti kertoo, että ”Kummeli-Kahilainen esiintyi Antti Piipon juhlissa Oopperassa”, ja että ”arvovieraiden joukossa oli muun muassa Martti Ahtisaari”. Kuvaaan liittyvä juttu kertoi liikemies Antti Piipon yksityisistä syntymäpäiväjuhlista, jotka pidettiin Kansallisoopperan tiloissa, ja joilla esiintyi Kummeli-ryhmä. Vieraana oli muun muassa presidentti Ahtisaari. Todellisuudessa herrat eivät kuitenkaan koskaan poseeranneet yhteiskuvassa Oopperan portailla. Kantelun JSN:ön

*Iltalehde*ssä 16.1.2007 julkaistu kuva ja juttu.

teki Piippo, jonka mukaan sekä jutun että kuvan käytössä oli rikottu hyvää journalistista tapaa.

JSN käsitteli tapauksen ja antoi Iltalehdelle jutusta vapauttavan päätöksen (3727/SL/07). Neuvoston mukaan jutussa ei ollut menetelty hyvän journalistisen tavan vastaisesti. Kuvan osalta perustelu oli lyhyt. Siinä todettiin, että kuvankäsittely on niin ilmeinen, ettei ole todennäköistä, että katsoja tulisi sen perusteella harhaanjohdetuksi. Neuvosto kuitenkin muistuttaa, että ”manipuloinnin mainitseminen esimerkiksi kuvaindeksissä poistaisi väärinkäsityksen mahdollisuudetkin”.

JSN:n päätösesityksessä perustelut ovat vähän laveammat: ”Lehden julkaisema valokuva on komppikuva, kollaasi, manipulaatio, joka on tehty tietokoneen avulla yhdistämällä neljä erillistä kuvaa yhdeksi kuvituskuvaksi. Lehti ei ole erikseen kertonut kuvatekstissä tai kuvaindeksissä, että kyse on manipulaatiosta. Neuvoston tehtäväksi jääkin harkita, onko yleisön medianlukutaito riittävän hyvä, jotta kuvasta voi nähdä manipulaatiota harjoitetun. Sihteerin mielestä sen näkee esimerkiksi herrojen erilaisesta pukeutumisesta, sävyeroista ja siitä, että miehet on ikään kuin istutettu kuvaan jälkeensä – kuvan tunnelmasta. Kun tutustuu juttuun, ei kukaan voi kuvitellakaan, että miehet olisivat suostuneet kuvaajan pyyntöön piipahtaa Oopperan rappusille kuvattavaksi.”

Toinen neuvoston käsittelemä tapaus liittyi kuvan käyttöön alkuperäisestä poikkeavassa kontekstissa. Ilta-Sanomat julkaisi 3.5.2006 Helsingin makasiineilla vappumielenosoituksen taustajoukoista kertovan jutun yhteydessä henkilökuvan, joka oli alun perin julkaistu Palkkatyöläinen-lehdessä 1.3.2005.

Alkuperäinen juttu kertoi työelämän epävarmuudesta keskustelua nostavasta prekariaatti-ryhmästä ja sen toiminnasta ay-liikkeen rinnalla. Kuvassa ollut henkilö kanteli Ilta-Sanomien kuvasta JSN:on. Hänen mielestään kuvaa käytettiin Ilta-Sanomissa harhaanjohtavasti, tarkoitushakuisesti ja ilman haastateltavan lupaa ja mainintaa kuvälähteestä. Kantelussa todetaan, että alkuperäisessä kuvassa kantelijalla on molemmat kädet ilmassa näyttämässä lainausmerkkiä, mutta Ilta-Sanomissa kuvasta oli rajattu vasen käsi pois, jolloin syntyy tulkinta voitonmerkistä.

Kuvaaja Patrik Lindströmin nimi on mainittu alkuperäisessä julkaisuyhteydessä Palkkatyöläinen-lehdessä. Hänen kuvastaan on jälkimmäisessä esimerkissä, Ilta-Sanomissa julkaistussa kuvassa, tehty uusi rajaus. Ilta-Sanomien jutussa ei ole mainintoja kuvaajista.

JSN antoi tapauksessa Ilta-Sanomille vapauttavan päätöksen (3642/SL/06).

Ratkaisun mukaan ”Ilta-Sanomat kertoi Helsingin makasiinien vapupuyön väkivaltaisista tapahtumista, jotka olivat jatkoa prekariaattimienosoitukselle. Juttuun oli haastateltu kantelijaa, joka oli yksi mielenosoituksen järjestäjistä. Jutussa käytettiin hänestä otettua arkistokuvaa, joka oli rajattu pystykuvaksi. Tällöin kantelija näytti kuvassa voitonmerkkiä”. Neuvosto kehottaa lehtiä huolellisuuteen, kun arkistossa olevia henkilökuvia käytetään uudestaan. Lukijalle olisi tehtävä selväksi se, et-

Marginaaleissa kuhisee

Epäilymuksessa ei ole oltava marginaaleissa, vaan valitaan ihmisten muodollista juostoreseä, jonka väkijoukko on tyhjentänyt pois. Anna-Reetta Kärkinen prekariatti.org -ryhmästä sanoo.

Alkuperäinen Palkkatyöläisessä julkaistu kuva.

"Prekariaatin" väki toimii vihreissä

JOULUKUUKAUKSEN TAPAHTUMAT

- Joulukuun viikkokokoukset pidetään joulukuun 10. ja 17. päivinä. Kokoukset pidetään Ilta-Sanomien makasiinissa, josta on mahdollisuus ostaa kahvia ja leivonnaisia.
- Joulukuun 10. päivän kokouksessa on ohjelmassa:
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
- Joulukuun 17. päivän kokouksessa on ohjelmassa:
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.

JOULUKUUKAUKSEN TAPAHTUMAT

- Joulukuun viikkokokoukset pidetään joulukuun 10. ja 17. päivinä. Kokoukset pidetään Ilta-Sanomien makasiinissa, josta on mahdollisuus ostaa kahvia ja leivonnaisia.
- Joulukuun 10. päivän kokouksessa on ohjelmassa:
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
- Joulukuun 17. päivän kokouksessa on ohjelmassa:
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.

JOULUKUUKAUKSEN TAPAHTUMAT

- Joulukuun viikkokokoukset pidetään joulukuun 10. ja 17. päivinä. Kokoukset pidetään Ilta-Sanomien makasiinissa, josta on mahdollisuus ostaa kahvia ja leivonnaisia.
- Joulukuun 10. päivän kokouksessa on ohjelmassa:
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
- Joulukuun 17. päivän kokouksessa on ohjelmassa:
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 10. päivän kokouksen ohjelmasta.
 - Keskustelu joulukuun 17. päivän kokouksen ohjelmasta.

Ilta-Sanomien juttu, josta kantelu tehtiin.

tä kyse on arkistokuvasta, ja tässäkin tapauksessa merkintä olisi poistanut arvailun kuvauksen ajankohdasta.

Lopulta JSN:n perustelu vapauttavalle päätökselle on se, että ”kuvan rajaaminen on normaalia journalistista työtä, joka ei kuitenkaan saa muuttaa kuvan sisältöä harhaanjohtavaksi. Neuvoston mielestä itse kuvaa ei ollut käsitelty niin, että se olisi johtanut lukijaa harhaan, vaikka rinnastus väkivaltaisiin tapahtumiin onkin vahva.”

TUTKIMUKSEN KULKU

Tutkimuksessa selvitetään kuvankäsittelyn käytäntöjä suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä. Aihetta lähestytään seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- Millaisia kuvankäsittelyn käytäntöjä sovelletaan suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä?
➤ Millaisia kuvankäsittelyyn liittyvät ammatillisen harkinnan ja päätöksenteon prosessit ovat?
- Miten käytännöt suhtautuvat kansainvälisiin normeihin?
- Miten kuvankäsittelyn käytännöt muotoutuvat kuva- ja juttutyypin (uutinen, reportaasi, feature, kuvituskuva) mukaan?
➤ Mitkä muut tekijät vaikuttavat käytäntöjen muotoutumiseen?
- Miten suhtaudutaan ajatukseen erillisen kuvankäsittelynormiston luomisesta (vrt. Journalistin ohjeet)?

Edustava otos suomalaisista lehdistä

Tutkimuksen aineisto koostuu suomalaisille kuvajournalismin ammatillisille suunnatun lomakekyselyn vastauksista. Kyselyyn osallistui 51 lehteä, joista 32 oli sanomalehtiä ja 19 aikakauslehtiä. Lehdet valittiin levikin, maantieteellisen sijainnin ja toimialan/kohdeyleisön mukaan mahdollisimman monipuolisesti¹.

1. Lista otannassa mukana olevista lehdistä löytyy raportin lopusta liitteestä 4.

Otoksen lähtökohtana on käytetty levikintarkastustilastoa vuodelta 2006, jossa on mukana noin 400 suomalaista sanoma- ja aikakauslehteä. Näin ollen otoksen ulkopuolelle jäi automaattisesti suuri määrä lehtiä, sillä suuri osa aikakauslehtinimikkeistä ei kuulu levikintarkastustilastoon. Aikakauslehtien liiton tilastojen mukaan vuonna 2006 Suomessa ilmestyi 3 477 aikakauslehteä. Levikintarkastustilastossa oli vuonna 2006 mukana 186 aikakauslehteä. Sanomalehdet sen sijaan ovat kattavasti mukana levikintarkastustilastossa. Sanomalehtien liiton keväällä 2007 päivittämän jäsentilaston mukaan Suomessa ilmestyy 199 sanomalehteä, joista levikintarkastuksessa vuonna 2006 oli mukana 194 lehteä. Päädyimme rajaamaan aineiston levikkitilastoon siksi, että kaikki suurimmat sanoma- ja aikakauslehdet ovat joka tapauksessa mukana tilastossa. Levikkitilastossa käytetty alojen ja ilmestymistiheyden mukaan tehty jaottelu toimi lähtökohtanamme otoksen suunnittelussa. Lehdellä tarkoitetaan tässä julkaisua, joka ilmestyy vähintään neljä kertaa vuodessa ja sisältää toimituksellista aineistoa eikä ole tuoteluettelo, hinnasto tai niihin verrattava julkaisu².

Tutkimuksessa on käytetty yksikön kokoon ja harkintaan perustuvaa otantamenetelmää niin, että suomalaisesta lehdistöstä on saatu muodostettua mahdollisimman kattava otos. Tämä tarkoittaa sitä, että mukana olevat lehdet pyrittiin valitsemaan niin, että eri alojen lehdet samoin kuin ilmestymistiheydeltään ja levikiltään erilaiset lehdet ovat edustettuina. Otanta perustuu yksikön kokoon, joka tässä tapauksessa on lehden levikki. Mitä suurempi levikki lehdellä on, sitä todennäköisemmin se on tullut poimituksi mukaan. Otanta on ositettu niin, että mukana on myös pienempiä alueellisia sanomalehtiä ja aikakauslehdistä yleisaikakauslehtiä, ammatti- ja järjestölehtiä, asiakaslehtiä sekä harraste- ja erikoislehtiä. Levikin mukainen painotus toimii siis ositteiden sisällä. Aikakauslehdistä on rajattu pois sellaiset lehtiryhmät, joissa ei ole tämän tutkimuksen kannalta relevanttia kuvajournalismia kuten sarjakuvalehdet, ristikkolehdet, tietotekniikan lehdet, tiede- ja kulttuurilehdet sekä uskonnolliset ja maanpuolustukselliset lehdet. Käytännössä tutkimus toteutettiin siten, että keväällä 2007 kaikkiaan 89 lehden päätoimittajalle lähetettiin tiedustelu halukkuudesta osal-

2. Levikintarkastus Oy:n LT-levikkitilaston mukaan Suomessa ilmestyvien lehtien jakautuminen on esitetty liitteessä 3.

Taulukko 2.

Aineiston lehtien määrä lehtityypeittäin			
Sanomalehdet:	Lehtiä (kpl)	Aikakauslehdet:	Lehtiä (kpl)
7-päiväiset	11	Ammattilehdet	4
6-päiväiset	2	Asiakaslehdet	1
5-päiväiset	1	Autoilun ja tekniikan erikoislehdet	1
3-päiväiset	4	Harrastelehdet	1
2-päiväiset	3	Naisten erikoislehdet	2
1-päiväiset	9	Naisten yleislehdet	5
Sanomalehden liitteet	2	Perhe- ja yleisaikakauslehdet	5
	Yht. 32		Yht. 19

listua tutkimukseen. Näistä 51 päätoimittajaa vastasi myöntävästi. Loput neljä maakuntalehteä, 16 paikallislehteä ja 18 aikakauslehteä kieltäytyivät tai jättivät vastaamatta tiedusteluun.

Kyselyn vastaajat valittiin ilmoittautuneista lehdistä sattumanvaraisesti ennalta määritellyistä ammattiryhmistä lehtien verkkosivujen yhteystietojen ja osittain esimiesten avulla. Kyselyyn osallistuminen oli näin valituille vastaajille täysin vapaaehtoista. He vastaanottivat kyselylomakkeen kanssa saatekirjeen, jossa kerrottiin tutkimuksen tavoitteista ja toteutuksesta sekä esitettiin kutsu osallistua kyselyyn. Tutkimuksen lopullinen aineisto koostuu 182 henkilön vastauksista www-lomakekyselyyn, jonka he vastaanottivat sähköpostin välityksellä. Kysely lähetettiin alun perin 362 vastaanottajalle, joista 118 vastasi ensimmäisen kahden viikon aikana. Tämän jälkeen 227 vastaajalle lähetettiin muistutusviesti, johon vastasi 64 vastaajaa. Koko kyselyn vastausprosentiksi tuli 50.

Ammattiryhmien kohdalla vastaajien valinnassa painotettiin lehtikuvaajia ja kuvankäsittelijöitä. Lopullinen aineisto jakautuu siten, että suurimman ryhmän muodostavat lehtikuvaajat. Seuraavaksi suurin ryhmä on esimiehet, johon kuuluvat kuvapäälliköt, ulkoasupäälliköt ja toimitussihteerit. Näiden jälkeen eniten edustettuina ovat kuvankäsittelijät ja reprotyöntekijät, kirjoittavat toimittajat, päätoimittajat ja AD:t. Tarkka jakauma näkyy taulukosta 3.

Tutkimukseen osallistujista 64 prosentilla ei ollut vastaushetkellä minkäänlaista kuvajournalistista koulutusta, 24 prosenttia kertoi käyneensä kuvajournalismiin liittyvän kurssin tai kursseja ja 12 prosenttia oli suorittanut kuva-alan tutkinnon.

Taulukko 3.

Aineiston jakautuminen ammattiryhmittäin		
	Lkm (N)	Pros.
Kuvaajat	38	21 %
Kuva- ja ulkoasupäälliköt, toimitussihteerit	29	16 %
Kuvankäsittelijät, reprotyöntekijät	23	13 %
Kirjoittavat toimittajat	22	12 %
Päätoimittajat	19	10 %
Art directorit	16	9 %
Graafikot	15	8 %
Valokuvaavat toimittajat	9	5 %
Kuvatoimittajat	7	4 %
Taittajat	4	2 %
	Yht. 182	Yht. 100 %

Ammattiryhmien yhdistely tilastollista analyysiä varten

Tutkimusvastausten analysoimista varten pienimpiä ammattiryhmiä on yhdistelty siten, että ryhmistä on saatu muodostettua riittävän suuret luokat perusjoukkoa kuvaavan analyysin tekemistä varten. Näitä ammattiryhmien luokkia on käytetty niissä tilastollisissa analyyseissä, joissa ammattiryhmiä on vertailtu toisiinsa. Valokuvaavien toimittajien ja kuvatoimittajien ryhmät ovat pienen edustuksensa takia kokonaan ammattiryhmäkohtaisen tarkastelun ulkopuolella. Tästä syystä ammattiryhmävertailujen vastaajamäärä (N) on 166, kun se koko aineistossa on 182.

Ammattiryhmistä kuvaajat, kuvankäsittelijät ja kirjoittavat toimittajat on käsitelty alkuperäisinä ryhminään (Vrt. taulukot 3 ja 4).

Esimiesten ryhmään on luettu tässä päätoimittajat, muut esimiehet ja AD:t. Näiden ryhmien työnkuvien samankaltaisuutta suhteessa kuvankäsittelyyn on arvioitu paitsi työtehtävien luonteeseen myös muun muassa kuvankäsittelytaitojen ja päivittäisen kuvankäsittelyn määrän perusteella.

Myös graafikot ja taittajat on yhdistetty yhdeksi ryhmäksi. Graafikoiden ja taittajien käsittelemistä yhtenä ammattiryhmänä voidaan perustella ryhmien samankaltaisella suhteella lehtikuvaan. Sekä graafikot että taittajat tekevät toisinaan töitä lehtikuvien kanssa, mutta

Taulukko 4.

Ammattiryhmiä vertailevassa analyysissä mukana olevat ryhmät ja niistä yhdistetyt luokat						Osuus koko aineistosta	
						Lkm (N)	
Esimiehet (päätoimittajat, päälliköt, AD:t)						64	35 %
Kuvaajat						38	21 %
Kuvankäsittelijät						23	13 %
Kirjoittavat toimittajat						22	12 %
Graafikot ja taittajat						19	10 %
						Yht. 166	Yht. 91 %
(Valokuvaavat toimittajat ja kuvatoimittajat ovat pienen edustuksensa takia ammattiryhmäkohtaisen tarkastelun ulkopuolella.)							

kummatkaan eivät varsinaisesti tuota tai käsittele valokuvia. Molempien työ edellyttää vähintään kuvankäsittelytekniikan perusteiden hallintaa. Lisäksi graafikoiden ja taittajien vastaukset kysymyksiin kuvankäsittelytaidoista ja käsittelytyön määrästä heidän päivittäisessä työssään ovat samansuuntaisia.

Kuvankäsittelyn hyväksymisen mittaaminen kuvaparien avulla

Kyselyn pääpaino oli osiossa, jossa kartoitettiin vastaajien suhtautumista erilaisiin kuvankäsittelytoimenpiteisiin 14 kuvaparin avulla. Kuvaparien kuvista ensimmäinen oli käsittelemätön ja toinen käsitelty, minkä lisäksi vastaajille annettiin lyhyt sanallinen selostus kuvaan tehdystä muutoksesta. Vastaajia pyydettiin arvioimaan tehdyn kuvankäsittelyn hyväksyttävyyttä uutis-, reportaasi-, feature- ja kuvituskuvan konteksteissa ensisijaisesti journalismin ammatilaisena ja toissijaisesti oman lehensä edustajana. Tarkoituksena oli kartoittaa kunkin vastaajan henkilökohtaisia mielipiteitä ilman, että hänen edustamansa lehden käytännöt ohjaisivat valintoja liikaa. Vastaajilla oli mahdollisuus perustella vastauksensa myös sanallisesti jokaisen kuvaparin kohdalla.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen.

1. Sisällölliset muutokset ovat esimerkkejä käsittelytoimenpiteistä, joissa kuvista on poistettu tai niihin on lisätty elementtejä.
2. Tekniset muutokset sisältävät esimerkkejä sävyjen ja terävyyden säädöistä ja rajauksesta. Nämä muutokset mielletään usein perinteiseen valokuvaukseen kuuluviksi, ja ne ovat periaatteessa mahdollisia toteuttaa myös pimiötekniikalla tai kuvausvaiheessa.
3. Yhdistelmäkuvat ovat esimerkkejä, joissa kahden tai useamman kuvan elementtejä on yhdistetty samaan kuvaan niin, että kuvan sisältö ja merkitys muuttuvat.

Tämä jaottelu on kuitenkin vain yksi mahdollisuus havainnollistaa eroja kuvankäsittelyssä tehtyjen muutosten perusteella. Kysymys siitä, vaikuttaako muutos kuvaan sisällöllisesti, saa vastauksensa vasta, kun tiedetään kuvan konteksti. Jaottelu on otettu mukaan jäsentämään kuvapareja ja antamaan niille rakennetta. Kyselyn vastauksista nähdään, että eri kategorioiden muutoksiin suhtaudutaan eri tavoin. Samanlaista jaottelua sisällöllisiin muutoksiin, teknisiin muutoksiin ja yhdistelmäkuviin ovat käyttäneet ainakin Reaves (1992) ja Huang (2001).

Kuvien ideoimisen taustalla oli ajatus luoda esimerkkejä lehdisissä tehdyistä kuvankäsittelytoimenpiteistä ja hakea sitä kautta rajoja kuvankäsittelyn hyväksyttävyydelle. Kuvaparien lisäksi lomake sisälsi kysymyksiä, joilla kartoitettiin vastaajan taustatietoja, asemaa organisaatiossa ja hänen edustamansa lehden kuvankäsittelyn käytäntöjä. Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi vastaajilla oli useimmissa kysymyksissä mahdollisuus perustella vastaustaan vapaatekstikentässä. Kyselylomake on kokonaisuudessaan raportin lopussa (Liite1).

Aineisto on analysoitu sekä laadullisia että tilastollisia menetelmiä käyttäen. Aineiston laadulliset osiot osoittautuivat tutkimuksen kannalta erittäin tärkeiksi. Vapaatekstiosiot on poimittu omaksi kokonaisuudekseen, jota analysoimalla on saatu selville monia arvokkaita yksityiskohtia muun muassa siitä, miten kuvan konteksti vaikuttaa kuvankäsittelyyn.

Ennen varsinaisen kyselylomakkeen muotoilemista taustatiedon keräämiseksi tehtiin sähköpostihaastattelu noin kymmenelle lehtikuvaajalle. Haastattelut suunnattiin pääasiassa aikakauslehdille, joista meillä oli sanomalehtiin verrattuna vähemmän kokemusta. Vastaajilta kysyttiin lyhyesti lehden kuvankäsittelykäytäntöjä ja organisaation rakennetta. Haastatteluilla saatiin tietoa muun muassa siitä, miten kuvankäsittelyn käytännöt vaihtelevat sekä sanoma- ja aikakauslehtien välillä että lehtien välillä ylipäätään. Haastatteluista kävi esimerkiksi ilmi, että toisissa lehdissä kuvaajilla on enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa julkaistavaan lopputulokseen kuin toisissa.

Keskeiset käsitteet

Tässä tutkimuksessa selvitetään kuvajournalistisia käytäntöjä toimitustyössä. Puhumme myös visuaalisesta journalismista, jolla tarkoitetaan tässä kuvajournalismia laajempaa käsitettä. Visuaalinen journalismi on tekstin, kuvan ja taiton yhteensovittamista. Se on kehittynyt typografian, graafisen suunnittelun, kuvajournalismin, elokuvan, television ja tietotekniikan kehityksen yhteisvaikutuksesta, ja se saa jatkuvasti uusia muotoja sekä painetussa että sähköisessä mediassa (Lester 2002, 11).

Kuvajournalismin sisällä kiinnostuksen kohteemme on tässä tutkimuksessa rajattu lehtikuvien digitaaliseen jälkikäsitteilyyn. Pyrimme puhumaan kuvankäsittelystä mahdollisimman neutraalisti käyttämällä ilmaisuja kuvankäsittely, muokkaus ja muuntelu. Ilmaisuja muokkaus ja käsittely käytämme tässä toistensa synonyymeina tarkoittaessamme tavallista digitaalisille valokuville tehtävää kuvankäsittelyä, jolla yleensä pyritään parantamaan kuvan teknistä laatua.

Muuntelulla puolestaan tarkoitamme edellisiä voimakkaampaa kuvankäsittelyä, jolla pyritään muuttamaan kuvan sisällöllistä rakennetta. Muuntelu on käsitteenä aika lähellä manipulaatiota, jota emme kuitenkaan tässä tekstissä käytä muuten kuin haastateltavia tai toisia lähteitä siteeratessamme.

Kuvatyyppien määrittely

Tutkimuksen kysymystenasettelussa yhtenä haasteena oli se, tunnistavatko ja hyväksyvätkö vastaajat annetut neljä kuvatyyppiä, ja miten erilaisia kuvia on mahdollista ajatella näiden kategorioiden kautta. Samaan kysymykseen on törmätty myös aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Huang 2001). Tästä syystä emme luottaneet siihen, että kaikki vastaajat mieltäisivät kuvatyyppit samalla tavalla, joten kuvatyypeille annettiin lyhyet määritelmät jo kyselylomakkeessa:

- a) **Uutiskuvalla** tarkoitetaan kuvaa äkillisestä uutistapahtumasta.
- b) **Reportaasikuvalla** tarkoitetaan uutista laajempaa aiheen käsittelyä, jossa kuvareportaasi välittää esimerkiksi tapahtumapaikan tunnelmia.
- c) **Featurekuvalla** tarkoitetaan esimerkiksi ajatonta ilmiö- tai henkilökuvaa.
- d) **Kuvituskuva** voi olla esimerkiksi symbolikuvitus vaikeasti kuvattavaan aiheeseen.

Yhdysvaltalaiset tutkijat (Reaves 1992; Huang 2001) ovat käyttäneet vastaavissa tutkimuksissaan samoja kuvatyyppejä reportaasikuvaa lukuun ottamatta.

Uutiskuvan käsite rajautuu tässä tiukasti – samoin kuin useissa muissakin määritelmissä – tarkoittamaan äkillistä, yllättävää uutistapahtumaa kuten esimerkiksi onnettomuutta tai katastrofia. Uutiskuvaan pätevät uutiskriteerit, joiden perusteella kuvan on liitettävä uutistapahtumaan, sen on oltava äskettäinen, ja kuvan esittämällä henkilöllä tai tapahtumalla on oltava uutisarvoa. (Hall 1972.) Salo (2000, 19) puhuu uutiskuvan yhteydessä käsitteestä *firstness*, johon liittyy semioottisen tulkinnan mukainen suora, välitön, ajankohtainen ja tunnevaltainen kokemus todellisuudesta. Uutiskuvan suhde todellisuuteen perustuu näin ollen havaintoon tai sensaatioon, mistä syystä uutiskuvaa pidetään usein vahvasti denotatiivisena. (Ks. esim. Worth & Gross 1974; Reaves 1995.)

Uutiskuvan tiukan määritelmän takia luokitteluun haluttiin ottaa mukaan myös toinen niin sanottu dokumentaarinen kuvatyyppi: reportaasikuva. Reportaasikuva on yleisesti suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä käytetty kuvatyyppi. Reportaasikuva on osa kuvareportaasia, joka on yksittäistä uutiskuvaa laajempi ja ajattomampi kokonaisuus. Reportaasilta odotetaan tulkinnallisuutta ja kokemuksellisuutta. Salo (emt.) esittämän määritelmän mukaan reportaasikuvan suhde todellisuuteen perustuu uutiskuvaa enemmän kuvaajan subjektiiviseen tulkintaan.

Featurekuva on Suomessa hieman harvemmin käytetty termi, mutta tähän kategoriaan luettavia kuvia sen sijaan nähdään varsinkin

aikakauslehtien ja sanomalehtien liitteiden sivuilla paljon. NPPA määrittelee featurekuvan kuvatyypiksi, joka on uutiskuvaa ajattomampi. Feature voi olla aiheeltaan human interest -tyyppinen kuva, jossa arkiseen aiheeseen on löydetty tuore näkökulma. Ajattomuutensa takia featurekuvat assosioituvat hiljaisiin uutispäiviin. Lehdissä featurekuvia voivat olla esimerkiksi maisemakuvat, jotka kertovat säätilan muutoksesta, ilmiökuvat lasten, pariskuntien tai vanhusten arjesta tai henkilöjuttujen yhteydessä käytettävät henkilökuvat.

Kuvituskuva puolestaan on kaikkein etäisimmässä kokemuksellisessa suhteessa todellisuuteen, sillä se ei perustu havaintoon eikä tulkintaan, vaan ideaan. Sen ominaisuuksia ovat näkyvän takainen, selittävä ja ei-havainnoiva. Kuvituskuva onkin perinteisesti ollut jokin muu kuva kuin valokuva: piirros, kartta, havainnollistava kuvio tai taulukko. (Salo 2000, 155.) Reavesin (1995) mukaan kuvituskuvan suhde todellisuuteen on selkeästi konnotatiivinen.

Vaikka Salo ja Reaves jaottelevat kuvatyyppejä denotaation ja konnotaation mukaan, semioottinen tulkinta kuvatyyppeiden määrittelyssä on kuitenkin ongelmallinen: monet uutiskuvat vetoavat ilmiselvästi tunteisiin, mutta tunnevaltaisuus puolestaan liitetään semioottisessa tarkastelussa yleensä konnotaatioon eikä denotaatioon. Lisäksi kaikissa kuvissa on olemassa sekä konnotatiivinen että denotatiivinen aspekti.

Ylipäättään kuvatyyppejäottelun käyttöä monimutkaistaa se, että kuvan mieltäminen tiettyyn kategoriaan riippuu paljolti kuvan kontekstista. Sama kuva voi yhteydestä riippuen toimia sekä uutiskuvana että kuvituskuvana, eikä absoluuttisia määritelmiä kuvatyypeille ole olemassa. Kuvatyyppejä eli genre muotoutuu ensisijaisesti julkaisuyhteyden mukaan. Kuvassa itsessään ei ole erottavia ja tunnistettavia genrepiirteitä samoin kuin kirjoitetuissa juttutyypeissä.

TUTKIMUKSEN RAJOITUKSET

Kuvankäsittelyn käytäntöjen kattava tutkiminen oli haasteellinen tehtävä paitsi tutkimuksen teknisten yksityiskohtien huomioimisen kannalta myös sen kannalta, mitä tutkimuksen ulkopuolelle jätetään. Kuvankäsittelyä on tässä jouduttu pohtimaan muusta journalismista ja yhteiskunnan vaikutuspiiristä irrallisena kokonaisuutena, joka on tietenkin jo lähtökohtaisesti hyvin keinotekoinen mutta välttämätön rajaus.

Koko lehdistön kattavan otoksen haasteellisuus

Tutkimuksen tavoitteena on luoda kattava katsaus suomalaisten lehtien kuvankäsittelyn käytäntöihin, sillä edustavan otoksen avulla voidaan tehdä suuntaa-antavia yleistyksiä koko maan lehdistön kuvankäsittelystä. Käytännössä kattava otos tarkoittaa riittävän suurta vaihtelua erilaisten lehtien ja vastaajien kesken. Samalla tavoin muotoiltujen kysymysten esittäminen hyvin erilaisille vastaajaryhmille on haasteellista. Varsinkin sanoma- ja aikakauslehtien vastaajille suunnattu yhteinen kyselylomake muotoutui väistämättä sellaiseksi, että jo lähtökohtaisesti kaikki esitetyt kysymykset eivät olleet täysin relevantteja kaikille vastaajille.

Kun tutkimus kohdistui kuvajournalismin ammattilaisiin, oli selvää, että vastaajien joukossa on sekä freelancereita että vakituisessa työsuhteessa olevia henkilöitä. Freelancerin näkökulmasta vastaukset esimerkiksi kuvankäsittelyn hyväksyttävyyttä mittaavaan kuvapariosiin riippuvat siitä, mihin lehteen toimeksiantoa ajateltaisiin tehtävän.

Tämän huomioon ottamiseksi freelancereita pyydettiin ajattelemaan vastauksissaan sitä lehteä, johon heillä on eniten toimeksiantoja. Tästä huolimatta moni heistä koki, että heidän oli vaikea vastata osaan kysymyksistä, jotka koskivat työpaikan käytäntöjä. Toisaalta freelancereiden vastaukset antoivat tutkimukseen erilaisen ja arvokkaan perspektiivin. Juuri heidän vastauksistaan kävi esimerkiksi parhaiten ilmi se, kuinka sidottuja kuvankäsittelyn käytännöt ovat kunkin lehden kontekstiin.

Toiseen tutkimuksen kannalta erityiseen vastaajaryhmään kuuluvat paikallislehtien tekijät. Pienissä toimituksissa päätökset tehdään eri tavoin kuin suurissa, joita tutkimusasetelma palvelee ehkä paremmin. Kysymykset päätösvallan jakautumisesta tai kuvankäsittelyn määrästä eivät välttämättä olleet erityisen relevantteja paikallislehdille, joissa muutama ihminen saattaa koko lehden ideasta painokuntoon tiukkojen aikataulujen puitteissa. Toisaalta paikallislehtien mukanaolo tutkimuksessa on ollut erittäin tärkeää, sillä lukumääräisesti paikallislehtinimikkeitä on sanomalehdistä suurin osa. Pienten lehtien vastaajat ovat tuoneet vastauksissaan esiin tärkeitä näkökulmia kuten esimerkiksi sen, että kiireen takia kuvankäsittelyyn ei useinkaan jää aikaa, eikä siihen liittyviä valintoja ole siksi välttämättä yhteisesti pohdittu.

Jälkikäsittely on vain yksi kuvajournalismin ulottuvuus

Tähän tutkimukseen on tarkoituksellisesti rajattu vain yksi kapea osa-alue kuvajournalismin laajasta kentästä. Keskitymme kuvien jälkikäsittelyyn, koska juuri se on viime aikoina nostanut paljon keskustelua journalismin alalla. Teknologinen murros ja sen aiheuttamat muutokset toimitustyön käytännöissä ja ammattilaisten asenteissa näkyvät erityisen hyvin juuri kuvankäsittelyn kohdalla. Voi olla, että kuvankäsittelyn saama laajamittainen huomio on myös vaikuttanut osaltaan siihen, että esimerkiksi kuvaustilanteiden järjestämisestä ja lavastamisesta ei käydä yhtä paljon keskustelua.

Toimitustyön näkökulmasta kuvaan vaikuttaminen alkaa periaatteessa jo jutun ideoinnista. Toisinaan juttuaiheet ovat abstrakteja tai muuten vaikeasti kuvitettavia, kuten esimerkiksi valtakunnallinen päätöksenteko tai tiedotustilaisuudet. Näitä tilanteita varten toimitustyössä on rutiiniksi muodostunut toimintatapa, jossa etsitään haastateltavaksi satunnainen kaupunkilainen ja yritetään saada hänestä mahdollisimman mielenkiintoinen kuva. Kuvan hakemisessa on usein kiire, jolloin ei ole aikaa jäädä miettimään, esiintyykö kuvattava kuvassa luontevasti. Näin voi lehteen päätyä kuva, jota ei ole muokattu jälkikäsitellyssä, mutta jossa kuvattava saattaa siitä huolimatta esiintyä keinoitekoisella tavalla³.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin selvittää kuvan digitaalisen jälkikäsitelyn käytäntöjä, jolloin tutkimusalueen ulkopuolelle jäävät muun muassa kysymykset aiheiden ja näkökulmien valinnoista, tilanteiden lavastamisesta ja nykyisen kameratekniikan mahdollisuuksista tehdä kuvankäsittelyä jo kuvausvaiheessa. Tutkimukseen ei myöskään ole ollut mahdollista sisällyttää kysymyksiä laajemmista yhteiskunnallisista aspekteista, jotka vaikuttavat lehtien kuvajournalistisiin valintoihin. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmoittajien ja muiden yhteiskunnan toimijoiden lehden sisältöön kohdistamat odotukset. Lisäksi esimerkiksi kuvaustilanteisiin liittyvä laajempi eettinen pohdinta on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Joitain kuvajournalismin eettisiä kysymyksiä on tässä kirjassa käsitelty Anssi Männistön kirjoittamassa loppupuheenvuorossa.

Monimutkaiseksi asian tekevät lisäksi kuvien kantamat kulttuuriset merkitykset, joihin ei tässä tutkimuksessa ole mahdollista porautua syvemmälle. Tässä yhteydessä on kuitenkin tärkeää huomioida, että rajukin tekninen muutos voi olla muuttamatta kuvan keskeisiä merkityksiä, mutta esimerkiksi rajaaminen saattaa muuttaa niitä hyvin radikaalisti. Tärkeintä tästä näkökulmasta on se, kuinka hyvin kuvan käsittelemiseen osallistuva työntekijä on perillä kuvan yhteiskunnallisista ja kulttuurisista merkityksistä ja millaiseen arvomaailmaan käsittely nojautuu. Jos kuvaaja häivyttää Cola-purkin kuvasta, se voi jossain tapauksessa olla perusteltua siksi, että kaupalliset viestit saadaan pois

3. Ajatuksen toi esiin Savon Sanomien kuvatoimituksen esimies Jukka Gröndahl.

journalistisesta esityksestä. Ongelmallista se voi olla siitä näkökulmasta, että kuvasta poistetaan olennainen kerronnallinen elementti.

LAADULLISEN ANALYYSIN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään keskeisiä laadullisia havaintoja tutkimuksen aineistosta. Ensin tuodaan esiin keskeisiä teemoja tutkimusaineiston laadullisesta osasta, joka sisältää myös yhteenvedon taustahaastattelusta, joihin osallistui kymmenkunta kuvajournalistia eri lehdistä. Määrällinen ja laadullinen yhteenveto kuvapareista on tämän luvun lopussa, jonka jälkeen tutkimuksen varsinainen tilastollinen analyysi esitellään omassa luvussaan.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että lehtien ja juttutyypin välillä on suuria eroja siinä, millaisia kuvankäsittelytoimenpiteitä lehtikuville tehdään ja missä tapauksissa tehdyistä muutoksista informoidaan lukijoille. Yleisesti kaikkein tiukimmin suhtaudutaan sanomalehtien uutiskuvien käsittelyyn. Myös aikakauslehdissä tehdään ero dokumentaaristen kuvatyypin, kuten uutis- tai reportaasikuvien, ja muun kuvamateriaalin välille. Kuvatyypeistä eniten käsittelyä sallitaan kuvituskuville, joita puolestaan osa sanomalehdistä pyrkii välttämään uutisten yhteydessä. Kuvankäsittelyyn ja sen hyväksyttävyyteen vaikuttaa myös se, miten lehti on profiloitunut ja millaista sisältöä lehden lukijoiden ajatellaan odottavan lehdeltä.

Taustahaastattelujen yhteenveto

Kyselylomakkeen suunnitteluvaiheessa haastatellut aikakauslehtien kuvaajat ja AD:t antoivat tutkimukseen tärkeää taustatietoa, jonka perusteella hahmottui muutamia konkreettisia eroja sanoma- ja aikakauslehtien työtavoissa. Kuvajournalistisessa työprosessissa yksi ero sanoma- ja aikakauslehtien välillä on se, että sanomalehdissä kuvaajat

käsittelevät suurimmaksi osaksi kuvansa itse, kun taas aikakauslehdissä kuvaajat tekevät kuville yleensä vain perussäätöjä. Muutama aikakauslehden kuvaaja kertoi tekevänsä kuviensa raw-tiedostoista (käsittelemätön tiedostomuoto) mahdollisimman hyviä jpeg-kuvia säätämällä mustan ja valkoisen väriarvot, valkotasapainon ja sävyt kohdalleen. Tämän jälkeen kuvat siirtyvät aikakauslehden tuotantoprosessissa eteenpäin varsinaista kuvankäsittelyä tekeville reprotyöntekijöille, jotka työskentelevät ulkoasusta vastaavien art directorien ja taittajien kanssa.

Eroa sanoma- ja aikakauslehtien välillä vaikutti olevan myös siinä, kuka tai ketkä kuvia tuottavat. Aikakauslehdissä käytetään sanomalehtiä enemmän freelance-kuvaajia, kun taas sanomalehdissä kuvia ottavat enemmän lehden vakituiset kuvaajat. Myös lehtien kuvatyypin erilaisuus vaikuttaa käytäntöihin. Uutiset ovat sanomalehtien pääasiallista aineistoa, jossa uutuus, tuoreus ja läheisyys ovat tärkeitä kriteerejä. Aikakauslehdissä juttutyypit sen sijaan ovat useimmiten reportaaseja, henkilö- tai featurejuttuja. Niissä uutiskuvamainen sekunnin murto-osan vangitseminen ei ole oleellista, vaan kuvien suunnitteluun ja toteuttamiseen käytetään sanomalehtiä enemmän aikaa. Suurimmat aikakauslehtitalot käyttävät kuvauksiin studioita, joissa otetaan esimerkiksi lehden henkilö- tai tuotekuvia.

Kolmas ero liittyy sanoma- ja aikakauslehtien erilaiseen paperinlaatuun ja painotekniikkaan. Kullakin painotalolla on omat vaatimuksensa kuvien ominaisuuksille, joiden avulla kuvat saadaan näyttämään oikeanlaisilta paperille painettuina. Sanomalehtipaperi on karkeaa ja toistaa värejä huonommin kuin korkealaatuinen, kiiltävä aikakauslehtipaperi. Siksi aikakauslehdissä kuvankäsittelyllä ja värienhallinnalla on erityinen merkitys. Aikakauslehdissä tehdään sanomalehtiä enemmän kuvankäsittelyä, mutta se ei tarkoita, että kuvia välttämättä muokattaisiin niissä enemmän. Käsittely on usein teknistä, mikä selittää osaltaan sitä, miksi aikakauslehdissä kuvankäsittely on erotettu kuvaajien työstä. Oman alansa ammattilaisina kuvankäsittelijät tietävät tarkalleen, miten kuvat pitää käsitellä lehden käyttämää painoa varten niin, että lopputulos on halutun näköinen. Sen sijaan esimerkiksi freelance-kuvaajan, joka tekee töitä useille eri

lehdille, on vaikea hallita ja muistaa eri painotalojen käytäntöjä ja kuvankäsittelylle asetettuja vaatimuksia.

Toisaalta sanoma- ja aikakauslehtien kuvankäsittelyssä on myös paljon yhtäläisyyksiä. Lähes kaikki kuvajournalismin ammattilaiset puhuvat oma-aloitteisesti eri kuvatyyppeihin liittyvistä erilaisista odotuksista ja autenttisuuden vaatimuksista. Jo taustahaastattelujen perusteella kuvankäsittelytoimenpiteiden hyväksyttävyys näytti näin ollen olevan tiiviisti sidoksissa kuvatyyppiin ja kuvan kontekstiin. Yksi aikakauslehtikuvaaja listasi ajatuksiaan kuvankäsittelystä näin:

”Raja on sormenpäissä kuin ruokaa maustaessa. Häiritsevien sähköjohtojen siivoukset kotikohteista, rakennusvirheiden tai kenties vain ’irvistävien paikkojen’ putsaaminen hyvän maun rajoissa on arkea, vaikka ei ole itsetarkoitus. Kuvankäsittely on rajaton maailma ja sen eettisyyttä ohjaa omatunto. Omat rajat tietää.”

Laadun parantaminen vs. manipulaatio

Yleisesti lehti- tai kuvatyyppistä riippumatta kyselyyn vastanneet nostivat esiin muutamia toistuvia teemoja. Useissa vastauksissa vedettiin rajaa kuvan teknistä laatua parantavien toimenpiteiden ja manipulaatioksi ymmärrettävän muuntelun välille. Laatua parantaviksi toimenpiteiksi luettiin muun muassa värien ja sävyjen korjaaminen, terävöitys ja valkotasapainon säädöt. Perusteluina näille toimenpiteille mainittiin painoprosessin vaatimukset ja se, että katsojalle halutaan välittää mahdollisimman todellinen kuva tapahtuneesta. Tyypillinen esimerkki on hehkulampun aiheuttaman keltaisuuden neutraloiminen kuvasta niin, että vaikutelma vastaa paremmin ihmissilmän havaintoa kuvaushetken värisävyistä. Laatua parantavissa toimenpiteissä ei yleensä nähdä suuria eettisiä ongelmia, eikä niistä useimmiten katsota olevan tarpeen informoida lukijoita.

Laadun parantamista voimakkaammat kuvankäsittelyt aiheuttavat toimituksissa erilaisia mielipiteitä siitä, milloin on kyse muokkaa-

misesta, jossa kuvan sisältöä on oleellisesti muutettu. Yleisin manipulaation määritelmä vastauksissa oli muutos, jossa kuvaan lisätään tai siitä poistetaan elementtejä niin, että kuvan merkitys muuttuu alkuperäiseen verrattuna. Muutoksen oleellisuutta perusteltiin yleisesti lukijalle välittyvällä viestillä: lukijaa ei saa johtaa harhaan. Harhaanjohtamisen vaara nähtiin olemassa olevaksi myös silloin, jos lukijan olisi mahdollista luulla esimerkiksi kuvituskuvaa dokumentaariseksi uutiskuvaksi.

Muokattujen kuvien määrittelyssä ja merkitsemisessä erityisen oleellista on siis kuvan konteksti ja julkaisuyhteys. Toisin sanoen ammattilaiset haluavat pitää lehtikuvan genererajat selkeinä. Lisäksi voisi olettaa, että näin ollen myös lukijoiden odotetaan erottavan eri kuvatyypit toisistaan. Muutoksen oleellisuus riippuu viime kädessä siitä, miten kuvan viesti välittyy vastaanottajalle. Osa vastaajista oli esimerkiksi sitä mieltä, että myös tietyt laadun parannuksen yhteydessä mainitut toimenpiteet, kuten kirkkauden, kontrastin ja sävyjen säätö, voivat joissain tilanteissa olla harhaanjohtavaa muuntelua. Esimerkkinä mainittiin kuvan voimakas tummentaminen, joka voi muuttaa mielikuvaa siitä, mikä vuorokaudenaika kuvanottohetkellä oli.

Pimiösääntö ja kuvaushetken sääntö

Kuvajournalismiin sopivan kuvankäsittelyn määrittelyssä otettiin avuksi erilaisia nyrkkisääntöjä. Tavallisimmin vedottiin kuvaushetkeen ja niihin mahdollisuuksiin, joita kuvaajalla olisi kuvaushetkellä periaatteessa ollut. Tähän vedoten kuvankäsittely katsottiin oikeutetuksi, jos samanlaisen lopputuloksen olisi voinut saada aikaan jo kuvaustilanteessa. Useimmat sallivat kuvankäsittelyohjelmassa tehtävät muutokset, jos kuvaaja olisi kuvausvaiheessa voinut esimerkiksi rajata tai sommitella kuvan toisin, siirtyä ottamaan kuvan eri kulmasta, lisätä tai poistaa elementtejä tai saada aikaan erilaisen syväterävyyden, kirkkauden tai värisävyt kameran säätöjen avulla. Tässä yhteydessä ero lavastamisen ja kuvan laadun parantamisen välillä on veteen piirretty viiva. Rajanveto

on kunkin kuvaajan oman harkinnan varassa. Toisaalta kuvaushetkeen vedottiin joissain tapauksissa myös toteamalla, että valinta olisi pitänyt tehdä jo kuvanottohetkellä eikä enää jälkikäteen. Vetoamalla kuvaushetken mahdollisuuksiin voidaan siis sekä hakea oikeutusta kuvan jälkikäsitteilylle että perustella se tarpeettomaksi.

Toinen nyrkkisääntö koskee pimiötekniikan mahdollistamia kuvankäsittelytoimenpiteitä. Analogisen ajan käytännöt sulautetaan digitaaliseen kuvankäsittelyyn, jolloin hyväksyttävänä pidetään asioita, joita perinteisessä kuvalaboratoriossakin on ollut mahdollista tehdä. Eräs vastaaja muotoili asian näin:

”Oma käytäntöni on muotoutunut sen perusteella, että samat menetelmät joita käytin pimiössä, käyvät kuvankäsittelyohjelmaankin.”

Pimiösääntöön vedotessa tarkoitetaan yleensä kuitenkin vain niitä toimenpiteitä, joita pimiössä on ollut tapana tehdä rutiininomaisesti kuten rajaaminen, kirkkauden ja kontrastin säädöt ja terävöitys. Tällöin pimiösäännöstä suljetaan pois radikaalimmat muutokset kuten esimerkiksi kuvien yhdistäminen ja elementtien poisto tai lisääminen, jotka nekin ovat olleet, ja ovat edelleen, pimiötekniikalla mahdollisia. (Vrt. Salo 2000; Kobre 1996.)

Sanomalehtien erityispiirteitä

Kun otoksen lehdet jaetaan karkeasti sanoma- ja aikakauslehtiin, voidaan sanoa, että kuvan totuudellisuuden vaatimus kohdistuu aikakauslehtiä useammin sanomalehtiin. Jaottelu sanoma- ja aikakauslehtiin ei kuitenkaan ole selkeä, koska erilaisten aikakauslehtien välillä on paljon eroja, minkä lisäksi myös sanomalehdissä on aikakauslehtimäisiä osia. Erottelu tulee parhaiten ilmi niiden freelancereiden kommentaateista, jotka tekevät toimeksiantoja sekä sanoma- että aikakauslehdille. Heille on selvää, että tiettyjä kuvankäsittelytoimenpiteitä voidaan tehdä joidenkin aikakauslehtien kuville mutta ei sanomalehtien uutiskuville.

Tämä siksi, että totuudellisuuden vaatimus kohdistuu erityisesti uutiskuihin, joita sanomalehdet julkaisevat aikakauslehtiä huomattavasti enemmän.

Sanomalehdissä tyypillisiä kuvankäsittelyn hyväksyttävyyteen liittyviä keskusteluja saattavat herättää kuvat, joissa on esimerkiksi erityisryhmien edustajia, rikoksiin liittyviä tai liittymättömiä ihmisiä, ajoneuvoja tai asiapapereita. Rekisterikilpien sumentaminen on esimerkki kuvankäsittelystä, jonka perusteluna on tunnistamattomuuden ja yksityisyyden suojaaminen. Onnettomuuskuville rajanvetoa joudutaan tekemään siinä, miten tarkkoja yksityiskohtia on tarpeen näyttää. Yksi vastaajista kertoi tästä esimerkin:

”Kerran pidimme neuvonpitoa siitä, pitääkö 90-vuotiaan, kotonaan kaatuneen naisen kasvoja siistiä. Silmäanaluset mustelmiseen olivat pahan näköiset. Päädyimme häivyttämään mustelmat.”

Tyypillinen kuvankäsittelytilanne on myös havainnekuvien käyttö. Niitä tarvitaan, kun halutaan näyttää, miltä esimerkiksi jokin rakennus tai asuinalue valmistuttuaan näyttäisi. Vastaajien mielipiteet jakautuivat siinä, pitäisikö havainnekuvaa käytettäessä kertoa lukijoille, että kyseessä ei ole valokuva vaan tietokoneella rakennettu esitys. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että havainnekuvat ovat niin ilmiselvästi fiktiivisiä ja rakennettuja, ettei erehtymisen mahdollisuutta ole. Toiset taas kannattivat tässäkin selkeää merkitsemislinjaa, minkä he uskovat vahvistavan lukijoiden luottamusta lehden uutisointiin.

Kuvituskuvat herättävät sanomalehdissä keskustelua varsinkin silloin, jos niitä käytetään uutisaiheen kuvituksena. Kuvituskuva voi päätyä uutisen yhteyteen, jos aihe on arkaluontoinen tai muuten vaikeasti kuvitettava, jolloin todellisia, asianosaisia henkilöitä saadaan harvoin kuviin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi abstraktit aiheet tai sosiaaliset ongelmat. Näissä tapauksissa lukijan odotetaan lukevan kuvaa eri rekisterissä, kuin mihin hän on uutiskuvien kohdalla yleensä tottunut. Lukijan oletetaan osaavan erottaa symboliikkaa sisältävä tai yleisesti aihetta esittävä kuva tyypillisestä uutiskuvasta, johon on vangittu uutispaikan ja -hetken todelliset ihmiset ja tapahtumat.

Kuvituskuvan käyttö uutisten yhteydessä jakaa toimituksissa mielipiteitä siksi, että toisten mielestä lukijoiden ei voida olettaa tulkitsevan uutiskuvaa vaihtelevasti tilanteen mukaan. Toisten mielestä tässä ei ole ongelmaa, vaan sen sijaan kuva on uutisen yhteydessä niin tärkeä, että kuvituskuvakin on parempi kuin se, että juttu julkaistaisiin kokonaan ilman kuvaa.

Aikakauslehtien erityispiirteitä

Useissa aikakauslehdissä kuvankäsittelyn ristiriidat liittyvät kuvissa esiintyvien henkilöiden ihon korjailuun ja värisävyjen muokkaamiseen. Eroa tehdään muun muassa sen välille, onko kuvassa esiintyvä henkilö studiossa kuvattu malli vai niin sanottu tavallinen ihminen. Pääsääntönä on, että mallien kuville eli kauneuskuville sallitaan enemmän käsittelyä kuin muille henkilökuville. Perusteluna tälle on, että mallien kuvat ovat jo muutenkin tarkkaan suunniteltuja ja lavastettuja niin meikin, taustavärien kuin valaistuksen suhteen.

”Katson että studiolla kuvatut muoti- tai tuotekuvat ovat valmiiksi järjestettyjä, joten niitä voi käsitellä.”

Osa vastaajista oli sitä mieltä, että ihonkorjailu menee liiallisuuksiin ja johtaa lukijoita harhaan. Yhdessä vastauksessa tuli ilmi kansikuvmallien ja ”tavallisten ihmisten” välinen kontrasti, joka korostuu, kun kuvia käsitellään eri tavalla.

”Liiallinen kaunistelu (esim. iho muovisen näköinen, naiset 20 vuotiaan näköisiä ainakin 60-vuotiaaksi), toki rypyjä ym. voi kohtuullisesti tasoittaa, mutta se ei saisi paistaa kovin kauas. [...] ns. tavalliset ihmiset tulisi pistää samalle viivalle ammattimallien/julkkisten kanssa, on kohtuutonta jättää tavallinen pulliainen luonnontilaan – kontrasti on turhan suuri.”

Aikakauslehdissä kansikuvat ovat kuvankäsittelyn suhteen erityisasemassa. Niitä käsitellään muita kuvia enemmän. Useimmiten kannen tarkoitus on myydä lehteä, jolloin kansikuvaan kohdistuu erityisiä vaatimuksia. Lisäksi kansikuvissa esiintyvät henkilöt kuvataan yleensä läheltä, jolloin iho, meikki ja valaistus näkyvät korostetusti. Lehdissä käydäänkin paljon keskusteluja ja tehdään rajanvetoja siitä, miten kansikuvakasvoja käsitellään. Suuri osa lehdistä myöntää, että heidän kansikuviaan käsitellään paljon. Käsittelyä perustellaan muun muassa sillä, että kuvattavan ei haluta näyttävän epäedulliselta tai luonnottomalta. Kasvoista otetussa lähikuvassa esimerkiksi rypyt, luomet ja iho-ongelmat tai silmien verisuonet saattavat tulla esiin korostetummin kuin luonnossa.

”Beauty-kuvissa iho ja silmänvalkuaiset vaativat usein korjailua, mutta luonnollisuus on se mihin pyrimme, eli kerromme aina uusille valokuvaajille, että toivomme mahdollisimman vähän kuvankäsittelyä ja luonnollista lopputulosta.”

Ihonkorjailun lisäksi keskustelua syntyy toisinaan muun muassa häiritsevien elementtien poistamisesta kuvista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tarkoituksetonta huomiota herättävät sponsorilogot.

Ammatillinen harkinta ja päätöksenteko toimitustyössä

Kyselyssä pyrittiin kolmen eri kysymyksen avulla selvittämään, ketkä toimituksissa tekevät kuvankäsittelyyn liittyvät päätökset, ja millaisiksi vastaajat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa. Vastaajilta kysyttiin:

1. Ketkä edustamassasi lehdessä tekevät kuvankäsittelyyn liittyviä päätöksiä?
2. Millaisiksi arvioit omat vaikuttamismahdollisuutesi kuvan käsittelyssä?

3. Millaisiksi arvioit omat vaikuttamismahdollisuutesi kuvien valinnassa?

Ensimmäisen kysymyksen vastauksissa päätöksenteko jakautui melko tasaisesti varsinkin kuvaajien, kuvankäsittelijöiden, taittajien ja esimiesten kesken. Myös omia vaikuttamismahdollisuuksiaan arvioi-
dessaan kaikki ammattiryhmät kokivat itsellään olevan melko paljon valtaa kuvankäsittelyn suhteen. Sen sijaan kuvavalinnoissa kuvaajat ja kuvankäsittelijät arvioivat omat vaikutusmahdollisuutensa selvästi pienemmiksi kuin esimerkiksi esimiehet ja kirjoittavat toimittajat.

Ensimmäisessä kysymyksessä, jossa pyydettiin valitsemaan kuvankäsittelyä päättävät ammattiryhmät, oli mahdollisuus valita useita vastausvaihtoehtoja. Vastaukset jakautuivat hyvin tasaisesti eri ammattiryhmien välille, mikä kertoo siitä että lehtien kuvajournalismi syntyy useiden ammattilaisten yhteistyönä. Hieman muita ammattiryhmiä enemmän päätösvaltaa kuvankäsittelyssä arvioitiin olevan valokuvajilla. Erot eivät ole suuria, ja muun muassa esimiesten, graafikoiden ja kuvatoimittajien arvioitiin vaikuttavan kuvankäsittelyyn lähes yhtä paljon kuin kuvaajien ja kuvankäsittelijöidenkin. Toimittajien osallistuminen kuvankäsittelyä koskevaan päätöksentekoon arvioitiin myös melko suureksi. Pienissä paikallislehdistä päätöksenteko jakautuu luonnollisesti vielä tasaisemmin koko toimituksen kesken.

Minkä verran eri ammattiryhmät voivat vaikuttaa
kuvaratkaisuihin?

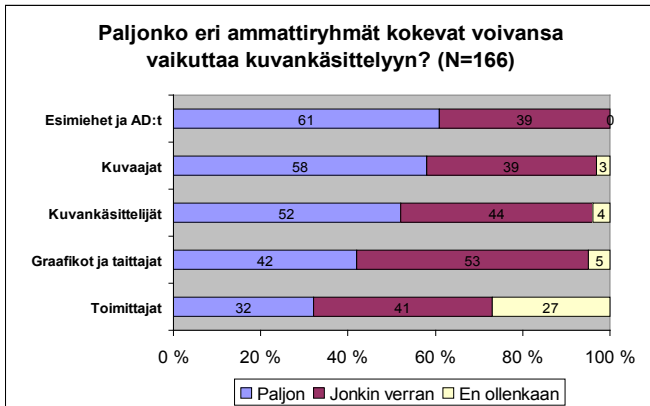
Päätöksenteon kartoittamisen yhteydessä kysyttiin myös sitä, kuinka usein vastaajat tekevät kuvankäsittelyä työssään ja miten hyvin he hallitsevat kuvankäsittelytekniikan. Parhaiten tekniikan hallitsevat luonnollisesti kuvankäsittelijät ja kuvaajat, jotka tekevät kuvankäsittelyä päivittäin. Seuraavina tulevat graafikot ja taittajat. Vähiten kuvankäsittelytekniikan kanssa ovat tekemisissä kirjoittavat toimittajat ja toiseksi vähiten esimiehet ja AD:t. Esimiehet arvioivat kuitenkin itsellään olevan eniten päätösvaltaa kuvankäsittelyn ja julkaistavik-

si valittavien kuvien suhteen. Seuraavaksi eniten kuvankäsittelyyn kokivat voivansa vaikuttaa kuvaajat ja kuvankäsittelijät. Vähiten kuvankäsittelypäättöksiin kokivat voivansa vaikuttaa graafikot, taittajat ja toimittajat.

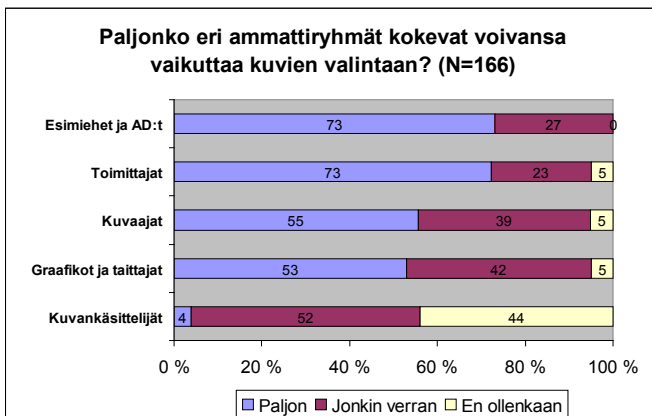
Julkaisupäätöksiin päivittäin kuvankäsittelyä tekevät vastaajat tunsivat voivansa vaikuttaa selvästi vähemmän kuin itse käsittelyyn. Eniten kuvavalintaan arvioivat voivansa vaikuttaa esimiehet ja kirjoittavat toimittajat, kun taas kuvankäsittelijät arvioivat itsellään olevan kuvavalinnassa kaikkein pienimmät vaikutusmahdollisuudet. Kuvankäsittelijöistä vajaa puolet vastasi, ettei voi vaikuttaa kuvavalintoihin ollenkaan. Myös kuvaajat arvioivat omat vaikutusmahdollisuutensa julkaisupäätöksissä selvästi pienemmiksi kuin esimiehet ja kirjoittavat toimittajat. Tähän saattaa vaikuttaa toimitustyön perinteinen organisointi, jossa kuvajournalistit tekevät työtään fyysisesti erillään muusta toimituksesta. Lisäksi varsinkin kuvaajien työstä suurin osa tapahtuu kuvauskeikoilla, toimituksen ulkopuolella, mikä eristää heitä toimituksen päätöksenteosta. Suurissa lehdissä, joissa tehdään vuorotyötä, kuviin liittyviä ratkaisuja tehdään usein iltavuoroissa kulloinkin paikalla olevien työntekijöiden voimin, jolloin päivävuorossa työskennelleiden ajatuksia omista töistään ei voida kuulla suoraan heiltä itseltään. Kuvatoimittajat toimivatkin usein linkkeinä kuvaajien ja taittajien välillä. Kuvatoimittajat työskentelevät usein iltaisin ja välittävät näkemystä kuvaajilta taittoon.

Seuraavissa taulukoissa on esitetty kunkin ammattiryhmän itsearvio mahdollisuuksistaan vaikuttaa kuvankäsittelyyn ja kuvien valitsemiseen.

Kaavio 1.

Kaavio 2.

Lehtien käytännöt vs. ammattilaisten mielipiteet

Kun vastaajilta tiedusteltiin heidän omaa mielipidettään kuvankäsittelystä suhteessa heidän edustamiensa lehtien käytäntöihin, valtaosa oli täysin tai lähestulkoon tyytyväisiä lehtensä kuvankäsittelyn linjauksiin. Satunnaisista näkemyseroista on yleensä onnistuttu pääsemään ratkaisuun keskustelemalla. Nämä näkemyserot eivät liity niinkään yksittäisiin kuvankäsittelytoimenpiteisiin, vaan enemmänkin luovan työn organisoimiseen ja useiden ammattilaisten työpanoksen yhteensovittamiseen. Vaikka toimitukset toimivatkin nykyisin aiempaa enemmän moniammatillisina tiiminä, vanhat ammattiryhmien väliset karsinat korostuvat edelleen käytännön tilanteissa.

Yksi tällainen ammattiryhmien välisiä keskusteluja herättävä toimenpide on kuvan rajaaminen. Rajaamista pidetään täysin normaalina ja hyväksyttynä valokuvaamiseen ja kuvankäsittelyyn kuuluvana asiana. Keskustelua syntyykin etupäässä mielipide- ja näkemyseroista eikä niinkään eettisistä ratkaisuista. Näin käy esimerkiksi taittovaiheessa, jos kuva joudutaan sovittamaan sivulla olevaan tilaan siten, että kuvaajan tekemää rajausta muutetaan. Taittajat tekevät työtään ajan ja palstatilan tarkoin määrittelemissä raameissa, ja toisaalta visuaalisesti toimivan sommitelman rakentamista pidetään osana kuvaajan ammatitaitoa. Keskustelua syntyy, kun kuvaajan näkemys törmää lehdenteon käytännön rajoituksiin. Työaikatauluista ja rutiineista johtuen nämä keskustelut käydään tyypillisesti vasta jälkikäteen, kun kuva on jo julkaistu. Kuviin tehtävät suuret muokkaukset ilman kuvaajan suostumusta aiheuttavat ristiriitoja ja tunnetta siitä, että kuvaajien työtä ei arvosteta riittävästi.

Kuvan totuudellisuuden takaaminen on langennut kuvaajien vastuulle, ja he myös kokevat sen voimakkaasti osaksi ammatti-identiteettiään. Yksi kuvaaja kertoi asiasta näin:

”Lehteen on mennyt sellaisia kuvamanipulaatioita, joita en missään tapauksessa hyväksy. Pahimmat esimerkit liittyvät taivaankappaleiden siirtelyyn esim. kuunpimennys- tms. kuvat. Myös henkilöiden

’kaunistelua’ tapahtuu jonkin verran enkä itse sitä hyväksy, en tee enkä salli tehtävän omille kuville.”

Lehdestä riippuen eriäviä mielipiteitä kuvankäsittelytoimenpiteistä saattavat herättää myös esimerkiksi uutiskuvien irrottaminen taustastaan eli syvääminen, elementtien poistaminen tai ihonkorjailun määrä.

Miten lukijoita informoidaan kuvankäsittelystä?

Vastaajat jakautuivat kahtia kysymyksessä kuvankäsittelyn merkittävyydestä. Kysymys esitettiin seuraavasti: ”Milloin lehdessänne on tapana informoida lukijoita, jos kuvaa on käsitelty tai muokattu?” Kysymykseen pyydettiin vastausta vapaatekstikentässä, johon vastasi 154 vastaajaa eli suurin osa tutkimukseen osallistuneista.

Reilu kolmannes vastanneista kertoi, ettei hänen edustamassaan lehdessä ole lainkaan tai on hyvin harvoin tapana mainita kuvankäsittelystä. Nämä vastaajat edustivat 24 eri lehteä: 15:tä aikakauslehteä ja 9:ää sanomalehteä.

Kaikista tähän kysymykseen vastanneista aikakauslehtien edustajista (N=58) reilusti yli puolet (64 %) kertoi, ettei heidän lehdessään ole tapana mainita kuvankäsittelystä. Nämä vastaajat edustivat 15:tä eri aikakauslehteä, kun kaiken kaikkiaan tutkimuksessa oli mukana 19 aikakauslehteä.

Toisaalta loput 101 vastaajaa puolestaan mainitsivat paljon esimerkkejä mahdollisista tai toteutuneista tilanteista, joissa lukijoita informoidaan kuvankäsittelystä. Nämä vastaajat edustivat 38:aa eri lehteä: 26:tta sanomalehteä ja 12:ta aikakauslehteä.

Muutamassa tapauksessa saman lehden vastaajat vastasivat kysymykseen lukijoiden informoimisesta eri tavoin. Yksi vastaaja saattoi sanoa, ettei muista tapauksia, joissa lukijoille olisi kerrottu kuvankäsittelystä. Toinen saman lehden vastaaja saattoi taas mainita joitain periaatteissa mahdollisia tilanteita, joissa lehti kertoisi lukijoille kuvankäsittelystä. Lisäksi aivan kaikkien lehtien edustajat

eivät vastanneet tähän kysymykseen. Tästä syystä edellä esitettyjen lehtien yhteenlaskettu lukumäärä ei täsmää otoksessa olevien lehtien lukumäärän (51) kanssa.

Yleisin perustelu informoimattomuudelle oli, että lehdessä tehdään hyvin harvoin sellaisia käsittelytoimenpiteitä, joista lehden mielestä olisi tarpeen kertoa lukijoille. Monet ajattelevat kuvankäsittelystä informoimisen liittyvän vain ajankohtais- ja uutiskuviin. Nämä perustelut olivat yleisiä erityisesti aikakauslehtien vastaajilla.

Useimmat vastaajat olivat sitä mieltä, että lukijoille on kerrottava, jos lehdessä käytetään kuvia, joiden sisältöä on muutettu. Mielipiteet kuitenkin vaihtelivat siitä, miten sisällöllinen muokkaaminen määritellään. Suhtautumisessa lukijoiden informoimiseen erottui kaksi ryhmää: tapauskohtaisen harkitsemisen ja suoraviivaisen linjan kannattajat.

Ensimmäisen ryhmän yleisin perustelu oli, että kuvankäsittelystä on mainittava, jos kuvan sisältö muuttuu oleellisesti, ja jos lukijalla on sen seurauksena vaara tulla harhaanjohtetuksi. Vastaajat kannattivat melko yksimielisesti mainintaa kuvankäsittelystä kuvayhdistelmissä, joissa kahden tai useamman kuvan elementtejä on liitetty samaan kuvaan. Näin ainakin uutiskuvien kohdalla. Kuvituskuvien yhteydessä kuvankäsittelystä mainitseminen jakoi taas mielipiteitä. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että käsittelystä pitää kertoa vain, jos se on oleellinen mutta huomaamaton, jolloin lukija voi tulla harhaanjohtetuksi.

Suoraviivaisemman linjan kannattajat pitivät lukijoiden informoimista yksiselitteisen tärkeänä. Heidän mielestään riskejä lehden luotettavuuden murentamisen uhalla ei kannata missään tilanteessa ottaa. He pitivät tärkeänä, että ilmeisistäkin kuvankäsittelyistä, myös feature- ja kuvituskuviissa, informoidaan lukijoita. Tässä yhteydessä suljettiin pois selkeästi laadun parantamiseen liittyvät toimenpiteet, joista ei tässäkään vastaajaryhmässä katsottu tarpeelliseksi mainita lukijoille. Suoraviivaisen linjan kannattajista osa jättäisi kuvankäsittelyn mieluummin mahdollisimman vähiin. Merkitsemistä pidetään ”selittelynä”, johon ei pitäisi olla tarvetta. ”Selityksen” ei myöskään arveltu kiinnostavan lukijoita.

Useassa vastauksessa puolustettiin erityisesti uutiskuvan mahdollisimman hienovaraista käsittelyä. Yksi sanomalehden edustaja kertoo oman lehensä linjauksista seuraavasti:

”Meillä on ohje, että kuviin ei lisätä eikä niistä poisteta mitään. KUVIA EI MANIPULOIDA. Päästä kasvavat pylvää yms. häiriötekijät taustalla täytyy huomioida jo kuvatessa, jos ne haluaa kuvista pois. Yleisohje on myös, että uutissivuilla + premisivuilla ei käytetä kuvituskuvaa, eli jos kuvia manipuloidaan, niitä ei tulisi käyttää uutissivuilla.”

Vaikka uutiskuvien käsittelyyn suhtaudutaan yleisesti erityisen kriittisesti, käsittelyä puoltaviakin esimerkkejä löytyi. Laadun parantamisen lisäksi hyväksyttävänä perusteena uutiskuvien käsittelylle pidettiin kuvattavan turvallisuuden tai yksityisyyden suojaamista. Tässä yhteydessä nähtiin tärkeänä, että lukijatkin saavat tietää käsittelyn syyn.

Aikakauslehdissä vedottiin eniten siihen, ettei lehdessä julkaista uutiskuvia, minkä takia kuvankäsittelystä kertominen ei ole tarpeen. Aikakauslehdille tyypillisistä käsittelyistä ihonkorjailu jakoi eniten mielipiteitä myös lukijoiden informoimisen suhteen. Osa vastaajista piti ihonkorjailua pääasiassa teknisenä korjaamisena. Tällöin lukijoille informoimista pidettiin tarpeettomana.

”Onko lukijan oikeasti tarpeen tietää, että kuvasta on poistettu johto tai että haastateltavan finni on peitetty? Ei mielestäni.”

Osa taas piti muoti- ja kauneuskuvien käsittelyä sellaisena, että niistä pitäisi mainita lukijoille:

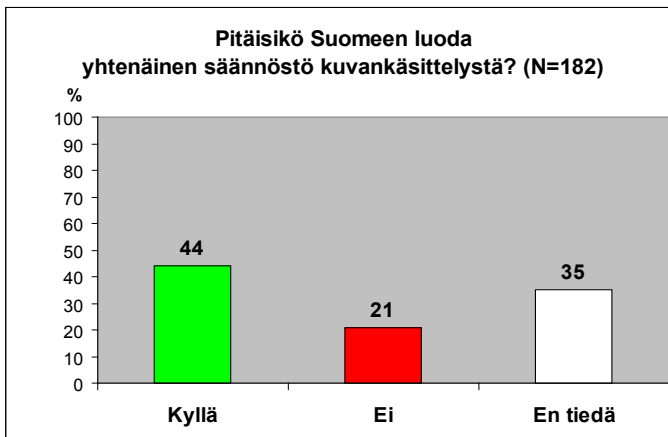
”Jos ihmistä on käsitelty selkeästi alkuperäiseen kuvaan verrattuna; esim. ’meikattu’, lihotettu/laihdutettu ruudulla tms. Valitettavasti lehdessämme ei ole ollut tapana informoida kuvankäsittelystä juuri koskaan.”

Myös tapa, jolla kuvankäsittely merkitään, vaihtelee lehdittäin. Sanomalehdissä on aikakauslehtiä tyypillisempää kertoa tehdystä käsittelystä kuvatekstissä. Useimmissa aikakauslehdissä kuvankäsittelijän nimi lisätään ns. kuvakrediitteihin, eli kuvan reunassa kuvaajan nimen yhteydessä voidaan mainita kuvankäsittelijän tai graafikon nimi. Joissain lehdissä riittäväksi lukijoiden informoimiseksi katsotaan kuvankäsittelijän nimen mainitseminen toimituksen yhteystiedoissa. Osassa lehdistä kuvankäsittelijän nimen sijaan yhteystiedoissa mainitaan repro, jolla tarkoitetaan koko kuvankäsittelystä vastaavaa tiimiä.

Suhtautuminen kuvankäsittelyn sääntelyyn

Vastaajilta kysyttiin mielipidettä kuvankäsittelyn sääntelyyn seuraavasti: ”Pitäisikö Suomeen luoda yhtenäinen säännöstö kuvankäsittelystä?” Hieman alle puolet vastaajista kannatti säännöstöä, viidennes vastusti ja reilu kolmannes ei osannut sanoa mielipidettä asiasta. Vastausten perusteella halua yhteisten pelisääntöjen kehittämiseksi näyttäisi olevan, sillä säännöstöä kannattaneet 81 vastaajaa edustivat 44:ää eri lehteä, joista 28 oli sanomalehtiä ja 16 aikakauslehtiä.

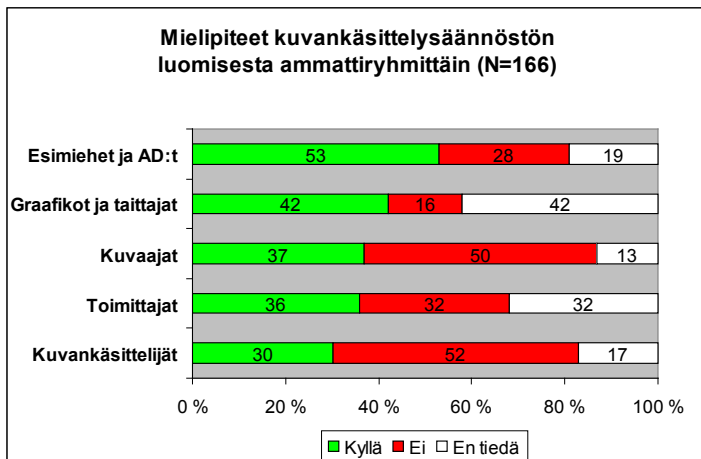
Kaavio 3.

Perusteluissa ilmeni, että kysymyksen muotoilu koko maan kattavasta säännöstöstä koettiin melko rajoittavaksi. Sen sijaan moni kannattaisi suuntaa-antavia ohjeistuksia tai suosituksia erityisesti uutiskuvien käsittelylle. Yhteisiä pelisääntöjä perusteltiin muun muassa lukijoiden oikeuksilla. Vastaajat kannattivat eniten joko väljiä koko lehdistöä koskevia suosituksia tai kunkin toimituksen omia ohjeistuksia. Muutama ehdotti kuvaa koskevia tarkennuksia Journalistin ohjeisiin. Suuri joukko vastaajista oli sitä mieltä, että rajanvedoista keskustelu on hyvä asia, mutta yhtenäisten ohjeiden luominen on lukuisten erilaisten lehtien ja käytäntöjen takia ongelmallista tai lähes mahdotonta toteuttaa. Samaa perustelua ohjeiden luomisen ja valvomisen ongelmallisuudesta käyttivät myös ne, jotka vastustivat ajatusta säännöstöstä. Näissä vastauksissa vedottiin lehtikuvaajien moraaliseen vastuuseen kuvajournalismin tasosta ja tarpeeseen kehittää lukijoiden median- ja kuvanlukutaitoa.

Myös eri vastaajaryhmien välillä on huomattavissa selkeitä eroja suhtautumisessa yhteisen säännöstön luomiseen. Ammattiryhmistä säännöstöä kannattavat eniten esimiehet, kun taas kuvaajat ja kuvankäsittelijät ovat eniten sitä vastaan. Muut ammattiryhmät sijoittuvat näiden väliin. Lisäksi eroja on kuvankäsittelytekniikan hallinnan suhteen. Ne, jotka vastasivat, etteivät hallitse kuvankäsittelyä lainkaan, suhtautuvat yhteisen normiston luomiseen myönteisemmin kuin tekniikkaa hallitsevat vastaajat. Näin ollen voidaan ajatella, että mitä lähempänä varsinaista kuvan tuottamista ja kuvankäsittelyä vastaaja on päivittäisessä työssään, sitä todennäköisemmin hän vastustaa kuvankäsittelyn sääntelyä. Kuvaajat ja kuvankäsittelijät luottavat omaan ammattitaitoonsa tehdessään kuvankäsittelyyn liittyviä ratkaisuja. Seuraava taulukko näyttää vastausten jakautumisen suurimpien ammattiryhmien välillä.

Kaavio 4.

Lisäksi vastausten perusteella näyttää siltä, että sukupuoli ja työssäolovuodet selittävät eroja säännösten suhtautumisessa. Miehet ovat työkennelleet keskimääräisesti naisia kauemmin journalistisella alalla, ja miehet myös kannattavat säännöstöä todennäköisemmin kuin naiset. Kuvankäsittelysäännösten suhtautuminen korreloi lisäksi vastaajien iän ja alallaoluvuosien kanssa. Mitä vanhempi ja kauemmin alalla ollut vastaaja on, sitä todennäköisemmin hän kannattaa säännösten luomista. Ero voi selittyä sillä, että sanomalehtien työntekijöistä valtaosa on miehiä kun taas aikakauslehdet työllistävät enemmän naisia. Sanomalehdissä työskentelevillä on takanaan pitemmät työurat kuin aikakauslehdissä työskentelevillä.

Kun sanoma- ja aikakauslehtien vastauksia tarkastellaan erikseen, niin keskimäärin molempien lehtityyppien vastaukset ovat hyvin samankaltaisia kuvankäsittelyn sääntelyyn suhtautumisessa.

Suurimmaksi yksittäiseksi säännöstöä kannattavaksi ryhmäksi nousevat kuitenkin sanomalehtien esimiehet, joista 64 prosenttia kannattaa yhteisen kuvankäsittelynormiston luomista.

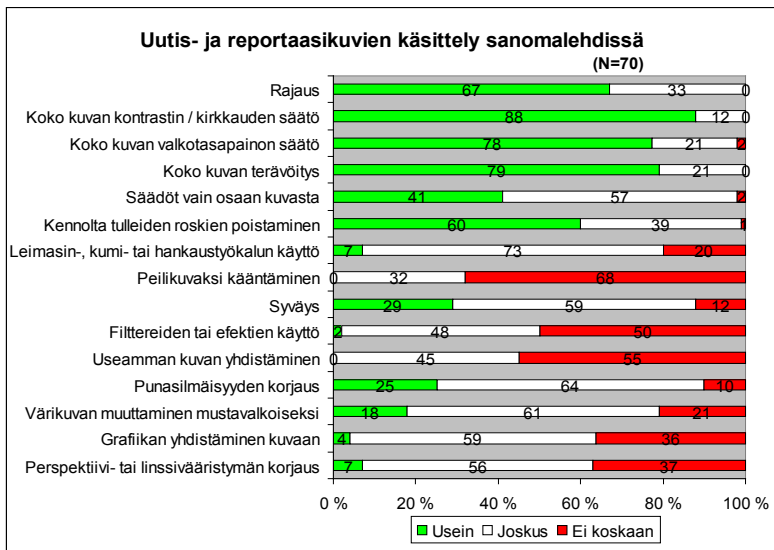
KUVANKÄSITTELYTOIMENPITEIDEN YLEISYYS

Kyselylomakkeessa oli kuvankäsittelytoimenpiteitä koskeva osio, johon pyydettiin vastauksia vain kuvaajilta, kuvankäsittelijöiltä ja muilta ammattilaisilta, jotka käsittelevät kuvia päivittäin työssään. Vastaajia pyydettiin arviomaan kysymyksessä listattujen kuvankäsittelytoimenpiteiden yleisyyttä dokumentaarisen kuvan (uutis- ja reportaasikuva) kontekstissa ja erikseen kuvituskuvan kontekstissa. Vastaajat arvioivat kunkin kuvankäsittelytoimenpiteen yleisyyttä asteikolla ”Usein”, ”Joskus”, ”Ei koskaan.” Kysymyksellä pyrittiin selvittämään, kuinka rutiniinomaisesti lehtikuville tehdään eri kuvankäsittelytoimenpiteitä.

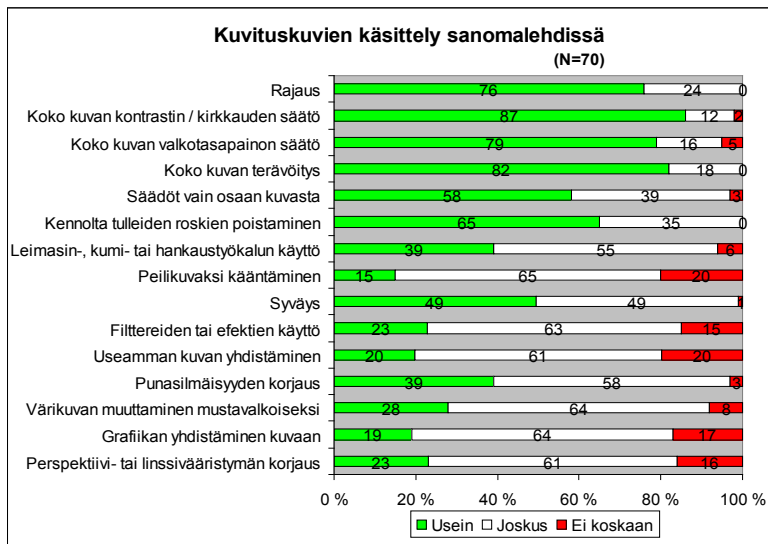
Osion kysymyksiin vastasi 115 kuvankäsittelyn ammattilaista, joista 70 vastaajaa edusti sanomalehtiä. Edustettuna oli 28 eri sanomalehteä. Loput 45 vastaajaa edustivat aikakauslehtiä. Tämän jakauman johdosta päätimme keskittyä kuvankäsittelytoimenpiteiden vertailussa ainoastaan sanomalehtien vastauksiin. Näin tehdessämme saimme luotettavampaa tietoa muun muassa uutis- ja reportaasikuvien osalta, jotka ovat nimenomaan sanomalehtien pääasiallisia kuvatyyppejä. Oheisissa kaavioissa on esitetty erilaisten kuvankäsittelytoimenpiteiden yleisyys sanomalehdissä⁴. Ensimmäisessä nähdään käsittelyjen yleisyys uutis- ja reportaasikuvien kohdalla ja jälkimmäisessä vastaavat prosenttiosuudet kuvituskuvien kohdalla.

4. Prosenttiosuuksissa voi olla satunnaisvaihtelusta aiheutuvia epävarmuustekijöitä, koska otoksessa on vain 70 vastaajaa.

Kaavio 5.

Kaavio 6.

Top 5 – eniten ja vähiten tehdyt toimenpiteet

Vastausten perusteella kuvankäsittelytoimenpiteet näyttävät jakautuvan kahtia rutiininomaisiin laadunparannuskeinoihin ja muihin, enemmän harkinnanvaraisiin käsittelyihin. Rutiininomaisina voidaan pitää sellaisia toimenpiteitä, joita lehden kuville kuvatyypistä riippumatta tehdään usein.

Tällä perusteella sanomalehtikuvissa eniten käytetyiksi, rutiininomaisiksi toimenpiteiksi lukeutuvat:

1. Koko kuva-alan kontrastin ja/tai kirkkauden säätö
2. Koko kuvan terävöitys
3. Koko kuvan valkotasapainon säätö
4. Rajaus
5. Kameran kennolta tulleiden roskien poistaminen kuvasta

Näiden toimenpiteiden kohdalla 60–88 prosenttia vastaajista valitsi vastausvaihtoehdon ”Usein”. Edellä luetellut rutiinikuvankäsittelyt erottuvat muista toimenpiteistä myös siinä, että ne mielletään ikään kuin välttämättöminä, hyvän teknisen laadun edellytyksinä, joita kaikille kuville on useimmiten tehtävä. Tässä yhteydessä ajatukset sisällöllisistä merkityksistä saatetaan kuitenkin sivuuttaa liian helposti. Näin siitä huolimatta, että esimerkiksi rajaus saattaa toisinaan vaikuttaa kuvaan sisällöllisesti erittäin voimakkaasti.

Sen sijaan muita kuin rutiinitoimenpiteitä tehtäessä käytetään aina tapauskohtaista harkintaa sen suhteen, muutetaanko kuvaa sisällöllisesti vai tehdäänkö vain teknisiä parannuksia. Varsinkin uutis- ja reportaasikuvien kohdalla muihin kuin rutiininomaisiin käsittelyihin suhtauduttiin kriittisesti, ja niitä arvioitiin käytettävän selvästi harvemmin kuin rutiinitoimenpiteitä. Harvoin käytetyiksi toimenpiteiksi lasketaan tässä sellaiset toimenpiteet, joihin vastattiin eniten ”Ei koskaan”.

Vastausten perusteella sanomalehtikuvien käsittelyssä vähiten käytetyt toimenpiteet ovat:

1. Peilikuvaksi kääntäminen
2. Kahden tai useamman kuvan yhdistäminen
3. Kuvankäsittelyohjelman filttäreiden tai efektien käyttö
4. Grafiikan ja valokuvan yhdistäminen
5. Perspektiivi- tai linssivääristymän korjaus

Sellaiset toimenpiteet kuin esimerkiksi peilikuvaksi kääntäminen, perspektiivin korjaus tai useamman kuvan yhdistäminen eivät tietenkään ole koskaan tarpeen kaikille kuville, mutta varsinkin tämän-tyyppisten kuvankäsittelyjen yleisyydessä on eroja dokumentaaristen kuvien ja kuvituskuviin välillä. Esimerkiksi uutiskuvaa ei mielellään käännetä peilikuvaksi, vaikka se joissain tilanteissa voisi olla sivun taiton ja visuaalisuuden kannalta perusteltua. Peilikuvana esimerkiksi ihmisen kasvot näyttävät erilaisilta kuin todellisuudessa, vaikkapa luomet ovat yhtäkkiä väärällä puolella kasvoja. Vastaajista 68 prosenttia ilmoittikin, että peilikuvaksi kääntämistä ei käytetä koskaan uutis- tai reportaasikuviin, kun taas kuvituskuviin toimenpide voidaan tehdä tarvittaessa selvästi kevyemmin perustein.

Syvääminen eli kohteen irrottaminen taustastaan on toinen käsittelytoimenpide, jossa ero dokumentaaristen kuvien ja kuvituskuviin välillä on suuri. Moni vastaaja kertoi sanallisissa perusteluissa, että hänen edustamassaan lehdessä pyritään välttämään uutiskuvien syväämistä. Tästä huolimatta 29 prosenttia vastaajista ilmoitti, että hänen edustamassaan lehdessä uutis- ja reportaasikuvia syvätään usein ja 59 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”Joskus”. Vielä yleisempää kohteen irrottaminen taustastaan on kuitenkin kuvituskuviin. Lähes joka toinen vastaaja vastasi, että kuvituskuvia syvätään usein.

Suomalaiset lehdet ja Reutersin säännöt

Mitä edellä mainittujen käsittelytoimenpiteiden yleisyys sitten tarkoittaa esimerkiksi suhteessa kansainvälisiin kuvankäsittelynormistoihin? Saatua tuloksia verrataan seuraavaksi uutistoimisto Reutersin ohjeis-

tukseen, joka on paitsi yksityiskohtaisin myös uusin kansainvälinen kuvankäsittelyä koskeva normisto. (Ks. Schlesigner 2007.)

Verrattaessa suomalaisten sanomalehtien kuvankäsittelyn käytäntöjä Reutersin ohjeistuksiin voidaan todeta, että niissä ollaan pääpiirteittäin samoilla linjoilla. Tähän tutkimukseen osallistuneet suomalaiset kuvajournalismin ammattilaiset muotoilevat kuvankäsittelyn rajoja samaan tapaan kuin Reutersin yleisessä ohjeessa todetaan: ”Alkuperäiseen kuvaan ei saa lisätä eikä siitä saa poistaa mitään, mikä voi muuttaa kuvan alkuperäistä sisältöä tai vaikuttaa journalistiseen luotettavuuteen.” Reuters kuitenkin määrittelee myös kuvien liiallisen lisävalottamisen, varjostamisen, sumentamisen, värien käsittelyn ja dramaattiset valaistusmuutokset sellaisiksi toimenpiteiksi, joita pitäisi välttää, koska ne voivat johtaa lukijaa harhaan. Tämän kyselyn vastauksissa näitä toimenpiteitä ei juurikaan nostettu esiin sisällöllisiä muutoksia kuvattaessa. Yksittäisissä vastauksissa kuitenkin todettiin useassa yhteydessä, että yleisesti uutiskuvissa kuvankäsittelyn tulisi olla vähäistä ja huomaamatonta.

Edellä luetellut suomalaisten lehtien rutiininomaiset kuvankäsittelyt perussäädöistä rajaamiseen ja roskien poistamiseen kuuluvat kaikki Reutersin ohjeistuksessa sallittuihin toimenpiteisiin. Sen sijaan kiellettyjen toimenpiteiden listaamisessa Reuters on suomalaislehtiä tiukempi. Reutersin ohjeet kieltävät muun muassa osaan kuvasta tehtäviä säätöjä, kuten terävöittämisen. Lisäksi kiellettyjen listalla ovat pikamaskit (quick mask), jotka mahdollistavat osaan kuvasta tehtävät valinnat. ”Tämän tutkimuksen vastaajien mukaan osaan kuvasta tehtäviä säätöjä tehdään uutis- ja reportaasikuville usein (41 %) ja joskus (57 %).”

Lisäksi Reuters linjaa, että yhdistelmäkuvia ei tule koskaan käyttää uutiskuvina. Suomalaisten sanomalehtien vastaajista puolestaan 45 prosenttia kertoo, että hänen edustamassaan lehdessä uutiskuvissa yhdistetään joskus useamman kuvan elementtejä. Tosin enemmistö 55 prosenttia, suomalaisistakin on sitä mieltä, että uutiskuvissa ei yhdistellä useamman kuvan elementtejä. Tämän tutkimuksen vastaajat ovat lisäksi Reutersin kanssa samaa mieltä siitä, että yhdistelmäkuvia käytettäessä tekniikasta on mainittava kuvan yhteydessä.

KUVANKÄSITTELYN HYVÄKSYMINEN KUVAPARIESIMERKEISSÄ

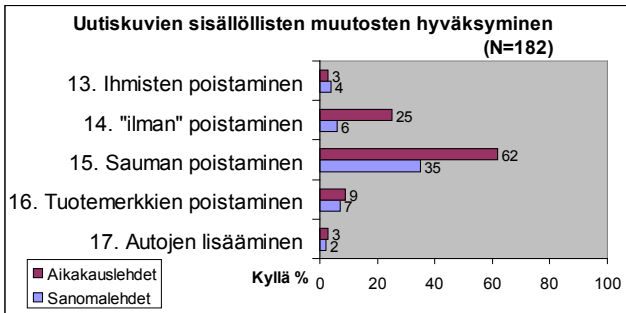
Seuraavaksi esitellään kuvaparien hyväksymisprosentit kuvatyypeittäin sanoma- ja aikakauslehdissä. Sanoma- ja aikakauslaehtien vastausprosentit on esitetty vertailun vuoksi rinnakkain kunkin kuvan kohdalla. Tuloksista nähdään, että lehti- ja kuvatyypin ja kuvan konteksti vaikuttavat ratkaisevasti käsittelyn hyväksyttävyyteen. Vastausten perusteella aikakauslehdissä suhtaudutaan selvästi sanomalehtiä hyväksyvämmiin kuvankäsittelyyn. On kuitenkin huomioitava, että tässä tutkimuksessa käytetystä jaottelusta varsinkin uutis- ja reportaasikuvat ovat pääasiassa sanomalehdille tyypillisiä kuvatyyppejä. Kuvatyypeistä kaikkein vähiten kuvankäsittelyä sallitaan uutis- ja reportaasikuville ja eniten feature- ja kuvituskuville. Kuvatyypin merkitystä on korostettu myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Reaves 1992; Huang 2001).

Kuvaparit on jaoteltu kolmeen ryhmään niissä tehtyjen muutosten perusteella. Jako sisällöllisiin ja teknisiin muutoksiin ja yhdistelmäkuviin on joissain tapauksissa keinotekoinen ja puhtaasti teoreettinen. Esimerkiksi yhdistelmäkuviin tehty muutokset ovat yleensä myös sisällöllisiä, ja tekniset muutoksetkin saattavat toisinaan muuttaa kuvaa sisällöllisesti, kuten aikaisemmassa laadunparannuksen ja manipulaation eroa käsittelevässä luvussa todettiin. Tietyntyypisten muutosten voidaan kuitenkin ajatella olevan keskenään samankaltaisia, ja vastaajat jakautuvat myös sen mukaan, hyväksyvätkö he enemmän sisällöllisiä ja/tai teknisiä muutoksia vai yhdistelmäkuvia.

Sisällölliset muutokset

Sisällölliset muutokset ovat esimerkkejä kuvankäsittelytoimenpiteistä, joissa kuvan elementtejä on lisätty, poistettu, siirretty tai korvattu toisilla elementeillä niin, että kuvan rakenne on muuttunut. Tyypillinen esimerkki on vaikkapa puunoksen poistaminen kuvasta silloin, kun se näyttää kasvavan kuvattavan henkilön päästä. Tutkimuslomakkeessa oli viisi esimerkkiä sisällöllisistä muutoksista, ja niistä neljässä kuvattiin erilaisten elementtien poistamista ja yhdessä lisäämistä. Utiskuvien hyväksymisprosentteja verratessa huomataan, että sisällöllisiin muutoksiin suhtaudutaan hyvin kontekstisidonnaisesti. Vastaajista 46 prosenttia olisi valmis poistamaan liitutaulun sauman henkilön pään takaa, mutta vain kolme prosenttia hyväksyisi siviilien poistamisen sotilaskuvan taustalta.

Kaavio 7

13. Kuvasta on poistettu taka-alalla olevat ihmiset.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Utiskukuva	4 %	3 %	3 %
b) Reportaasikuva	5 %	11 %	7%
c) Featurekuva	29 %	65 %	44%
d) Kuvituskuva	64 %	93 %	76 %

Ihmisten poistaminen sotilasrivistön takaa sai useimmat vastaajat suhtautumaan käsittelyyn kriittisesti. Utiskukuvan kontekstissa tätä muutosta vastustettiin toiseksi eniten kaikkiin kyselyn kuvapareihin verrattuna. Näin ehkä siksi, että useimmat mielsivät kuvan jo aiheensa puolesta ensisijaisesti uutis- tai reportaasikuvaksi. Suuressa osassa vastauksia ihmisten poistamista pidettiin oleellisena ja sisällöllisenä muutoksena, joka vaikuttaa kuvan sanomaan ja tunnelmaan ja vääristää todellisuutta.

Feature- ja kuvituskuvien kontekstissa moni oli sitä mieltä, että taustalla olevien ihmisten poistaminen tekisi kuvasta visuaalisesti selkeämmän, mutta näissäkin kuvatyypeissä pidettiin suositeltavampana tapana rajata kuvaa ylhäältä tai irrottaa sotilaat taustastaan syväämällä. Sen sijaan muutama vastaaja oli sitä mieltä, että muutoksen voi tehdä, jos taka-alan ihmiset ovat merkityksettömiä kuvan kontekstin kannalta.

Perusteluissa vedottiin myös kuvausherkeen, jolloin kuvaajalla olisi ollut periaatteessa mahdollisuus sommitella kuva niin, että taustalla olevat ihmiset eivät näkyisi kuvassa. Tällä perusteella muutama vastaaja oli sitä mieltä, että ihmisten poistaminen on sallittua myös jälkikäsitellyssä.

Muutamassa vastauksessa otettiin esiin myös se, että ihmisten poistaminen kuvista ei ole yhtä hyväksyttävää kuin muiden kuvan elementtien. Yksi vastaaja muotoili asian näin: ”Kuvaan otettavat asiat ja esineet otetaan tai rajataan pois kuvausherkellä. Henkilökuvasta ja kuvituskuvasta voisin poistaa esimerkiksi pistorasian tai johdon. Ihmisiä en lähtisi poistamaan.”

14. Kuvan keskiosasta on poistettu ”ilmaa” niin, että kohteet tulevat lähemmäksi toisiaan.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Utiskuva	6 %	25 %	14 %
b) Reportaasikuva	11 %	41 %	24 %
c) Featurekuva	31 %	66 %	46 %
d) Kuvituskuva	63 %	88 %	74 %

Laskettelukuva, jonka keskeltä oli poistettu ”ilmaa” sai niin ikään kohtalaisen kriittisen vastaanoton. Sanomalehtien vastaajista vain kuusi prosenttia hyväksyi muutoksen uutiskuvassa. Perusteluista kävi ilmi, että kuva miellettiin ensisijaisesti kuvituskuva. Useimmat pitivät ”ilman poistamista” harmittomana muutoksena, joka ei vaikuta kuvan sisältöön. Monet kuitenkin ajattelivat, ettei tehdyllä muutoksella ole perusteita. Kuvan ei nähty parantuvan käsittelyn johdosta. Näin ollen muutosta pidettiin tarpeettomana, eikä esimerkiksi taitollisia tilaongelmia pidetty riittävinä perusteina käsittelylle. Tarpeeton käsittely nähtiin uhkaksi kuvajournalismin uskottavuudelle.

Yhden vastaajan mielestä käsittelyn hyväksyttävyys riippuu siitä, nähdäänkö kuva ”faktana vai taittoelementtinä.” Moni vastaajista näki tämäntyyppisissä ratkaisuissa rajanvedon vaikeaksi. Yksi heistä ilmaisi

asian näin: ”Sinänsä harmiton temppu, joka ei muuta oleellisesti kuvan sisältöä, mutta synnyttää helposti periaatteen, joka sallii todellisten olosuhteiden muuttamisen käsittelemällä.”

16. Kuvasta on poistettu häiritsevää liitutaulun sauma.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Uutiskuva	35 %	62 %	46 %
b) Reportaasikuva	44 %	79 %	59 %
c) Featurekuva	60 %	93 %	74 %
d) Kuvituskuva	76 %	97 %	85 %

Liitutaulun sauman poistaminen kuvasta kansanedustaja Satu Hassin pään takaa jakoi eniten vastaajien mielipiteitä. Uutiskuvan kontekstissa sauman poistaminen oli kuitenkin kaikista esimerkeistä kolmanneksi hyväksytyin toimenpide. Poistamista kannattaneet vastaajat olivat sitä mieltä, että sauma on kuvassa niin häiritsevää elementti, että ilman poistoa kuvaa ei voisi käyttää ollenkaan. Sauman katsottiin näyttävän kuvattavan liian epäedullisessa valossa. Näiden vastaajien mielestä liitutaulun sauma on myös täysin epäoleellinen elementti kuvassa, joten sen poistamisen ei katsottu muuttavan kuvan sisältöä oleellisesti.

Käsittelyä vastustaneet puolestaan vetosivat uutiskuvan uskottavuuteen, jota he pitivät tässä uhattuna. Nämä vastaajat ajattelivat, että on mahdotonta vetää rajaa hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän kuvankäsittelyn välille. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että ”jos tälle tielle lähdetään, niin taulullehan voi jälkeensä kirjoittaa mitä vain.”

16. Kuvasta on poistettu kaupalliset tuotemerkit: Applen logo ja Coca-Cola-tölkki.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Uutiskuva	7 %	9 %	8 %
b) Reportaasikuva	12 %	13 %	13 %
c) Featurekuva	31 %	51 %	40 %
d) Kuvituskuva	63 %	86 %	73 %

Tuotemerkkien poistamiseen suhtauduttiin yleisesti melko kriittisesti. Tässä esimerkissä perustelut vaihtelivat suuresti kuvatyypin mukaan. Uutiskuvassa poistaminen nähtiin useimmissa vastauksissa manipuloimisena, jolle ei löydy perustetta. Moni mainitsi, että reportaasikuvas-
sassa tuotemerkit ja muut pienet yksityiskohdat voivat olla tärkeä osa tarinaa; ne kertovat jutuntekopaikan ympäristöstä. Sen sijaan kuvituskuvista moni poistaisi mielellään tuotemerkit varsinkin, jos kyseessä olisi niin sanottu aihekuva, jolloin kuvan henkilö ei välttämättä varsinaisesti liittyisi juttuun. Eniten kuitenkin kannatettiin sitä, että tuotemerkkejä ei poistettaisi jälkikäteen.

Osa vastaajista hyväksyisi muutoksen, jos sille olisi riittävän hyvät perusteet. Moni olisi ollut valmis poistamaan Cola-tölkkin kuvasta jo kuvaushetkellä tai kääntämään tölkkin tekstit toiseen suuntaan. Sen sijaan Applen logon poistamiseen suhtauduttiin vielä kriittisemmin. Logon poistamista pidettiin turhana liioitteluna.

Yleisesti tuotemerkkien ”siivoamisessa” nähtiin jälleen ongelmana rajan vetämisen vaikeus. Yksi vastaaja muotoili asian seuraavasti: ”Mikäli kaupallisia tunnuksia poistetaan tästä, ne pitäisi poistaa myös esimerkiksi urheilukuvista. Tuotemerkit ovat osa arkipäivää.”

17. Kuvaan on lisätty autoja yhdistämällä useita eri kuvia.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Uutiskuva	2 %	3 %	2 %
b) Reportaasikuva	5 %	12 %	8 %
c) Featurekuva	27 %	50 %	37 %
d) Kuvituskuva	56 %	84 %	68 %

Autojen lisääminen liikennekuvaan nähtiin uutiskontekstissa selkeänä vääristelynä ja totuuden muunteluna, jota harva sallisi edes

kuvamanipulaatiosta kertovan tekstin kanssa. Moni näkikin kuvan mahdollisena vain kuvituskuvana, jolloin lukijoille informoimista pidettiin edelleen tärkeänä.

Moni vastaaja yritti keksiä mahdollisia perusteita tämän kaltaiselle muutokselle. Käsittelyn hyväksyttävyydessä oleellista onkin se, voisiko manipuloidun kuvan tilanne olla oikeasti totta. Jos tiellä ei koskaan olisi kuvan kaltaista ruuhkaa, kuva olisi esitettävä lukijoille selkeänä fiktiona. Moni vastaaja oli sitä mieltä, että kuvan fiktiivisyyttä olisi hyvä korostaa tekstin lisäksi myös kuvallisin keinoin; esimerkiksi värjäämällä kaikki autot samanvärisiksi. Yhden vastaajan mielestä yliampuminen pitäisi tehdä kuvituksissa riittävän näkyvästi: ”Liioittelu on keino, jota voi kuvituksissa käyttää. Mutta jälleen: jos totuutta venytetään, niin kunnolla sitten. Lisää autoja, lisää!”

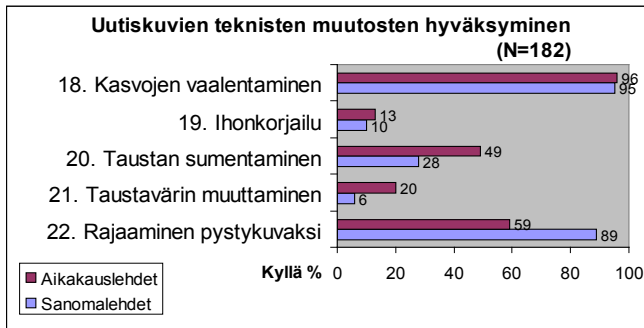
Jos taas tiellä joskus tai useimmiten olisi kuvatun kaltainen ruuhka, muutama vastaaja olisi valmis tietyin varauksin hyväksymään käsittelyn. Selkeästi parempana vaihtoehtona pidettiin kuitenkin kuvan ottamista silloin, kun tiellä oikeasti on ruuhkaa.

Tekniset muutokset

Tekniset muutokset ovat kuvankäsittelyä, joissa kuvan sisäinen rakenne ei muutu. Vain kuvassa olevan informaation esittämistapa muuttuu. Yksi poikkeus tästä on kuitenkin syväys eli kuva-aiheen irrottaminen taustastaan. (Huang 2001, 156.) Perinteisessä pimiötyöskentelyssä tekniin muutoksiin on usein ajateltu kuuluvan värien, valkotasapainon, kirkkauden ja kontrastin säädöt, rajausta ja pölyroskien ja naarmujen poistaminen kuvista. Digitaalitekniikka on mahdollistanut lisäksi niin sanotun käänteisen rajaamisen eli kuvan reunan jatkamisen kopioimalla kuvan elementtejä, jolloin kuva saadaan näyttämään joko korkeammalta tai leveämmältä. Uutta pimiötekniikkaan verrattuna ovat myös osaan kuvasta tehtävät sävy- ja värimuutokset ja syvyysvaikutelman muuttaminen, joka tarkoittaa kuvan taka- tai etualan sumentamista tai terävöittämistä.

Kyselyssä oli mukana viisi esimerkkiä teknisistä muutoksista. Ne sisälsivät sekä perinteisiä että digitaalitekniikan mahdollistamia kuvankäsittelyjä. Vastaukset osoittavat, että perinteiset tekniset korjaukset, kuten kuvan kohteiden ”esiin kaivaminen” ihmisiä vaalentamalla tai kuvan rajaaminen, hyväksytään useimmiten myös uutiskuvissa. Sen sijaan ihonkorjailun, taustan sumentamisen ja taustavärien muuttamisen suhteen ollaan huomattavasti varovaisempia

Kaavio 8.

18. Kuvan kohteet on ”kaivettu esiin” vaalentamalla ihmisiä.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Uutiskuva	95 %	96 %	96 %
b) Reportaasikuva	96 %	95 %	96 %
c) Featurekuva	97 %	99 %	98 %
d) Kuvituskuva	98 %	97 %	98 %

Kuvan kohteiden vaalentaminen oli vastaajien mielestä kaikista esimerkeistä hyväksytyin toimenpide. Toimenpide hyväksyttiin normaalisti kuvankäsittelyksi kaikissa kuvatyypeissä. Useimmat mielsivät muutoksen puhtaasti teknisenä laadunparannuksena, jossa kuvassa olemassa olevaa materiaalia kaivetaan esiin. Korjausta kaipaava lopputulos nähtiin kuvaajan taitamattomuudesta johtuvana. Tällöin käsittelyn hyväksyttäväksi perusteeksi tuli kuvaushetkeen vetoaminen: ”Ammattitaitoinen kuvaaja olisi valottanut kuvan oikein jo kuvaushetkellä.” Moni vetosi tässä yhteydessä myös pimiösääntöön, jonka mukaan vastaavan toimenpiteen olisi voinut tehdä perinteisessä kuvalaboratoriossakin, joten toimenpide on hyväksyttävää myös digitaalitekniikalla.

Useassa vastauksessa puhuttiin kameran erottelukyvyn vajavaisuudesta ihmissilmään verrattuna, jolloin kohteiden vaalennus nähtiin korjaavana toimenpiteenä, joka muuttaa kuvan paremmin ihmissilmän aistihavaintoa vastaavaksi. Moni vastaaja painotti myös, että liialla vaalentamisella ja tummentamisella voidaan vääristää todellisuutta. Oleellista on siis se, mihin kuvankäsittelyllä pyritään. Ihmisen kasvopiirteiden esiin tuominen on sallittua mutta esimerkiksi vaaleaihoisen muuttaminen tummaihoiseksi ei ole. Tämän esimerkin käsittelyn voimakkuus oli muutaman vastaajan mielestä jo liiallisuuksien rajalla.

19. Ihon epätasaisuudet ja tummat silmänympärykset on korjattu pehmentämällä. Ihon, silmien, huulten ja hiusten väriä on korostettu ja häiritsevät hius-suorutukset on poistettu.

Hyväksyy

kuvankäsittelyn:

	<u>Sanomalehdet</u>	<u>Aikakauslehdet</u>	<u>Kaikki</u>
a) Uutiskuva	10 %	13 %	12 %
b) Reportaasikuva	22 %	40 %	29 %
c) Featurekuva	62 %	87 %	73 %
d) Kuvituskuva	80 %	100 %	89 %

Ihonkorjailukuvaan suhtauduttiin kriittisesti dokumentaarisisissa kuvatyypeissä, joihin se ei aiheensa ja taustasta irrottamisen takia monen vastaajan mielestä edes sopinut. Moni oli sitä mieltä, että uutiskuvassa tällainen käsittely vääristäsi todellisuutta.

Suurin osa vastaajista näki kuvan featurekuvan genreen kuuluvaksi henkilökuvaksi tai naistenlehden kauneuskuvaksi. Näissä kuvaty-

peissä kuvan värilämpötilan säätöä pidettiin yleisesti hyväksyttävänä teknisenä korjaamisena, joka muuttaa kasvojen värisävyt paremmin ihmissilmän havaintoa vastaavaksi. Huulten, silmien, hiusten ja ihon värittämisestä puolestaan esiintyi eri mielipiteitä. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että käsittelyä on liikaa, koska kuvattava ei näytä enää itsensä näköiseltä. Osa taas piti tällaista käsittelyä jokapäiväisenä. Käsittelyä puoltavissa perusteluissa vedottiin kuvattavan oikeuteen esiintyä kuvassa edukseen. Kuvattavan oikeutena pidettiin myös sitä, että hänellä on mahdollisuus hyväksyä tai hylätä tehdyt muutokset.

Tässä yhteydessä tehtiin eroa myös siinä, onko kuvan henkilö malli vai ”tavallinen ihminen”. Yhden vastaajan mukaan ”tavalliselta ihmiseltä” ei voi esimerkiksi poistaa kokonaan luomia samoin kuin kansikuvamallien tapauksessa saatetaan tehdä. Toinen vastaaja muo-

toili asian seuraavasti: ”Tämä on tyypillistä naistenlehtien kauneuskuvissa, jossa kohteena on malli ja jutussa esim. opetetaan jonkun tietyn meikin tekoa tms. Mutta jos kohde olisi ’oikea ihminen’ eli yksityinen henkilö, jota on meikattu ja laitettu juttua varten, kyseiset muutokset olisivat mielestäni väärin. Yleensä tosin noin radikaalit sävyjen korjailut kertovat siitä, että alkuperäinen valokuva on räikeästi epäonnistunut.”

20. Kuvan levoton tausta on sumennettu.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	<u>Sanomalehdet</u>	<u>Aikakauslehdet</u>	<u>Kaikki</u>
a) Utiskuva	28 %	49 %	37 %
b) Reportaasikuva	49 %	75 %	60 %
c) Featurekuva	76 %	90 %	82 %
d) Kuvituskuva	84 %	95 %	92 %

Taustan sumentamista pidettiin melko hyväksyttynä toimenpiteenä. Vieläkin useampi hyväksyisi käsittelyn hieman vähäisemmin ja huomaamattomammin tehtynä. Yleisin perustelu oli kuvaushetkeen vetoaminen. Koska saman terävyysalueen valinnan olisi voinut tehdä jo kuvausvaiheessa objektiivin polttoväliä ja aukkoa säätämällä, moni hyväksyisi vastaavan toimenpiteen myös jälkikäteen. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että käsittely olisi pitänyt tehdä jo kuvausvaiheessa eikä enää jälkikäsitellyssä. Nekin, jotka hyväksyisivät taustan sumentamisen jälkikäsitellyssä, halusivat kuitenkin antaa lukijoille vaikutelman, että lopputulos on saatu aikaan kuvausvaiheessa. Erään vastaajan mukaan tässä esimerkissä illuusio romuttuu: ”Jälleen kerran sen verran törppöä käsittelyä, että se kavaltaa itsensä.”

Varsinkaan uutiskuvan kontekstissa osa vastaajista ei olisi valmis näin suureen taustan sumentamiseen. Osa sanoi käsittelyn hyväksyttävyyden riippuvan jutun aiheesta. Käsittely ohjaa katseen etualalla oleviin soittajiin, mikä on hyväksyttävää, jos juttu kertoo heistä. Jos taustalla olisi jotain oleellisesti jutun aiheeseen liittyvää, käsittelyä pidettäisiin vähemmän hyväksyttynä.

21. Taustan väri on muutettu.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	<u>Sanomalehdet</u>	<u>Aikakauslehdet</u>	<u>Kaikki</u>
a) Utiskukuva	6 %	20 %	12 %
b) Reportaasikuva	20 %	46 %	31 %
c) Featurekuva	56 %	90 %	70 %
d) Kuvituskuva	79 %	96 %	86 %

Taustan värin muuttaminen jakoi vastaajien mielipiteet kahtia. Toinen puoli vastaajista ei pidä taustavärin muuttamista sisällön kannalta merkityksellisenä asiana. He ajattelevat kuvan etupäässä kuvituskuvaksi tai studio-otokseksi, jolloin taustaksi voidaan jo kuvausvaiheessa etsiä halutun värinen seinä. Eräs vastaaja kertoi tästä esimerkin: ”Olen itse osallistunut kuvituskuvaan tekemiseen niin, että etsimme punaista seinää ympäri kaupunkia, jotta saamme kuvattua pakkopaidassa olevan ihmisen punaisella taustalla. Tässä yhtä ok, jos valinta on linjassa haastateltavan/kuvatun sanoman kanssa.”

Utiskuvassa taustavärin muuttaminen taas ajatellaan melko yleisesti totuuden muuntamiseksi, jossa autenttisen kuvausympäristön säilyttäminen on tärkeämpää kuin esimerkiksi lehden aukeaman värimaailman harmonisointi. Tämän toimenpiteen kohdalla hyväksyttävyyteen vaikuttaa erityisen paljon kuvatyypin ja asiayhteys, jossa kuva julkaistaan.

22. Toinen henkilö on rajattu pois kuvasta ja vaakakuvasta on tehty pystykuva.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Uutiskuva	89 %	59 %	76 %
b) Reportaasikuva	90 %	75 %	84 %
c) Featurekuva	94 %	84 %	90 %
d) Kuvituskuva	97 %	92 %	95 %

Rajaaminen oli käsittelyesimerkeistä toiseksi hyväksytyin toimenpide. Tämä esimerkki oli ainoa, jossa sanomalehtien vastaajat olivat aikakauslehtien vastaajia hyväksyvämpiä tilastollisesti merkitsevällä erolla. Perustelut molemmissa vastaajaryhmissä olivat kuitenkin samankaltaisia. Vaikka suurin osa vastaajista hyväksyi muutoksen myös uutiskuvassa, niin perusteluissa he jakautuivat kahteen ryhmään.

Osa vastaajista piti rajaamista yksiselitteisen sallittuna valokuvaamisen ja kuvankäsittelyn keinona. Näissä vastauksissa vedottiin kuvaushetkeen, jolloin todellisuudesta rajataan aina jokin siivu sommitelmaan. Tämän uskottiin myös lukijoiden ymmärtävän, min-
kä johdosta rajausta pidettiin jollain tavalla rehellisempänä tapana poistaa häiritsevät elementit kuvasta kuin esimerkiksi sitä, että kuvaa vaikkapa kumitettaisiin jälkikäsitellyssä. Eräs vastaaja perusteli rajauksen hyväksyttävyyttä sillä, että siinä ”jäljelle jäänyttä kuvasisältöä ei muutettu mitenkään”.

Lisäksi vedottiin pimiösääntöön, jonka mukaan kuvia on rajattu kautta historian jälkikäteen myös perinteisessä kuvalaboratoriossa. Rajausta pidettiin muutamassa perustelussa erityisen tarpeellisena ja suotavana tehokeinona, joka parhaimmillaan terävöittää kuvan sanomaa.

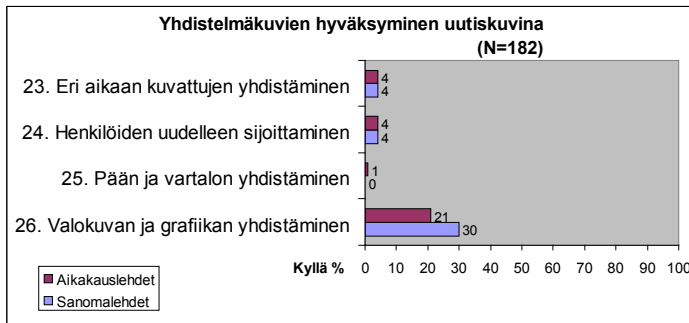
Toinen puoli vastaajista sen sijaan suhtautuu rajaamiseen aina tapauskohtaista harkintaa vaativana toimenpiteenä. Kuvan konteksti ja se, mitä rajauksen sisä- ja ulkopuolelle jätetään, ratkaisevat hyväksyttävyyden. Varsinkin jutun sisältö oli monen vastaajan mielestä oleellinen asia. Heidän mielestään muutos ei ole perusteltu, jos rajataan pois jotain sellaista, mikä vaikuttaa oleellisesti kuvan tulkintaan. Kommentteissa oli useita seuraavantyyppisiä mielipiteitä: ”Pitäisi tietää juttuyhteys. Onko mikrofonia pitelevä nainen esim. tulkki?”

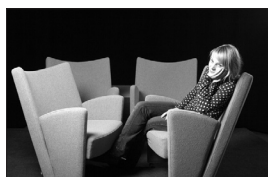
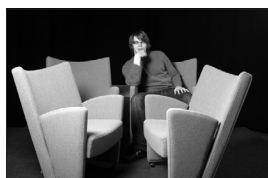
Yhdistelmäkuvat

Yhdistelmäkuvat ovat esimerkkejä, joissa on kuvankäsittelyn avulla luotu kahdesta tai useammasta kuvasta kokonaan uusi kuva. Valokuvien lisäksi uuden kuvan rakennusaineina voidaan käyttää esimerkiksi piirrosta, grafiikkaa tai tekstiä. Yhdistelmäkuvat mielletään yleensä lähinnä kuvituksiksi, joissa voidaan liittää yhteen yllättäviäkin elementtejä ja saada aikaan esimerkiksi kuvallisia metaforia. Usein yhdistelmäkuvat näyttävät tarkoituksellisen epärealistisilta esimerkiksi vääristyneiden mittasuhteiden tai mahdottomien yhdistelmien ansiosta, mutta ne voivat näyttää myös täysin todellisilta.

Seuraavaksi esitellään neljä erilaista esimerkkiä yhdistelmäkuvista. Kaksi niistä vaikuttaa poseeratuilta studiokuvaotoksilta, yksi politiikan uutiskuvalta ja yksi kuvituskuvalta, johon on yhdistetty grafiikkaa. Kolme ensimmäistä esimerkkiä näyttävät melko realistisilta, ja niiden käyttäminen uutiskuvina tyrmätään lähes yksimielisesti. Sen sijaan reilu neljännes vastaajista hyväksyisi viimeisen kuvituskuvaesimerkin myös uutiskuvana. Suurin osa vastaajista korosti hyväksymisensä ehtona, että näiden kuvien julkaisemisen yhteydessä käsitteystä olisi kerrottava lukijoille.

Kaavio 9.

23. Eri aikaan kuvatut henkilöt on yhdistetty samaan kuvaan.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Uutiskuva	4 %	4 %	4 %
b) Reportaasikuva	17 %	26 %	21 %
c) Featurekuva	58 %	84 %	69 %
d) Kuvituskuva	76 %	97 %	85 %

Studiomaisesti rakennettu kolmen kuvan yhdistelmä nähtiin ensisijaisesti jonain muuna kuvatyypinä kuin uutiskuvana. Lähes kaikissa perusteluissa mainittiin, että kuvankäsittelystä pitäisi ehdottomasti olla maininta kuvan yhteydessä. Osa vastaajista pitäisi tärkeänä myös sitä, että kuvien yhdistämiseen olisi kuvassa olevien henkilöiden suostumus. Jotkut vastaajista pitivät hyväksyttävyyteen vaikuttavana asiana sitä, olisivatko kuvan henkilöt voineet periaatteessa poseerata tähän tyyliin yhteiskuvassa vai olisivatko he esimerkiksi vastustaneet kyseisenlaista kuvaa. Yhden vastaajan mielestä käsittelyn voisi tehdä jälkikäteen, jos kuvan henkilöt ovat oikeasti poseeranneet yhdessä. ”Edellytyksenä sille,

että hyväksyisin uutiskuvaksi kuvien yhdistämisen, on se, että tämä tilanne on ollut todellinen, mutta sitä ei vaan ole saatu kuvatuksi.”

Osa vastaajista ajatteli kuvan ongelmalliseksi erityisesti siksi, että se johtaa katsojaa virheellisesti luulemaan, että kuvatut henkilöt ovat tavanneet toisensa. Vaihtoehdoksi esitettiin erilaisia kuvituskuvaratkaisuja, jossa kuvat on selvästi irrotettu taustastaan ja aseteltu vierekkäin niin, että kuvaa katsomalla näkee suoraan, että kyse on yhdistelmäkuvituksesta.

24. Kuva on rakennettu sijoittamalla kaksi henkilöä uudelleen samaan kuvaan.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Uutiskuva	4 %	4 %	4 %
b) Reportaasikuva	7 %	15 %	10 %
c) Featurekuva	28 %	42 %	34 %
d) Kuvituskuva	47 %	63 %	54 %

Uuden sommitelman rakentamiseen suhtauduttiin yleisesti erittäin kriittisesti. Kriittisyyttä lisäsi se, että kuvan henkilöt ovat tunnettuja poliitikkoja, jotka on kuvattu eduskuntasalissa. Tämän aineiston keräämisen aikana Matti Vanhanen (vas.) oli pääministeri ja Eero Heinäluoma ja Antti Kalliomäki opposition edustajia. Muutamassa vastauksessa korostettiin juuri sitä, että varsinkaan tunnettujen

henkilöiden kuvia ei saa käsitellä tällä tavalla: ”Kuvan henkilöt ovat tunnettuja ja tunnistettavia. Kuvan luonne muuttuu ratkaisevasti manipulaation vuoksi. En hyväksyisi edes kuvituskuvaan.”

Aiheensa puolesta kuva tulkittiin ensisijaisesti dokumentaariseksi kuvatyypiksi. Suuri osa vastaajista oli sitä mieltä, että kuvien yhdistäminen taustan kanssa niin, että henkilöiden keskinäiset suhteet muuttuvat, vääristää kuvan sanomaa ja johtaa lukijoita harhaan. Noin puolet vastaajista ei hyväksyisi tällaista muutosta missään kuvatyypissä edes kuvamanipulaatiosta kertovan maininnan kanssa.

25. Kuvattavan pää ja vartalo on yhdistetty eri kuvista

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	<u>Sanomalehdet</u>	<u>Aikakauslehdet</u>	<u>Kaikki</u>
a) Utiskukuva	0 %	1 %	1 %
b) Reportaasikuva	1 %	7 %	3 %
c) Featurekuva	19 %	36 %	26 %
d) Kuvituskuva	53 %	62 %	57 %

Pään ja vartalon yhdistäminen oli kuvaesimerkeistä kaikkein vähiten hyväksytty. Vastaavaan esimerkkiin suhtauduttiin kaikkein kriittisimmin myös Reavesin (1992) tutkimuksessa ja Huangin (2001) lukijatutkimuksessa. Utis- ja reportaasikuvan kontekstissa käsittelyä ei juurikaan hyväksytty edes kuvankäsittelystä kertovan maininnan kanssa. Kuvan kaltaiselle toimenpiteelle ei monen vastaajan mielestä ole löydettävissä journalistisia perusteita. Pään vaihtamista pidettiin hölmönä pelleilynä ja liioitteluna.

Osa vastaajista hyväksyi pään ja vartalon yhdistämisen feature- tai kuvituskuvassa, mutta useimmat edellyttäisivät kuvan yhteydessä mainittavan kuvankäsittelystä ja lisäksi kuvattavien suostumusta muokattavan kuvan malliksi. Tästä huolimatta yli puolet vastaajista hyväksyi muutoksen kuvituskuvassa. Hyväksymistä perusteltiin esimerkiksi näin: ”Kuvituksen saa tehdä vaikka piirtämällä, työkalu se photoshoppi vain on.”

26. Kuvaan on yhdistetty graafinen elementti.

Hyväksyy kuvankäsittelyn:	Sanomalehdet	Aikakauslehdet	Kaikki
a) Utiskuva	30 %	21 %	26 %
b) Reportaasikuva	35 %	37 %	36 %
c) Featurekuva	69 %	79 %	73 %
d) Kuvituskuva	98 %	100 %	99 %

Kuva miellettiin ensisijaisesti kuvituskuvaksi, mitä se olisi myös uutiskuvan kontekstissa. Edelleen kuvituskuvan alalajina esimerkki tulkittiin symbolikuvaksi. Reilun kaupan logon yhdistäminen valokuvaan kahden euron kolikoista hyväksyttiin yleisesti featurekuvan, ja lähes täysin, kuvituskuvan kontekstissa. Uutis- ja reportaasikuvinakin esimerkki voisi monen mielestä toimia siksi, että kuvayhdistelmä on sen verran selkeä, että lukijan riski tulla harhaanjohtetuksi on erittäin pieni. Selkeydestä huolimatta suuri osa vastaajista korosti, että kuvan yhteydessä olisi joka tapauksessa mainittava kuvankäsittelystä. Osa taas piti mainintaa turhana ja lukijaa aliarvioivana siksi, että väärinymmärryksen riskiä pidettiin olemattomana: ”Toimii aina symbolin tasolla. Kukaan länsimaalaisessa kuvakulttuurissa kasvanut, ei voisi luulla oikeanpuolisia rahoja oikeiksi – ei johda harhaan.”

Esimerkin hyväksyttävyyttä dokumentaarisissa kuvatyypeissä sen sijaan vähensi kuvan luonne kuvituksena. Osa vastaajista kertoi joko itsellään tai edustamallaan lehdellä olevan selkeä kanta siihen, että kuvitus- tai symbolikuvia pyritään kokonaan välttämään uutisten yhteydessä.

TILASTOLLISEN ANALYYSIN TULOKSET

Kuvankäsittelyyn suhtautumisen mittariksi on analyysiä varten laskettu kullekin vastaajalle kuvaparien vastausten perusteella hyväksymisprosentti¹. Hyväksymisprosentti kertoo, kuinka suureen osaan kuvaparien kysymyksistä kukin vastaaja on valinnut kyllä-vaihtoehdon. Mitä suurempi hyväksymisprosentti on, sitä hyväksyvämmiin vastaaja suhtautuu esimerkikiekuvaparien käsittelyihin. Eri vastaajaryhmien välisiä eroja on selvitetty, laskemalla kunkin ryhmän hyväksymisprosentteista keskiarvot. Eri vastaajaryhmien välisiä eroja kuvankäsittelyn hyväksymisessä on tämän luvun analyyseissä esitetty keskiarvovertailun ja ristiintaulukoinnin avulla².

Hyväksymisprosenttia on hyödynnetty esimerkiksi sen selvittämiseen, suhtautuvatko vastaajat eri tavoin kyselyn sisällöllisiin ja teknisiin muutoksiin ja yhdistelmäkuviin. Hyväksymisprosenttien keskiarvon perusteella näyttää siltä, että vastaajat hyväksyvät eniten teknisiä muutoksia. Sisällöllisissä muutoksissa vastaajien hyväksymisprosenttien keskiarvo on huomattavasti alhaisempi kuin teknisissä muutoksissa, ja kaikkein alhaisin se on yhdistelmäkuviissa.

Kuten edelläkin todettua, kategoriat ovat teoreettisia, ja kuvissa tehtyjä muutoksia on vaikea yksi-

Taulukko 5.

Hyväksymisprosenttien keskiarvot kuvankäsittelyesimerkeissä (N=182)			
Tekniset muutokset		70	
Sisällölliset muutokset		42,7	
Yhdistelmä kuvat		35,7	

1. Hyväksymisprosentti on saatu laskemalla yhteen kaikkien kuvaparien kyllä-vastaukset ja ottamalla summasta prosenttiosuus maksimista eli 56:sta (4 kuvatyyppeä x 14 kuvaparia=56).
2. Tässä käytetyt tilastollista merkitsevyyttä mittaavat Pearsonin khin neliötestin ja keskiarvovertailuissa käytettyjen t-testien tulokset on laskettu vähintään 95 prosentin luotamustasolla.

selitteisesti luokitella vain yhteen ryhmään. Näin kävi esimerkiksi 17, jossa liikennekuvaan on lisätty autoja. Kuvapari oli alkuperäisessä kyselylomakkeessa sisällöllisten muutosten joukossa, mutta vastaajat kuitenkin tulkitsevat kuvan enemmän yhdistelmäkuvaksi. Tästä syystä liikennekuva on tässä analyysissä käsitelty ryhmässä III yhdistelmäkuvana.

Ketkä hyväksyvät eniten kuvankäsittelyä?

Vastaajien mielipiteet erilaisten kuvankäsittelytoimenpiteiden hyväksyttävyydestä vaihtelivat suuresti paitsi tehtyjen muutosten ja kuvatyypin välillä myös erilaisten vastaajaryhmien välillä. Mielipiteet ovat kirjavia, eikä alalla tunnu olevan kovin yhtenäistä käsitystä kuvankäsittelyn rajoista.

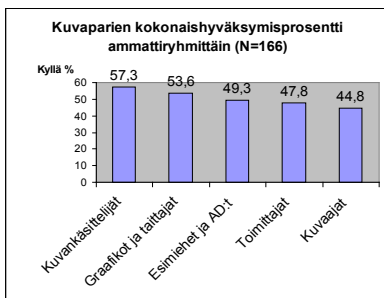
Aineiston perusteella voidaan todeta, että ammattiryhmistä kaikkein hyväksyvimmin erilaisiin kuvankäsittelytoimenpiteisiin suhtautuvat kuvankäsittelijät. Vähiten kuvankäsittelyä puolestaan hyväksyvät kuvaajat. (Ks. kaaviot 10 ja 11.) Työvuodet journalistisella alalla korreloivat hyväksyvyyteen siten, että alle 20 vuotta alalla olleet hyväksyvät kuvankäsittelytoimenpiteitä enemmän kuin yli 20 vuotta alalla olleet. Työvuosia enemmän hyväksymiseen vaikuttanee kuitenkin se, missä lehdissä vastaajat työskentelevät. Vastaajien iällä, koulutustasolla tai tekniikan tuntemuksella ei sen sijaan ole yhteyttä kuvankäsittelyn hyväksymiseen. Ikäryhmistä poikkeuksena ovat vain yli 50-vuotiaat vastaajat, jotka suhtautuvat kuvituskuviin muita kriittisemmin. Myös sukupuolten välillä on yksittäisiä tilastollisesti merkitseviä eroja; naiset suhtautuvat hieman miehiä hyväksyvämmiin osaan laatua parantavista ja teknisistä kuvankäsittelytoimenpiteistä.

Yhdistelmäkuvaesimerkkeihin suurin osa vastaajista suhtautuu kriittisesti. Poikkeuksen tekevät kuvankäsittelijät, jotka suhtautuvat keskimääräistä hyväksyvämmiin myös yhdistelmäkuviin. Empiria vahvistaa lisäksi odotetun tuloksen, että aikakauslehdissä suhtaudutaan kuvan muokkaamiseen hyväksyvämmiin kuin sanomalehdissä.

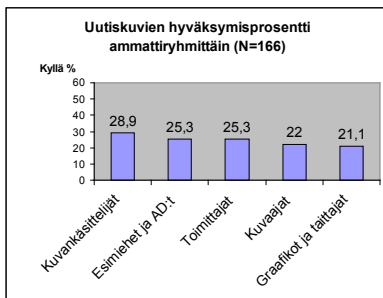
Kuvankäsittelijät hyväksyvät eniten ja kuvaajat vähiten

Ammattiryhmien välisiä eroja suhtautumisessa kuvankäsittelyyn on verrattu muun muassa hyväksymisprosentin avulla. Suurimpien ammattiryhmien³ hyväksymisprosenttien keskiarvot on esitetty kaaviossa 10. Kaaviossa 11 on esitetty vastaavat ammattiryhmien väliset erot, kun huomioon on otettu vain uutiskuvien vastaukset⁴.

Kaavio 10.

Kaavio 11.

Kokonaishyväksymisprosentin perusteella ammattiryhmistä eniten kuvankäsittelyä hyväksyvät kuvankäsittelijät ja vähiten kuvaajat. Graafikoiden ja taittajien keskiarvo nousee kokonaishyväksymisprosentissa korkeaksi, mikä johtuu heidän korkeasta hyväksymisestään feature- ja kuvituskuville. Graafikoiden ja taittajien vastauksissa onkin nähtävissä kaikkein suurimmat erot kuvatyyppejen välillä.

Kaiken kaikkiaan suurin osa vastaajista suhtautuu kriittisesti vain uutis- ja reportaasikuvien käsittelyyn ja sallii enemmän käsittelyä feature- ja kuvituskuville. Tästä syystä seuraavaksi esitellään esimerkkejä ammattiryhmien välisistä eroista yksittäisten uutiskuvaesimerkkien kohdalla.

Kuvarparissa 15 (kaavio 12), jossa liitutaulun sauma on poistettu, muutoksen hyväksyisi uutiskuvassa lähes kaksi kolmannesta kuvan-

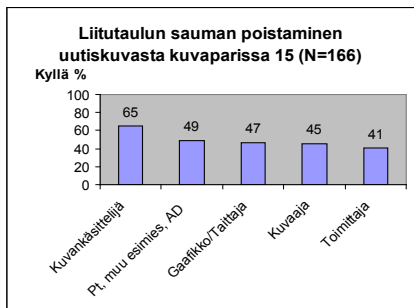
3. Aineiston jakautuminen ammattiryhmittäin ennen luokkien yhdistelyä on esitetty sivulla 46 taulukossa 3 ja yhdistetyt ammattiryhmät sivun 47 taulukossa 4.

4. Uutiskuvien hyväksymisprosentti on laskettu samoin kuin kokonaishyväksymisprosentti. Uutiskuvien kyllä-vastaukset on laskettu yhteen ja summasta on otettu prosenttiosuus maksimista eli 14:stä (kuvaparien ja uutiskuvavalintojen lukumäärä).

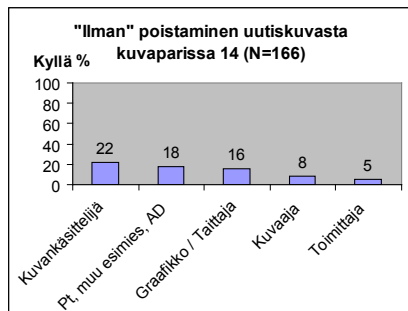
käsittelijöistä, kun muista ammattiryhmistä muutoksen hyväksyisi alle puolet.

Varsinaista kuvankäsittelytyötä tekeville liitutaulun sauma näyt-
täytynee tässä esimerkissä erityisen suurena häiritsevä tekijänä, koska
sauma näyttää kasvavan henkilön päästä. Kuvankäsittelijän tehtävänä
on usein parantaa kuvan visuaalista ilmettä, ja tässä tapauksessa houku-
tus häiritsevän elementin poistamiseen on suuri. Sen sijaan kuvaajat,
jotka hekin tekevät usein kuvankäsittelyä, puolustavat ensisijaisesti
uutiskuvan koskemattomuutta. Tämä kahden kuvankäsittelytyötä
tekevän ammattiryhmän välinen näkemysero tulee selvästi esiin tässä
esimerkissä.

Kaavio 12.

Kaavio 13.

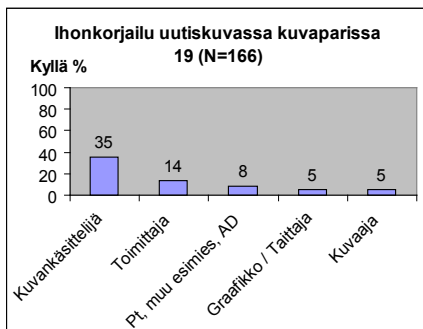
Kuvaparissa 14 (kaavio 13), jossa esimerkkinä on "ilman poistaminen", käsit-
telyyn suhtauduttiin huomatta-
vasti kriittisemmin kuin
liitutaulun sauman poistami-
seen. Muutoksen hyväksyisi
uutiskuvassa reilu viidennes
kuvankäsittelijöistä ja muista
ammattiryhmistä vielä har-
vempi.

Suuria eroja on myös
ihonkorjailuesimerkissä 19
(kaavio 14), jossa muutoksen
uutiskuvassa hyväksyisi reilu
kolmannes kuvankäsitteli-
jöistä mutta kuvaajista vain
muutama.

Suhtautuminen ammat-
tiryhmien välillä sen sijaan
muuttuu kuvaparissa 20,
jossa kuvan levoton tausta on

sumennettu. Uutiskuvan käsittelyyn hyväksyvimmin suhtautuvat
esimiehet (53 %), seuraavaksi eniten kirjoittavat toimittajat (36 %),

Kaavio 14.

kuvaajat (29 %) ja vähiten kuvankäsittelijät (26 %) samoin kuin graafikot (26 %). Tässä kuvankäsittelyä päivittäin työkseen tekevien suhtautumiseen vaikuttanee kuitenkin paljon kuvaesimerkin laatu. Kuvaparin perusteluista käy ilmi, että monen mielestä esimerkin käsittely on liian näkyvää. Huomaamattomammin

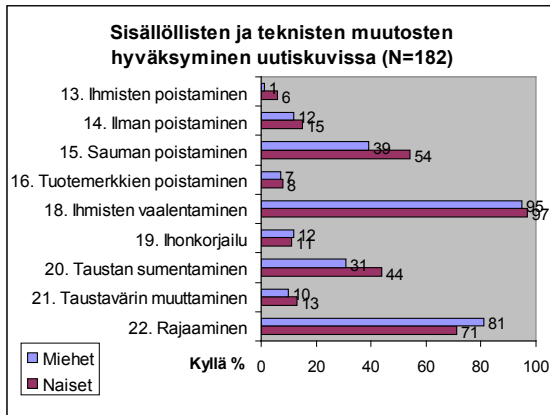
tehtynä nykyistä useampi vastaaja voisi hyväksyä muutoksen.

Kuvituskuvan kohdalla ammattiryhmien väliset erot muuttuvat taas hieman erilaisiksi. Graafikot ja taittajat suhtautuvat muita ammattiryhmiä hyväksyvimmin feature- ja kuvituskuvien käsittelyyn. Heidän vastauksissaan on muihin ammattiryhmiin verrattuna suurimmat erot kuvatyyppejen välillä. Graafikot ja taittajat ovat siis kaikkein kriittisimpiä uutiskuvien kohdalla mutta hyväksyvät muita ammattiryhmiä enemmän kuvituskuvien käsittelyä. Erot muihin ammattiryhmiin verrattuna ovat tilastollisesti merkitseviä kuvapareissa 14, 15, 17, 19, 21 ja 25, joissa graafikot ja taittajat ovat selvästi muita hyväksyvämpiä feature- ja/tai kuvituskuvien käsittelyssä.

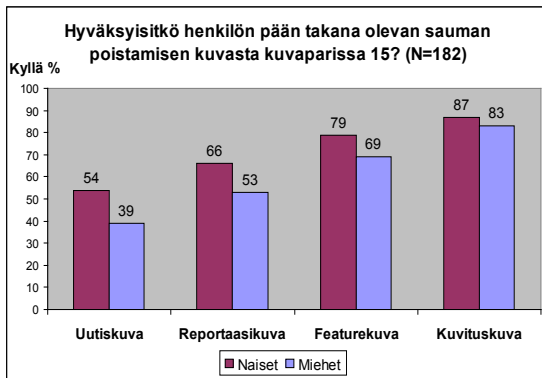
Sukupuolten välillä ei ole merkittäviä eroja

Hyväksymisprosenttien keskiarvovertailussa ei löytynyt merkittäviä eroja naisten ja miesten suhtautumisessa kuvankäsittelyyn. Yksittäisissä kuvapareissa tilastollisesti merkitseviä eroja on kuitenkin nähtävissä. Aineiston perusteella näyttää siltä, että naiset suhtautuvat hieman miehiä hyväksyvämmiin osaan sisällöllisiä ja teknisiä muutoksia. Yhdistelmäkuviissa kaikki vastaajat sen sijaan ovat tasaisen kriittisiä. Kaaviossa 15 näkyy sukupuolen mukaan jaettuna se, kuinka monta prosenttia naisista ja miehistä hyväksyy esimerkkikuvien sisällöllisiä ja teknisiä

Kaavio 15.

Kaavio 16.

muutoksia uutiskuvissa.

Ainoa tilastollisesti merkitsevä ero uutiskuvien kohdalla on kuvaparissa 15, jossa naiset pitivät liitutaulun sauman poistamista selvästi hyväksyttävämpänä kuin miehet⁵. Naisista yli puolet olisi valmis hyväksymään muutoksen uutiskuvassa, kun vastaava osuus miehistä on reilu kolmannes. Tämän esimerkin muissa kuvatyypeissä erot ovat samansuuntaisia mutta eivät tilastollisesti merkitseviä. Kaikkien neljän kuvatyypin

jakaumat näkyvät kaaviossa 16.

Naiset suhtautuvat miehiä hyväksyvämmiin myös kuvaparin 13 käsitteeseen, jossa kuvan taka-alalla olevat ihmiset on poistettu. Tilastollisesti merkitseviä erot ovat lisäksi kuvapareissa 16 ja 21 featurekuvien kohdalla siten, että myös näissä esimerkeissä naiset ovat miehiä

5. Ero on tilastollisesti merkitsevä (Pearson $\chi^2=4.070$, $df=1$, $p<.05$).

hyväksyvämpiä. Varsinkin kuvaparissa 15 hyväksyvyyteen vaikuttaa sukupuolen lisäksi ikä. Alle 30-vuotiaat vastaajat suhtautuvat kyseiseen toimenpiteeseen keskimääräistä hyväksyvämmiin. Kuvaparin jakaumaan vaikuttaa näin ollen se, että otokseen valikoitunut alle 30-vuotiaiden vastaajien joukko on naisvaltainen. Aineistossa on kaikkiaan 19 alle 30-vuotiaasta vastaajaa, joista 13 on naisia. Otos edustaa kuitenkin melko hyvin todellista tilannetta. Naisten määrä alalla on lisääntynyt tasaisesti 1980-luvulta alkaen. Otoksen alle 40-vuotiaista vastaajista 63 prosenttia on naisia, ja vastaavasti yli 40-vuotiaista 62 prosenttia on miehiä. Lisäksi yli 50-vuotiaista vastaajista 67 prosenttia on miehiä.

Lehtityyppi selittää tuloksia enemmän kuin ikä ja työvuodet alalla

Vastaajien ikä tai työvuodet journalistisella alalla eivät vaikuta merkittävästi kuvankäsittelyn hyväksyttävyyteen. Niiden väliltä löytyy kuitenkin korrelaatio. Vastaajat, jotka ovat työskennelleet journalistisella alalla alle 20 vuotta, ovat jonkin verran hyväksyvämpiä kuvankäsittelytoimenpiteiden suhteen kuin yli 20 vuotta alalla työskennelleet⁶.

Pitkä ura ei kuitenkaan tee työntekijöistä kriittisempiä, vaan ero johtunee siitä, että alle 20 vuotta alalla olleista useampi työskentelee aikakauslehdessä verrattuna yli 20 vuotta alalla olleisiin. Lisäksi alle 20 vuotta työskennelleistä yli puolet on naisia. Aikakauslehtien vastaajat ovat olleet alalla keskimäärin 10–19 vuotta, kun taas monissa sanomalehdissä on tehty 20–29 vuotta pitkiä työuria. Aikakauslehtien vastaajat ovat keskimäärin sanomalehtien vastaajia hyväksyvämpiä, minkä lisäksi naiset suhtautuvat kuvankäsittelyyn keskimäärin hieman miehiä hyväksyvämmiin.

Vastaajien ikä ei sekään näyttäisi selittävän alle 20 vuotta alalla olleiden korkeaa hyväksymistä. Nuoremmat eivät ole vanhempia

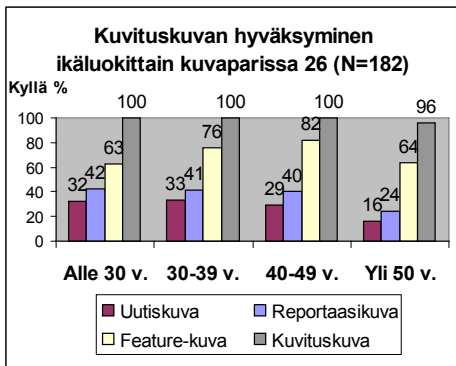
6. Ero on tilastollisesti merkitsevä ($t=2.258$, $df=179$, $p<.05$).

hyväksyvämpiä, vaan pikemminkin päinvastoin. Yli 40-vuotiaat ovat keskimäärin alle 40-vuotiaita jonkin verran hyväksyvämpiä.

Yli 50-vuotiaat ovat kriittisimpiä kuvituskuvia kohtaan

Kuvaparissa 26, jonka useat vastaajat tulkitsivat ensisijaisesti kuvituskuvaksi, yli 50-vuotiaat ja journalistisella alalla yli 20 vuotta työskennelleet vastaajat ovat vähemmän hyväksyviä kuin nuoremmat. Nuori ikä ei kuitenkaan korreloi suoraan kuvituskuvien hyväksymisen kanssa; alle 50-vuotiaiden vastaajien suhtautumisessa kuvituskuviin ei ollut merkittäviä eroja. Ylipäätään enemmistö vastaajista suhtautuu kolikkokuvan tyyppiseen käsittelyyn uutiskuvassa melko kriittisesti. Uutisen yhteydessä kyseisen kaltaisen kuvituskuvan hyväksyisi 31 prosenttia alle 50-vuotiaista mutta vain 16 prosenttia yli 50-vuotiaista vastaajista⁷.

Kaavio 17.

Kuvaesimerkissä 25, jossa kuvattavan pää ja vartalo on yhdistetty eri kuvista, muutos torjuttiin lähes yksimielisesti uutiskuvassa. Kuvituskuvana kyseinen muutos kuitenkin jakoi mielipiteitä. Alle 50-vuotiaista pään vaihtamisen kuvituskuvasssa hyväksyisi 65 prosenttia vastaajista, kun 50 vuotta täyttäneistä muutoksen hyväksyisi vain 38 prosenttia vastaajista⁸.

7. Ero on tilastollisesti merkitsevä (Pearson $\chi^2=4.067$, $df=1$, $p<.05$).

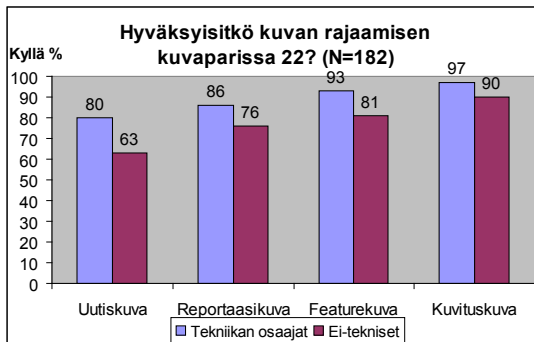
8. Ero on tilastollisesti merkitsevä (Pearson $\chi^2=10.877$, $df=1$, $p<.01$).

Koulutus tai tekniikan tuntemus eivät ole yhteydessä hyväksymiseen

Aineiston perusteella vastaajien koulutustasolla tai kuvankäsittelytekniikan tuntemuksella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kuvankäsittelyn hyväksymiseen. Pieniä eroja ryhmien väliltä kuitenkin löytyy. Keskiarvovertailulla mitattuna yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet suhtautuvat kuvankäsittelyyn keskimäärin hieman hyväksyvämmiin kuin perus- tai toisen asteen suorittaneet. Poikkeuksen tästä tekevät kuitenkin keskimääräistä hyväksyvämmät kuvankäsittelijät, joista kaikilla kyselyyn vastanneista on perus- tai toisen asteen tutkinto.

Kuvankäsittelytekniikan tuntemus ei niin ikään näyttäisi olevan kovin merkittävä tekijä kuvankäsittelyn hyväksymisessä. Keskiarvovertailulla mitattuna ne vastaajat, jotka eivät hallitse kuvankäsittelytekniikkaa lainkaan, hyväksyvät keskimäärin hieman vähemmän kuvankäsittelyä kuin tekniikkaa hallitsevat vastaajat. Yksittäisiä kuvapareja tarkasteltaessa, on havaittavissa pieniä eroja. Kuvaparissa 22, jossa kuvasta on rajattu pois ihminen, tekniikan osaajat suhtautuvat toimenpiteeseen hyväksyvämmiin kuin ne, jotka eivät hallitse tekniikkaa lainkaan⁹. Koulutuksella ei sen sijaan ole vaikutusta rajausesimerkin

Kaavio 18.

9. Ei-tekniisten ryhmään on laskettu ne tutkimuksen vastaajat, jotka ilmoittivat, etteivät he hallitse kuvankäsittelytekniikkaa lainkaan. Tekniikan osaajiin lukeutuvat siten kaikki muut vastaajat eli ne, jotka kertoivat hallitsevansa tekniikkaa tyydyttävästi, hyvin tai erittäin hyvin.

hyväksyttävyyteen. Taulukossa on esitetty rajausesimerkin hyväksyminen tekniikan tuntemuksen mukaan jaettuna¹⁰.

Koulutuksen ja tekniikan hallinnan suhteen on myös eroja siinä, kuinka paljon kuvatyyppejä vaikuttaa käsittelyn hyväksyttävyyteen. Perus- tai toisen asteen suorittaneet ja tekniikkaa hallitsevat vastaajat suhtautuvat käsittelyihin vaihtelevammin kuvatyypistä riippuen kuin korkeasti koulutetut ja ei-tekniset vastaajat. Ensin mainitut näyttäisivät siis luottavan esimerkiksi yhdistelmäkuviin tyypillisessä käsittelyssä muita vastaajia enemmän lehtikuvan generajoihin.

Aikakauslehdissä ollaan hyväksyvämpiä kuin sanomalehdissä

Kaikkein suurimpia erot kuvankäsittelyn hyväksyttävyydessä olivat odotetusti lehtityyppien välillä. Kun eroa mitataan hyväksymisprosentin avulla, aikakauslehtien keskimääräiseksi prosenttiluvuksi tulee 56, kun vastaava luku sanomalehdissä on 44¹¹. Suurimmassa osassa esimerkkejä aikakauslehdissä ollaan selvästi hyväksyvämpiä kuin sanomalehdissä, mutta myös päinvastaisia esimerkkejä löytyy. Kaaviossa 19 nähdään sanoma- ja aikakauslehtien vastaajien suhtautuminen kuvapareihin uutiskuvien kohdalla.

Selkeimmin aikakaus- ja sanomalehdet erottuvat toisistaan kuvapareissa 14, 15, 20 ja 21, joissa erot ovat tilastollisesti merkitseviä kaikissa kuvatyypeissä.

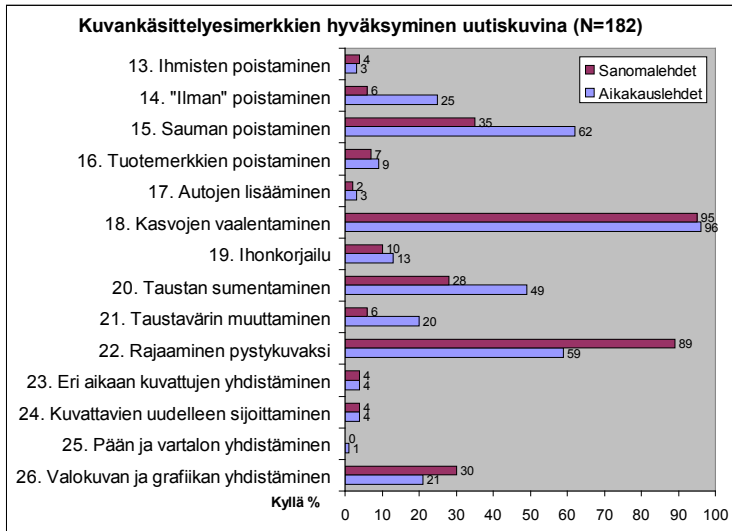
Mielenkiintoinen ja päinvastainen tilastollisesti merkitsevä ero puolestaan löytyy kuvaparista 22, jossa ihminen on rajattu pois kuvasta. Sanomalehdissä rajauksen hyväksyisi uutiskuvassa huomattavasti useampi vastaaja kuin aikakauslehdissä¹². Tämän esimerkin muissakin kuvatyypeissä sanomalehdet hyväksyvät rajauksen aikakauslehtiä useammin. Sanallisissa perusteluissa sekä sanomalehtien että aikakaus-

10. Ero on tilastollisesti merkitsevä uutiskuvassa (Pearson $\chi^2=4.925$, $df=1$, $p<.05$).

11. Ero on tilastollisesti merkitsevä ($t=3.366$, $df=174$, $p<.01$).

12. Ero on tilastollisesti merkitsevä (Pearson $\chi^2=21.302$, $df=1$, $p<.01$).

Kaavio 19.

lehtien vastaajat kuitenkin asettivat hyväksymiselleen ehtoja, kuten esimerkiksi sen, että pois rajattava henkilö ei saa olla asiayhteyden kannalta oleellinen.

YHTEENVETO

Digitaalisen kuvankäsittelyn läpimurto viimeisen parinkymmenen vuoden aikana on tuonut visuaalisen journalismin kentälle aiempaa tehokkaammat välineet muokata kuvan pintaa huomaamattomasti. Perinteisessä pimiössäkin pystyttiin muokkaamaan kuvaa suhteellisen paljon, mutta digitaalisuus on vienyt käsittelyn aivan uusiin ulottuvuuksiin. Samalla kuvan tuotanto on mullistunut perin pohjin: kuvaajalla on esimerkiksi mahdollisuus välittömästi nähdä, millaisen kuvan hän on ottanut.

Murroksen seurauksena lehtien kuvankäsittely on saanut viime vuosina paljon kansainvälistä huomiota osakseen. Tältä pohjalta syntyi myös idea tästä tutkimuksesta, jonka tavoitteena oli selvittää, miten ja miksi lehtikuvia nykypäivän Suomessa käsitellään. Aineiston perusteella tutkimuksen keskeiset löydökset voidaan tiivistää seuraavasti:

- Kuvankäsittelyssä ei ole lehdissä yhtenäistä linjaa, vaan käytännön ratkaisut ovat sidottuja kuvan kontekstiin ja kuvajournalistiseen työprosessiin.
- Lehtikuvia koskeva päätöksenteko jakautuu toimituksessa usealle henkilölle. Varsinaista päätöksenteon keskusta ei ole.
- Kuvajournalismin objektiivisuus on ihanne, jota työsetään työkäytännöissä. Objektiivisuutta määrittelevät erilaiset kirjatut ja kirjoittamattomat normit.
- Kuvankäsittelyn yhteiselle ohjeistukselle on ammattilaisten vahva kannatus.

- Suomalaisten kuvajournalistien mielipiteet kuvankäsittelystä ovat linjassa kansainvälisten kuvankäsittelynormien kanssa.
- Kuva- ja juttutyyppi vaikuttavat ratkaisevasti kuvankäsittelyyn. Feature- ja kuvituskuville sallitaan enemmän käsittelyä kuin uutis- ja reportaasikuville.
- Aikakauslehdissä suhtaudutaan sallivammin kuvankäsittelyyn kuin sanomalehdissä. Kuvankäsittelyohjeita on kirjattu lähes poikkeuksetta vain sanomalehdissä, ja rajoitukset koskevat yleensä vain uutis- ja ajankohtaisaineistoa.
- Ammattiryhmistä kuvankäsittelyä hyväksyvät vähiten kuvaajat ja eniten kuvankäsittelijät.

Jo varhaisessa vaiheessa kävi ilmi, että kovin yhtenäisiä kuvankäsittelyn käytäntöjä ei lehdistössä ole. Vaikka monet vastaajat puhuvat kuin yhdellä suulla Journalistin ohjeiden viitoittamista ihanteista, kuten journalistisen uskottavuuden säilyttämisestä, silti käytännön ratkaisut ovat sidottuja ennen kaikkea kuvan kontekstiin ja kuvajournalistiseen työprosessiin osallistuviin henkilöihin. Yksi sanomalehden vastaaja kertoi asiasta näin:

”Kaikki kuvaajat eivät noudata sääntöjä ja välillä lehteen pääsee käsiteltyjä kuvia ilman mainintaa käsittelystä. Pomojen pitäisi pitää paremmin huolta, ettei näin käy.”

Toinen sanomalehden vastaaja puolestaan sanoi seuraavaa:

”Graafikot ja muut visualistit tekevät kummallisia, joskus hyvin arveluttavia temppuja. Kuvaajat yleensä pysyttelevät ruodussa. Kuvaajat vääntävät kuvituskuvia harvoin.”

Nämä esimerkit kertovat myös siitä, että lehtien kesken tai edes lehtitalojen sisällä ei välttämättä ole kovin yhtenäistä kuvankäsittelyn linjaa. Päätöksenteko jakautuu usealle henkilölle, ja lopulta tehty ratkaisut ovat kunkin työntekijän oman ammattietiikan varassa.

Lisäksi lehtien kuvankäsittelyn käytännöt liittyvät usein lehden linjaan tai konseptiin. Kenelle lehteä tehdään? Millaista sisältöä lehdeltä odotetaan? Mitä arvoja kannatetaan? Yhtä kaikki, useimmat vastaajat pohdiskelivat samaa kysymystä eli perusteluja hyväksyttävälle kuvankäsittelylle, kukin oman lehtensä näkökulmasta. Kyseessä ovat ne ratkaisut, jotka vaikuttavat kuvankäsittelyn käytäntöihin päivittäisessä työssä. Vastauksissa haettiin muun muassa rajaa kuvan teknistä laatua parantavan ja merkityksiä muuttavan kuvankäsittelyn välille. Laatua parantaviin toimenpiteisiin luettiin värien ja sävyjen korjaaminen, terävöitys ja valkotasapainon säädöt. Nämä ovat samalla myös lehtien kuville yleisimmin tehtyjä kuvankäsittelytoimenpiteitä, rajaamisen ja kameran kennolta tulleiden roskien poistamisen ohella. Kuvan sisältöön tehtävä oleellinen muutos puolestaan oli useimmissa vastauksissa yhtä kuin kuvan elementtien poistaminen, lisääminen, korvaaminen tai siirtäminen siten, että kuvan merkitys muuttuu. Pohjimmiltaan näissä perusteluissa yritetään luoda rajoja ja määritelmiä uskottavalle, objektiiviselle tiedonvälitykselle.

Aineiston perusteella kuvankäsittelyn yhteiselle ohjeistukselle näyttää olevan ammattilaisten kesken vahva kannatus. Vajaa puolet vastaajista kannattaa yhteisten kuvankäsittelyohjeiden luomista tai ainakin sääntöjen tarkentamista Journalistin ohjeisiin. Eniten kirjallisia ohjeita kannattavat lehtien esimiehet.

Tässä tutkimuksessa esitellyt kansainväliset kuvankäsittelyohjeet ovat melko hyvin linjassa suomalaisten kuvajournalismin ammattilaisten mielipiteiden ja olemassa olevien kirjallisten ohjeistuksien kanssa. Ongelmana monissa ohjeissa on niiden ylimalkaisuus, jota on pyritty välttämään ainakin Reutersin uusissa ohjeissa, jotka lienevät tarkimmat tähän mennessä kirjatut julkiset ohjeet lehtikuvien käsittelystä. Näidenkin ohjeiden periaatteista tämän tutkimuksen vastaajat, ainakin sanomalehtien osalta, ovat kutakuinkin yhtä mieltä.

Erilaisten lehtityyppien, ja varsinkin sanoma- ja aikakauslehtien, tutkiminen yhdessä ja vertailukelpoisten vastausten saaminen osoittautui käytännössä hankalaksi. Sanoma- ja aikakauslehdistä olisi ollut luontevaa kirjoittaa omat erilliset raporttinsa, mutta tämä selkeytyi vasta työn loppuvaiheessa. Lehtityyppien yhdessä käsittelyn suurimmaksi haasteeksi osoittautui se, että kuvankäsittelyyn liitetyissä

mielipiteissä puidaan varsin usein edellä mainittua kuvajournalismin objektiivisuuden problematiikkaa, joka taas liitetään intohimoisimmin uutisjournalismiin. Kuvankäsittelyä ohjaavat normistot ja kiistat kuvajournalistien eettisistä ratkaisuista liittyvät nimenomaan uutiskuviin, joita julkaistaan vain harvoissa aikakauslehdissä. Uutistystyössä kuvankäsittely nähdään toisinaan uhkana kuvajournalismin uskottavuudelle. Sen sijaan sanomalehtien liitteiden ja aikakauslehtien tekijöille kehittyvät kuvankäsittelytekniikat taas antavat loputtomasti uusia mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin.

Suurimmat mielipide-erot eri vastaajaryhmien kesken olivat odotetusti sanoma- ja aikakauslehtien vastaajien välillä. Ammattiryhmistä kuvankäsittelijät hyväksyivät eniten kuvankäsittelyä, kun taas kuvaajat suhtautuivat käsittelyyn vähiten hyväksyvästi. Muut ammattiryhmät sijoittuivat näiden väliin.

Muita merkittäviä vastaajaryhmien välisiä eroja ei tullut esiin. Esimerkiksi vastaajien sukupuoli, ikä, koulutus tai kuvankäsittelytekniikan tuntemus eivät näyttäneet olevan selkeässä yhteydessä kuvankäsittelyn hyväksymiseen. Ammattilaisten keskuudessa erot esimerkiksi kuvankäsittelytekniikan tuntemuksen suhteen eivät todennäköisesti ole yhtä suuria kuin esimerkiksi tavallisten lukijoiden keskuudessa. Kaikki journalismin ammattilaiset ymmärtävät lehdentekoon liittyvistä kuvankäsittelyn käytännöistä kuitenkin jonkin verran, vaikka eivät itse hallitsisikaan käsittelyä teknisesti. Lukijatutkimuksessa (Huang 2001) sen sijaan on todettu muun muassa, että ne vastaajat, jotka hallitsivat kuvankäsittelytekniikkaa ja seurasivat eniten tiedotusvälineitä, suhtautuivat muita hyväksyvämmiin kuvankäsittelyyn.

Aineiston perusteella näyttää myös siltä, että koulutuksella ei ole yhteyttä kuvankäsittelyn hyväksymiseen. Yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon ja perus- tai toisen asteen tutkinnon suorittaneiden kesken ei löytynyt merkitseviä eroja. Kuitenkin vain 12 prosentilla kyselyyn vastanneista oli kuvajournalistinen tutkinto, 19 prosenttia vastasi käyneensä kuvajournalismiin liittyviä kursseja ja 68 prosentilla ei ollut ollenkaan alan koulutusta. Tilastollisesti merkitseviä päätelmiä siitä, miten kuvajournalismiin liittyvä koulutus vaikuttaa kuvankäsittelyn hyväksymiseen, ei siis voida tehdä tämän aineiston pohjalta.

Objektiivisen kuvan rituaalit

Kuvajournalismin objektiivisuus on ihanne, jota erilaisten toistuvien toimintakaavojen avulla työestetään journalistisessa arjessa. Yksi keskeinen normi esimerkiksi kirjoittaville toimittajille on se, että haastateltavan puheesta otettavaa sitaattia ei saa muuttaa. Se on palanen todellisuutta, jonka on annettava puhua omalla painoarvolla. Rakensipa kirjoittava toimittaja juttunsa muuten millaiseksi tahansa, suorat sitaatit on oltava oikein. Uutiskuvan laita on samoin: vaikka julkaisuyhteys, kuvakulma ja rajausta ovat aina valittuja, itse kuvan on oltava mahdollisimman koskematon, optiikan lakien kautta kennolle tai filmille piirtynyt kuva, palanen kuvanottohetken todellisuutta. Semioottisesti tarkastellen kyse on indeksisyydestä. Valokuvan kohdalla se tarkoittaa, että kuva piiryy kuvanottohetkellä kohteesta lähteneiden fotonien suoran ja fyysisen vaikutuksen tuloksena. Kaikki tekijät, jotka häiritsevät tätä prosessia, alkavat murentaa kuvan objektiivisuutta.

Journalismissa valokuvan indeksisyyden ajatellaan siis olevan sen objektiivisuuden välttämätön ehto. Mutta: vaikka kuvan pintaan ei kajottaisikaan, kaksi samasta tilanteesta otettua kuvaa voi välittää hyvinkin erilaisia merkityksiä. Ajatellaanpa vaikkapa kuvaa mielenosoituksesta, jossa näkyy tiheä ihmismuuri. Kameraa hieman ylemmäs nostamalla saadaan näkyviin, että ihmisiä on vain muutamia kymmeniä. Kun tätä kuvaa jälkikäsitellyssä sitten rajataan, voidaan jälleen saada esiin toinen toisissaan kiinni oleva ihmismassa. Visuaalisen journalismin ytimessä on siis ristiriita kameran kirjaimellisesti objektiivisen (indeksisen) näkymän ja kuvan ottajan ja käsittelijän inhimillisen toiminnan välillä. Tämä jännite on olemassa niin kauan kun kuvia otetaan kameralla, ja journalismiin asetetaan jonkinlaisia totuuden tai objektiivisuuden vaatimuksia.

Indeksisyytensä vuoksi valokuva on erittäin hyvä väline uutistyöhön, koska valokuva on paitsi kuva esittämästään asiasta myös todiste kuvaajan ja kameran paikallaolosta. Samalla se on kuitenkin altis vääristelyille, mitä kuvaa hyvin Lewis W. Hinen toteamus 1900-luvun alusta: ”Valokuvat eivät valehtelee, mutta valehtelijat voivat valokuvata.” Tätä jännitettä pyritään varsinkin uutisjournalismissa

monin tavoin hallitsemaan ja käsittelemään julkilausutuilla tai julkilausumattomilla normeilla. Erilaiset säännöt luovat raameja sille, millä tavoin inhimillinen toimija – kuvaaja tai kuvankäsittelijä – saa toimia, jotta kuvan objektiivisuus voitaisiin taata mahdollisimman pitkälle. Tällöin kuvan objektiivisuus muotoutuu vähintäänkin yhtä paljon sen suhteesta ammatillisiin normeihin kuin suhteesta sen esittämään ulkopuoliseen todellisuuteen. Hieman kärjistäen: uutiskuva on objektiivinen, jos se on otettu ja käsitelty uutistyon julkilausuttujen ja myös hiljaisten normien ja sopimusten mukaisesti.

Objektiivisuutta työstetään jatkuvasti journalismin käytännöissä. Hyvä esimerkki on tässäkin tutkimuksessa esiin tullut rajanveto teknisen käsittelyn ja manipulaation välillä. Hyvin yleinen tekninen toimenpide on esimerkiksi rajaaminen. Sen avulla voidaan poistaa myös kuvan merkityssisällön kannalta olennaisia objekteja, esimerkiksi ihmisiä tai tuotemerkkejä. Tämän tutkimuksen vastaajista jälkikäteen kuvaa rajaamalla elementtien poiston on valmis hyväksymään uutiskuvassa 76 prosenttia, kun taas kuvankäsittelyohjelmalla häivyttämällä vain 8 prosenttia. Yleisesti hyväksytyn teknisen toimenpiteen aiheuttama muutos kuvan merkityksissä muuttuu siis manipulaatioksi, jos se tehdään vaikkapa ”kumittamalla” kuvapintaa. Tästä näkökulmasta kuvan objektiivisuuden kriteerit eivät muodostu ensisijaisesti suhteessa siihen, millaisia merkityksiä se välittää, vaan suhteessa siihen, millaiset tekniset toimenpiteet sinällään ovat uhka kuvan indeksisyyden kannalta.

Toinen esimerkki objektiivisuuden työstämisestä on pulma siitä, voiko kuvaa käsitellä jälkikäteen siihen suuntaan, mitä kuvaaja oikeasti näki tilanteessa mutta ei onnistunut tallentamaan kuvaksi. Jotkut vastaajista olivat valmiit hyväksymään jopa elementtien poistamista tai lisäämistä, jos käsitelty kuva olisi periaatteessa ollut mahdollista ottaa kuvaustilanteesta. Tätä ongelmaa on työstetty paljon myös luontovalokuvan parissa, jossa kuvan koskemattomuutta ja aitoutta pyritään myös varjelemaan monin tavoin. (Ks. Suonpää 2002.) Tässä keskustelussa asettuvat vastakkain valokuvan indeksisyys ja kuvaajan henkilökohtainen kokemus tilanteesta. Samalla se osoittaa indeksisen kuvan rajoja: valokuva ei välttämättä koskaan kykene tavoittamaan

kuvaajan kokemuksia tilanteesta. Tällöin houkutus parannella kuvaa kokemuksen suuntaan kasvaa, koska viime kädessä kuvaajan asema silminnäkijänä takaa sen, että kuvan objektiivisuus ei kärsi. Tämä kuten monet muutkin valokuvan objektiivisuuteen liittyvät ongelmat eivät koskaan voi saada lopullista ratkaisua, vaan niitä toistetaan niin kauan kuin valokuva kiinnittyy journalismin kaltaisiin käytäntöihin, joissa sen asema todellisuuden objektiivisena esittäjänä on pinnalla.

Dona Schwartz (1992) käyttää käsitettä *objektiivisuuden koodit* kuvaamaan sitä, millä tavoin lehtikuvan säännöt rakentuvat journalistisessa työssä. Koodit ovat historiallisesti muuttuvia ja saavat erilaisia sisältöjä eri tiedotusvälineissä ja juttutyypeissä. Voidaan ajatella, että esimerkiksi Reutersin yksityiskohtaiset ohjeet sallituista kuvankäsittelytoimenpiteistä edustavat puhtaimmillaan objektiivisuuden koodoja: ne suorastaan alleviivaavat sitä, millä tavoin kuvajournalisti voi käsitellä kuvaa. Tällaisten hyvin avoimien ja selkeiden koodistojen lisäksi journalistinen työ sisältää paljon muitakin kuvankäsittelyyn liittyviä normeja. Yksi sellainen on pimiösääntö (ks. Mäenpää 2006; Mäenpää & Seppänen 2007), jonka mukaan kuvaa voi käsitellä perinteisen pimiön tarjoamien mahdollisuuksien rajoissa. (Vrt. Salo 2000; Kobre 1996.) Pimiösääntö tulee tämänkin tutkimuksen aineistossa monin tavoin esille.

Kuvankäsittelyn koodistot voidaan hyvin rinnastaa Gaye Tuchmanin (1972) jo 1970-luvun alussa esiin tuomiin uutistyön *strategisiin rituaaleihin*, toimintatapoihin, joihin nojautumalla journalistit voivat hyvällä omallatunnolla todeta tekevänsä tosiasioihin pohjautuvaa journalismia. Strategisia rituaaleja noudattamalla tehdään uskottavaa journalismia. Jos niistä livetään, joudutaan kaltevalle pinnalle, kuten kävi esimerkiksi Reutersin kuvaajalle Adnan Hajjille hänen lisätessään savupilviä Beirutin tuhoa esittelevään uutiskuvaansa.

Ammatillisen harkinnan ja päätöksenteon prosessit

Sanoma- ja aikakauslehtien välillä on suuria eroja käytännön työtavoissa ja työnjaossa. Perinteisissä sanomalehdissä tukeudutaan aikakauslehtiin verrattuna suhteellisen paljon vakituisiin kuvaajiin. Aikakauslehdissä kuvaustyö taas ostetaan hyvin usein freelancereilta ja kuvankäsittelystä huolehtii ainakin suuremmissa lehtitaloissa AD:n johtama reproitiimi, joka voi olla useamman samaan konserniin kuuluvan lehden yhteiskäytössä. Nämä käytännön erot johtavat siihen, että aikakauslehtien kuvajournalistinen linja määräytyy paitsi lehden konseptin myös muutamien kuvajournalismista päättävien avainhenkilöiden näkemyksen mukaiseksi. Sen sijaan sanomalehdessä päätöksenteko kuvaratkaisuista jakautunee aikakauslehtiin verrattuna useammalle ammatilliselle, jotka hekin tietenkin toimivat lehden valitseman visuaalisen linjan rajoissa.

Kaikille suurille lehdille näyttäisi kuitenkin olevan yhteistä se, että päätöksenteko ja vastuu kuvien käsittelemisestä ja julkaistaviksi valitsemisesta jakautuvat toimituksissa usealle henkilölle, eli varsinaista päätöksenteon keskusta ei ole. Samaan aikaan kukaan ei ole vastuussa ja kaikki ovat vastuussa. Näin ollen vastuu nojautuu entistä enemmän kunkin työntekijän oman ammattietiikan varaan.

Eettisten kuvaratkaisujen tekeminen edellyttää ammatillisilta visuaalista lukutaitoa eli ymmärrystä kuvien merkityssisällöistä ja kulttuuriin muodostuneista esittämisen perinteistä. Tällaisia ovat esimerkiksi kuvakulmat ja kuvan henkilöiden nonverbaali visuaalinen vuorovaikutus, jotka saavat merkityksensä osana vallitsevaa kulttuuria. (Ks. esim. Seppänen 2001.) Varsinkin kuvaajat liittyvät tällaisen visuaalisen osaamisen ja eettisten kuvaratkaisujen tekemisen vahvasti omaan ammatti-identiteettiinsä. Vastuu kuvan totuudellisuuden vaalimisesta on valunut pikku hiljaa entistä enemmän kuvaajille, kun digitaalisen kuvankäsittelyn kehittyessä pelkästään kuvaa katsomalla ei voida enää päätellä, missä määrin kuvaa on käsitelty. (Ks. Ferweit 1999; Wells 1997.)

Kuvaajien vastuun korostuminen aiheuttaa toisinaan yhteentörmäyksiä myös työorganisaation, kiireen ja palstatilan rajallisuuden kanssa. Kun muut kuvajournalistisen työprosessin toimijat, kuten

taittajat ja toimitussihteerit, yrittävät saada kuvat sopimaan niille varattuihin tiloihin, joudutaan kompromisseja tekemään päivittäin. Varsinkin tiimityöhön perustuvassa työyhteisössä on tärkeää säilyttää hyvät suhteet työtovereihin, jolloin myös yhteisöllisyyden aspekti määrittelee joissain tapauksissa hyväksytyn kuvankäsittelyn rajoja. Näin ollen voidaan ajatella, että kuvan objektiivisuutta työestetään yhtäältä myös suhteessa työorganisaatioon. Kuvajournalismille asetetut objektiivisuuden vaatimukset voivat joutua taipumaan organisaation paineiden edessä. Näin voisi käydä esimerkiksi tilanteessa, jossa kuvaaja ja taittaja ovat eri mieltä kuvan rajauksesta, mutta toinen heistä tekee kompromissin ja tyytyy toisen mielipiteeseen välttääkseen konfliktin. Voi olla, että toinen rajausvaihtoehto olisi antanut todellisemman kuvan tapahtumasta, mutta jos kyseessä on suhteellisen vähäpätöinen tapaus, työntekijä voi katsoa tilannetta läpi sormien.

Tällaisia esimerkkejä ammattilaisten erimielisyyksistä kuvaratkaisujen kohdalla tuli esiin aineistossamme. Yleisimmin ne tulivat esiin kuvaajien turhautumisena siihen, että heidän näkemystään ei oteta riittävästi huomioon, ja että heidän ei aina kannata edes ilmaista omaa mielipidettään. Tällainen hiljainen vastarinta voi olla kuvajournalisteille yksi keino säilyttää oma ammattiyllpeytensä ja samalla yhteys työtovereihin.

Kuvankäsittelyn muotoutuminen kuva- ja juttutyypin mukaan

Edellä mainitut objektiivisen kuvan rituaalit koskettavat käytännössä erityisesti juuri uutiskuvia. Niihin kytkeytyy vaatimuksia objektiivisesta ja totuudenmukaisesta tiedonvälityksestä, mikä tulee esiin myös uutiskriteereissä. Esimerkiksi Stuart Hallin (1972) määritelmässä uutiskuvan on liityttävä uutistapahtumaan, sen on oltava äskettäinen, ja kuvan esittämällä henkilöllä tai tapahtumalla on oltava uutisarvoa. Sen sijaan muissa kuvatyypeissä näistä vaatimuksista ollaan valmiimpia tinkimään esimerkiksi visuaalisesti mielenkiintoisen lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Tämä liittyy journalismin lajityyppi- eli genreajatteluun. Eri kuvatyyppejen eli genrejen erottaminen toisistaan korostui aineistossa usein. Esimerkiksi vastaajien kuvankäsittelyn hyväksymistä mittaavassa kuvapariiosiossa tuli esiin suuria eroja kuvatyyppejen välillä: tietty käsittely hyväksyttiin feature- tai kuvituskuvassa mutta ei uutiskuvassa.

Kuvatuotannossa on journalistisissa käytännöissä muotoutuneita esittämisen tapoja samaan tapaan kuin tekstimuotoisessa uutisoinnissa. Visuaalisessa aineistossa genrejen erottaminen toisistaan on kuitenkin monimutkaista. Erilaiset juttugenret voidaan hyvin erottaa toisistaan itse jutun sisällön ja sen rakenteen ja retoristen keinojen perusteella: uutinen kirjoitetaan eri tavalla kuin esimerkiksi henkilöhaastattelu. Sen sijaan valokuvassa itsessään tällaisia tunnistettavia genrepiirteitä ei ole. Se, onko kyseessä uutis-, reportaasi-, feature- vai kuvituskuva, riippuu kuvan julkaisuyhteydestä. Journalistisen kuvan lajityyppi on siis ainakin hyvin usein alisteinen itse jutun lajityypille, kuvan välittömälle julkaisukontekstille. Kuvan sijoittaminen osaksi juttua ja otsikkoa tietylle sivulle lehdessä antaa lukijalle viitteitä siitä, miten tulkita kuvaa. (Vrt. Noponen 1994, 27–30.)

Kuvankäsittelyn hyväksymisen eroista kuvatyyppejen välillä voi päätellä, että ammattilaiset kuitenkin haluavat pitää lehtikuvien generajat selkeinä. Vaikka suurin osa vastaajista suhtautuu uutiskuvien käsittelyyn kriittisesti, niin yli puolet vastaajista hyväksyy samat muutokset kuvituskuvissa. Avoimeksi jää kuitenkin se, miten hyvin lukijat erottavat eri kuvatyypit toisistaan ja ymmärtävät, että uutis- ja kuvituskuvia käsitellään eri tavoin.

Tutkimusta lukijoiden suhtautumisesta kuvatyyppeihin ja kuvankäsittelyyn on tehty ainakin Yhdysvalloissa. Huangin (2001) tutkimukseen osallistuneista yhdysvaltalaisista lehdenlukijoista 60 prosenttia kertoi olevansa tietoisia siitä, että suurin osa lehdissä julkaistuista kuvista on digitaalisesti käsiteltyjä. Eri kuvatyyppejä sen sijaan vastasi tunnistavansa noin joka toinen lukija. Uutiskuvan ja kuvituskuvan välisen eron kertoi ymmärtävänsä 58 prosenttia lukijoista, 37 prosenttia vastaajista kertoi erottavansa uutiskuvan featurekuvasta, ja edelleen 36 prosenttia sanoi erottavansa featurekuvan ja kuvituskuvan toisistaan.

Miksi kuvatyypin erottaminen toisistaan sitten on niin merkityksellistä? Sekä tämän aineiston kuvajournalismin ammatillaiset että yhdysvaltalaiset lehdenlukijat (Huang 2001, 177–179) liittivät nimenomaan uutisjournalismin dokumentaarisuuteen ja faktapohjaisuuteen, kun taas feature- ja kuvituskuvat nähtiin enemmän taitteena ja viihteenä. Nojautumalla genrerajoihin voidaan perustella juuri uutisjournalismin uskottavuutta ja objektiivisuutta. Voidaan esimerkiksi sanoa, että lehdessä voi olla muunneltuja kuvia mutta ei uutisten yhteydessä.

Tarvitaanko normistoa?

Tämän tutkimuksen vastaajista 44 prosenttia vastasi myöntävästi kysymykseen ”Pitäisikö Suomeen luoda yhtenäinen säännöstö kuvankäsittelystä?” Kieltävästi vastasi 21 prosenttia ja loput eivät osanneet sanoa asiasta mielipidettään. Selkeimmin säännöstön luomista kannattivat eri toimitusten esimiehet, kaikkien vähiten konkreettisesti kuvankäsittelyn kanssa tekemisissä olevat kuvaajat ja kuvankäsittelijät. Vahvimmin ohjeisto sai kannatusta sanomalehtien esimiesten joukossa, joista 64 prosenttia asettui sääntöjen kirjaamisen puolelle. Todennäköisesti toimituksellisissa johtotehtävissä työskentelevät halusivat jonkinlaisen säännöstön tueksi omalle päätöksenteolle, kun taas kuvankäsittelyä päivittäisessä työssään tekevät kokisivat säännöstön rajoittavan omaa toimintaansa ja vievän pohjaa pois vapaalta eettiseltä harkinnalta.

Hyvin usein eettisen ohjeistuksen tarpeellisuutta perusteltiin lukijoiden oikeuksilla: ihmisillä on oikeus saada tietää, jos kuvaa on käsitelty. Kuvia katsovan yleisön kannalta on tietenkin olennaista se, kykenevätkö he erottamaan toisistaan eri kuvatyypit. Onko mediaa seuraava yleisö tietoinen siitä, millaisia kuvankäsittelyn normistoja eri kuviin on sovellettu? Tämä on olennainen kysymys silloin, jos halutaan välttää lukijan harhaan johtaminen. Suomessa ei kuitenkaan ole tehty lainkaan tutkimusta siitä, millä tavoin journalististen kuvien katsojat kykenevät tunnistamaan kuvat käsitellyksi ja mikä merkitys

asialla on ylipäättään lukijan kannalta. Tämän asian selvittäminen olisi kuitenkin välttämätöntä, jotta eettiset normit saataisiin jollain tavoin vastaamaan ihmisten todellista tajua uutismedian kuvallisesta uskottavuudesta.

Edellä kuvatut Reutersin hyvin yksityiskohtaiset ohjeet ovat monissa kohdin erilaiset kuin Yhdysvaltain kansallisen lehtikuvajayhdistyksen laatimat säännöt. Kummankin tarkoituksena on lehtikuvaan uskottavuuden vaaliminen, mutta NPPA:n säännöstö ei ulotu niin pitkälle kuvankäsittelyn teknisiin yksityiskohtiin kuin Reutersin vastaava säännöstö. Molemmissa ohjeistuksessa korostetaan myös sitä, että kuvastilannetta itseään voi myös manipuloida lavastamalla tapahtumia. Yksi kysymys onkin, kuinka mielekästä ylimalkaan on antaa hyvin yksityiskohtaisia ohjeita, kuten esimerkiksi Reutersin tapaan kieltää vaikkapa pyyhekumityökalun käyttö.

Tärkein asia onkin kyetä arvioimaan, millaisia kulttuurisia merkityksiä kuvat kantavat ja millaiseen arvomaailmaan kuvan käsittelijä työssään nojautuu. Rajukaan kuvankäsittely ei automaattisesti muuta kuvan keskeisiä merkityksiä, mutta esimerkiksi rajaaminen saattaa muuttaa niitä hyvin radikaalisti. Kuvankäsittelyn eettikää koskeva normisto, jolle aineiston perusteella on vahva kannatus, ei siis kuitenkaan lopulta poista kysymystä kuvien merkitysten muuttumisesta.

Journalistisen tuotannon murros

Journalistinen tuotanto elää monella tapaa murroksessa. Kuvajournalismin osalta kyse on ollut digitaalitekniikan vakiintumisesta osaksi toimitustyön käytäntöjä. Viime vuosina huomio on ollut paljolti kuvankäsittelyohjelmien ja kamerateknologian jatkuvassa kehitymisessä. Tämä kehitys pakottaa toimitukset sopeuttamaan vanhoja toimintamallejaan uusiin teknologioihin ja työskentelytapoihin. Näistä esimerkkeinä ovat lukijoiden ottamien kuvien yleistyminen lehdissä, kännykkävideoiden ilmestyminen verkkolehtien sivuille tai vaikkapa verkossa olevan jutun linkittäminen You Tube -sivustolla olevaan videopätkään.

Amatöörien kuvat

Sosiaalinen media ja vertaismedia ovat uusia termejä, jotka kertovat laajemmasta journalismin kentällä tapahtuvasta ilmiöstä. Siinä on kyse suurista tiedonvälitystä koskevista muutoksista. Uuden internet-sukupolven kasvaessa tiedotusvälineiden rooli muuttuu yksipuolisesta tiedonjakajasta yleisön kanssa entistä tasavertaisemmaksi osallistuvaksi toimijaksi. Käytännössä sosiaalinen media tarkoittaa kaikkea yleisön tuottamaa sisältöä, jota tiedotusvälineet välittävät. Yleisön osallistuminen on jo arkipäivää tiedotusvälineissä, ja ”kansalaiskuvajournalismi” on tullut osaksi lehtien sivuja. Monet lehdet ilmoittavat nykyisin ostavansa lukijoilta kuvia. Esimerkiksi Helsingin Sanomat kampanjoi kesäkuussa 2007 lukijoiden äänen kuulumisen puolesta. Lehti ilmoitti maksavansa jokaisesta uutisen yhteydessä julkaistusta lukijan lähettämästä kuvasta palkkion. Samalla lehden internetsivuilla luotiin lomake kuvien lähettämistä varten. Paitsi valokuvia lehdet ostavat myös yleisön tuottamia videopätkiä tapahtumista, joilla on uutisarvoa, ja joihin lehden omat kuvaajat eivät ole ehtineet kriittisellä hetkellä.

Tämä kehitys on seurausta digitaaltekniiikan ja erityisesti kännykkäkameroiden kehittymisestä. Suuri osa suomalaisista kantaa nykyisin koko ajan mukanaan kameraa, joten on todennäköistä, että yhä useampaa uutistapahtumaa on aina todistamassa joku, joka nappaa tapahtuneesta myös lehtien sivuille päätyvän kuvan. Tämä johtaa uudenlaiseen asetelmaan myös kuvajournalististen työkäytäntöjen kannalta. Lehtikuvaajat voivat kyllä edelleen pitää kiinni omista eettisistä standardeistaan, mutta todennäköisesti työkäytäntöjä joudutaan vielä uudistamaan, kun tulevaisuudessa yhä suurempi osa kuvista tulee talon ulkopuolelta. Kehityksen voi olettaa lisäävän kuvatoimittamisen merkitystä tulevaisuudessa. Näin siksi, että yleisöltä tulevan kuvatarjonnan läpikäymiseen, valitsemiseen ja käsittelemiseen tarvitaan työvoimaa.

Toistaiseksi esimerkiksi verkkolehdistä nähdyt kännykkävideot ovat toimineet lähinnä itseisarvona: niiden avulla lehti on todistanut olevansa mukana kehityksessä. Tulevaisuudessa videoilta tullaan kuitenkin vaatimaan nykyistä enemmän sisältöä ja teknistä laatua, mikä tarkoittaa lisääntyvää työmäärää. Haasteeksi tulee myös eettisen

tiedonvälityksen säilyttäminen. Kuvien autenttisuuden varmistamiseksi on muun muassa kehitetty teknologioita, joilla voidaan laittaa vesileima alkuperäiseen digitaaliseen valokuvaan. Tämä ei kuitenkaan takaa eettisiä ratkaisuja ennen kuvan ottamista tai kamera-asetuksia säädettäessä. Teknisten ratkaisujen rinnalle tarvitaankin kansalaisjournalismikoulutusta ja entistä valveutuneempia journalismin ammattilaisia.

Yksi edelläkävijöistä on ollut yhdysvaltalainen tv-yhtiö CNN, joka ilmoitti lokakuussa 2007 aloittavansa uutisaiheiden ja uutisten hankkimisen tehtävään koulutettavilta kansalaisilta. Odotuksena oli saada kansalaisilta ennen kaikkea silminnäkijäkokemuksia. Yhtiö kertoi, että tavoitteena on kouluttaa kansalaisavustajia ja pitää virtuaalisia toimituskokouksia heidän kanssaan.

Lukijoiden odotukset

Sen lisäksi että ammattilaiset joutuvat sovittamaan omia toimintatapojaan teknologiamurrokseen, myös lukijoiden odotukset lehtien sisältöä kohtaan on otettava huomioon. Suomessa ei ole tehty kattavaa tutkimusta siitä, miten lukijat suhtautuvat lehtikuvien käsittelyyn, ja ovatko maailmalla paljastuneet epäeettiset kuvankäsittelyt esimerkiksi horjuttaneet lukijoiden uskoa tiedonvälitykseen.

Seuraavat huomiot lukijoiden odotuksista sijoittuvat 2000-luvun alun yhdysvaltalaiseen kontekstiin. Huang (2001, 177–179) havaitsi, että lukijat suhtautuivat yleisesti melko kriittisesti lehtien kuvankäsittelyyn. Lukijat kuitenkin hyväksyivät ja ymmärsivät käsittelyn tarpeellisuutta tiettyyn rajaan asti, mutta he eivät halunneet kannustaa lehtiä käsittelemään kuvia yhtään enempää. Kaikkein hyväksyvimmin kuvankäsittelyyn suhtautuivat ne lukijat, jotka olivat tietoisia siitä, että lähes kaikki lehtien kuvat ovat jollain tavalla käsiteltyjä. Hyväksyvimpiä olivat lisäksi ne, jotka seurasivat eniten tiedotusvälineitä ja joilla oli valokuvaukseen liittyvää koulutusta. Huangin tutkimukseen vastanneet lukijat toivat esiin seuraavia asioita:

- Lukijoiden suurin pelko oli se, että lehdet saattavat tahallaan johtaa lukijaa harhaan olemalla kertomatta käsittelystä kuvan yhteydessä.
- Uutiskuvissa odotettiin käytettävän tiukempia kriteereitä kuin muissa kuvatyypeissä. Toisaalta lukijat pitivät myös ”todellisilta” näyttäviä kuvituskuvia ongelmallisina.
- Lukijat näkivät kuvajournalistien moraalien lainsäädäntöä tärkeämpänä ohjenuorana. Lukijoiden mielestä kuvankäsittelijöiden oman ammattietiikan pitäisi tulla ratkaisuissa vastaan useammin ilman, että rajoja joudutaan tulkitsemaan oikeudessa.

Tämän tutkimuksen perusteella moni kohta menee ammattilaisten näkökulmasta melko hyvin yksiin edellä esitettyjen yhdysvaltalaislukijoiden odotusten kanssa. Samoin kuin lukijat myös kuvajournalistit pitävät ammattikunnan moraalista erittäin tärkeänä asiana kuvankäsittelyyn liittyviä ratkaisuja tehtäessä.

Se, että lukijoita ei saa johtaa kuvissa harhaan, tuli esiin monen ammatilaisen vastauksessa. Lukijoiden pelko siitä, että lehdet pyrkisivät tietoisesti johtamaan yleisöä harhaan, näyttäisi siis olevan siinä mielessä aiheuton, että uskottavuuden säilyttäminen on vahvasti lehtien intressissä. Käsitellyn kuvan merkitsemisestä ammatilaiset olivat niin ikään yhtä mieltä lukijoiden kanssa siinä, että muutoksista pitäisi olla maininta kuvan yhteydessä.

Käytännössä lukijoiden informoimisesta on kuitenkin lehdissä monenlaisia käytäntöjä. Yleisimmin kuvankäsittelyn mainitsemista harkitaan tapauskohtaisesti, ja käytännössä vain harvoin maininta päättyy lehteen asti. Tähän tutkimukseen osallistuneista vastaajista neljännes, ja aikakauslehtien vastaajista puolet, sanoi, ettei hänen edustamassaan lehdessä ole tapana informoida lukijoita kuvankäsittelystä.

Ehdotuksia

Tulevaisuudessa on tärkeää, että yleisö ja journalismin ammattilaiset ymmärtävät kuvajournalismia yhä enemmän. Asia edistämiseksi voisi harkita esimerkiksi seuraavia toimenpiteitä:

- **Kuvajournalismin ja kuvankäsittelyn eettisiä ohjeita pohtiva toimikunta.**
Kuvankäsittelyn eettisille ohjeistuksille on tähän tutkimukseen osallistuneiden 182 journalismin ammattilaisen mukaan tilausta. Vajaa puolet vastaajista kannatti yhteisen säännösten luomista ja vielä useampi piti hyvänä ajatuksena kirjata suuntaa-antavia tavoitteita esimerkiksi Journalistin ohjeisiin.
- **Kuvajournalismin ja kuvankäsittelyn pysyvä asiantuntemus JSN:on.**
Julkisen sanan neuvostosta on tähän asti puuttunut pysyvä kuvajournalismin asiantuntemus. On tärkeää, että neuvostoon valittaisiin joka toimikaudelle erityisesti kuvajournalistisiin kysymyksiin perehtynyt jäsen kuten esimerkiksi kuvaaja tai kuvatoimituksen esimies. Toistaiseksi kuvien eettinen tarkastelu on jäänyt ratkaisuihin usein taka-alalle, kun kantelun kohteina olleita kuvia on tulkittu ensisijaisesti tekstin kautta.
- **Nykyisten ja tulevien journalismin ammattilaisten digitaalisen kuvankäsittelyn teknisen tunteen lisääminen.**
Kuvankäsittely lisääntyy toimitustyössä, sillä digitaalinen valokuvaus edellyttää jo itsessään tiettyjä toimenpiteitä jälkikäsittelyssä. Yksi tällainen on esimerkiksi värisävyjen säätö, joka tehdään lähes poikkeuksetta kuviin jälkikäteen. Mitä paremmat valmiudet journalisteilla on ymmärtää kuvankäsittelytekniikkaa, sitä paremmin he pystyvät huomioimaan myös eettisiä kysymyksiä.

- **Kuvien kulttuuristen ja yhteiskunnallisten merkitysten ymmärtäminen ja kuvajournalismin etiikan opetus entistä tiukemmaksi osaksi journalistikoulutusta.**

Minkäänlaiset kuvankäsittelyn eettiset ohjeet eivät poista ongelmaa kuvien kantamien merkitysten muuttumisesta. Kuvankäsittelyn määrä tai työkalu, jolla käsittely tehdään, eivät automaattisesti vaikuta kuvan merkityksiin. Tästä syystä kuvajournalismin ammattilaisten on tärkeää ymmärtää myös laajemmin, miten merkitykset rakentuvat kuviin kulttuurillisesti ja yhteiskunnallisesti. Koulutuksen avulla on mahdollista hahmottaa paremmin esimerkiksi sitä, millaiseen arvomaailmaan omat valinnat kuvankäsittelyssä nojautuvat.

- **Jatkotutkimus: miten lukijat suhtautuvat lehtikuvien käsittelyyn?**

On todennäköistä, että lehtikuvien vastaanotossa on tapahtunut muutosta digitaaliseen kuvatuotantoon siirtymisen jälkeen. Kattavaa tutkimusta kuvien vastaanotosta tältä ajalta ei ole Suomessa tehty. Vastaanottotutkimuksessa olisi tarpeen selvittää esimerkiksi sitä, onko yleisön luottamus journalistisiin esityksiin horjunut maailmanlaajuista huomiota saaneiden valheellisten lehtikuvien käytön johdosta. Toinen merkittävä seikka on sosiaalisen median yleistymisen, jossa yleisön rooli on muuttumassa entistä enemmän vastaanottajista itse tuottajiksi. Tutkimuksessa olisi hyvä selvittää, miten lukijat suhtautuvat lehtikuviin tietäessään, että uutiskuvan ottajana voi nykyisin olla kuka tahansa tapahtuman silminnäkijä.

Anssi Männistö

JÄLKISANAT

Uutiskuvan manipulaation loppu?

Nykymuotoinen, uutiskuvan sisällön muokkaamiseen keskittyvä manipulaatiokeskustelu voi olla tiensä päässä hyvinkin pian. Tätä edesauttaa joukko teknisiä ja ammattikäytäntöihin liittyviä seikkoja, joiden vuoksi ainakin harhautustarkoituksella tehtyjen manipulaatioiden havaitseminen on entistä nopeampaa.

Ensinnäkin on todennäköistä, että uutiskuvien tuotannonalan sisällä tapahtuu lisääntyvää itsesääätelyä. Tulemme mitä ilmeisimmin näkemään Reutersin vuonna 2007 käyttöönottamien kaltaisia, eriasteisen tiukkoja kuvan muokkaamisen normistoja¹. Mitä suuremmasta ja kansainvälisemmästä uutiskuvien välittäjästä on kysymys, sitä tärkeämpää on, ettei toiminnan uskottavuus joudu kyseenalaiseksi. Asiakas – ja viime kädessä osakkeenomistaja – maksaa vain uskottavuudesta ja luotettavuudesta: se on uutisvälityksen ydin. Uutistuotannolla on useimmissa länsimaissa poikkeuksellisen laaja perustuslaillinen suoja, alkaen sananvapaudesta ulottuen jutun lähteiden suojeluun. Uutisvalokuva ja -valokuvaaja on yksi tärkeä lenkki tässä ketjussa, jossa velvollisuuksista seuraa vastuu ja uskottavuuden vaatimus.

2000-luvulla Irakin ja Afganistanin sodat ovat olleet hyviä esimerkkejä siitä, että suuret kansainväliset uutis- ja mediaorganisaatiot ovat äärimmäisen tarkkoja uskottavuudestaan. Ne ovat joutuneet pyytämään anteeksi ja selittämään lukijoilleen paljastuneita kuvamanipulaatioita. Esimerkkejä ovat L.A. Timesin tapaus vuodelta 2003²

1. Itse asiassa Reutersin uusi normisto on hyvin laaja ja kattaa koko kuvatuotannon ketjun. Kuvankäsittely on siinä vain yksi osa-alue. Ks. lähemmin Schlesinger 2007.

2. L.A. Timesin valokuvaaja erotettiin, kun paljastui, että hän oli yhdistänyt kaksi Irakin sotaan liittyvää uutiskuvaa luoden dramaattista vaikutelmaa brittisotilaiden ja irakilais-siviilien kohtaamiseen. (Ks. esim. Irby 2003.)

ja tässä tutkimuksessa esitelty Reutersin valokuvaajan Adnan Hajjin tapaus vuodelta 2006. New York Times puolestaan pyysi anteeksi yksipuolista, virheellisiin tietoihin perustunutta Irak-uutisointiaan toukokuussa 2004 (NYT 2004).

Uutisorganisaatioiden tiivistyvä yhteistyö alan toisten toimijoiden ja kokonaan uusien toimialojen kanssa lisää perusluottamuksen tärkeyttä. Tiivistyvästä yhteistyöstä kiinnostavia esimerkkejä ovat muun muassa Reutersin ja International Herald Tribune -lehden yhdessä tuottamat talouden erikoissivustot, jotka julkistettiin joulukuussa 2007 (ks. www.iht.com/business). Reuters ja Nokia ovat puolestaan yhdistäneet voimansa journalistien tulevaisuuden työkalujen rakentamiseksi (ks. reutersmojo.com).

Toiseksi, kuvien manipuloinnin ja sisällön oikeellisuuden kontrolloinnin mekanismit ovat jo laajentuneet tuotannonalan sisältä sen ulkopuolelle – ennen kaikkea internetin erilaisiin yhteisöihin ja blogeihin. Samalla kontrolloinnista on tullut miltei reaaliaikaista, kun journalistinen portinvartijuus on saanut blogit vahtikoirikseen. Valheella on yhä lyhyemmät jäljet ja sen paljastuttua tuntuvammat seuraukset. Tunnetuin viimeaikainen esimerkki on kesältä 2006, jolloin Reutersin uutiskuvaaja oli lisännyt savupilviä sotakuvan taivaalle. Väärennös ehti mennä läpi uutistuoannossa, mutta sen huomasivat sotaa seuranneen blogin keskustelijat. He ilmoittivat asiasta Reutersille, joka aloitti mittavan kampanjan asian selvittämiseksi. Reutersin politiikan toimituksen esimies kiitteli bloggaajia valppaudesta ja totesi, että näiden Reutersiin kohdistama tarkkaavaisuus on mieluinen asia, joka lisää median läpinäkyvyyttä (ks. BBC 2006 ja Sundelin 2006). Tapauksen vuoksi Reuters ryhtyi laatimaan tunnettuja tiukkoja kuvankäsittelyn sääntöjään.

Kolmanneksi, digitaalisten valokuvien määrä kasvaa eksponentiaalisesti. Tämä on ollut seurausta ensivaiheessa digitaalikameroiden yleistymisestä ja aivan viime vuosina kamerapuhelinten määrän räjähdysmäisestä lisääntymisestä. Jo nyt yli kolmanneksella maailman asukkaista on matkapuhelinliittymä³. Muutaman vuoden kuluttua

3. Vuoden 2007 alkupuolella matkapuhelinliittymien määrä koko maailmassa oli n. 2,8 miljardia ja sen ennustettiin ylittävän 3 miljardin rajan vuoden 2007 aikana. (GSM 2007.)

suurin osa matkapuhelimista sisältää kameran. Jo nyt vain murto-osaa digitaalisesti tallennetuista valokuvista viitsitään tai ehditään käsitellä yhtään millään tavalla. Tuotannon määrällä mitattuna digikuvien käsittelyn huippukausi on jo takanapäin ja ajoittui niihin 2000-luvun alun varhaisvuosiin, jolloin digikameroita oli vain kuvan ammattilaisilla. Tämä yleisön ottamien kuvien määrän kasvu on tietysti osin eri kysymys kuin journalististen kuvien käsittelyyn liittyvä tematiikka. Kuitenkin, yhtymäkohdat tulevat ensi vaiheessa muun muassa siitä, että yleisöt on jo nyt otettu aktiivisesti mukaan uutiskuvatuotantoon esimerkiksi onnettomuustilanteiden ensivaiheen kuvien lähettäjinä. Kun kuva pitää saada nopeasti julkisuuteen, kuka ehtii edes peruskäsitellä kuvia, saati manipuloida niitä?

Neljäs seikka on suoraa seurausta edellisestä. Parhaimmillaan kamerapuhelimet ympäröivät uutis- tai onnettomuustilanteen. Yhteenkoottuina näistä kuvista voidaan muodostaa kolmiulotteinen still- ja video-kollaasi tapahtuneesta. Näissä olosuhteissa jokainen kuva toimii toisen todistajana, kun kuvan sisällön ”oikeellisuus” voidaan periaatteessa varmentaa viereisen kuvaajan ruudusta. Näissä oloissa sisällön muokkaamisen tematiikkaa menettää kiinnostavuuttaan. Kokonaan toinen kysymys on se, nouseeko joskus pohdittavaksi, tulisiko onnettomuuden tai rikoksen tapahtumisen silminnäkijöillä olla *velvollisuus* kuvata tilanne. Kamerapuhelimien ansiosta se on ainakin mahdollista; onko se haluttavaa, on toinen juttu.

Viidenneksi, kamerapuhelinten ansiosta videotallennus on osin jo syrjäyttänyt still-kuvan oton minkä hyvänsä tapahtuman kuvaamisessa. Prosessointitehojen ja tallennusmuistien kasvaessa ja kuvakennojen laadun kohentuessa yhä suurempi osa kuvista otetaan videolle. Videon muokkaaminen on verrattomasti hankalampaa ja työläämpää kuin stillin.

Kuudenneksi, uutiskuvaamisessa otettaneen käyttöön erilaisia menetelmiä, joilla pystytään varmistamaan digitaalisen kuvan aitous, siis, että sitä ei ole millään tavoin muunneltu kuvan oton jälkeen. Yksi tällaisista teknologioista on Canonin valmistama kuvan alkupe- räisyyden varmistussarja (DVK-E2). Tuota järjestelmää käytettäessä kamera kirjoittaa kuvaan ja muistikortille ainutkertaisen koodin.

Koodi muuttuu aina, jos kuvaa käsitellään. Ohjelmisto pystyy määrittämään, onko kuvatiedostoa jollain tavalla käsitelty tai muutettu. Tällaisten teknologioiden yleistyessä olisi luontevaa, että uutiskuvien tuottajat julkaisisivat nämä sormeilemattomat originaalit lehden nettisivuilla, jossa ne olisivat kenen hyvänsä arvioitavina. Lehdissä ja muissa medioissa julkaistuja ja teknisesti käsiteltyjä kuvia voitaisiin siten aina verrata alkuperäiseen otokseen. Näissä oloissa uutisvalokuvauksen ammattilainen, joka harhautustarkoituksessa manipuloisi kuviaan, ottaisi samanlaisen riskin kuin huippu-urheilija, joka käyttää kiellettyjä doping-aineita.

* * *

Tämän tutkimuksen ulkopuolelle on tarkoituksella rajattu monet kuvankäsittelyn etiikkaan liittyvät kysymykset. Jatkotutkimuksissa olisi hyvä selvittää muun muassa niitä rajoja ja tilanteita, joissa lehdet joutuvat pohtimaan, milloin kuvaa ehkä *pitää* manipuloida. Sisällön tarkoituksellinen muokkaaminen tulee eteen esimerkiksi uutiskuvissa, joissa nähdään haavoittuneita tai menehtyneitä ihmisiä onnettomuuksien ja katastrofien jälkitilanteissa tai kuvissa rikoksen uhreista, silminnäkijöistä tai rikoksesta epäillyistä. Viime vuosilta paljon keskustelua herättäneitä tapahtumia ovat olleet muun muassa maaliskuussa 2004 Madridin Atochan rautatieasemalla tehdyn terrori-iskun kuvastot samoin kuin yhdysvaltalaisen sotilaiden häpäistyjä, poltettuja ruumiita esittävät kuvat Irakin Fallujasta huhtikuulta 2004.

Madridin iskussa kuoli 190 ihmistä. El Pais -lehden Pablo Torres Guerrero oli ainoana valokuvaajana paikalla välittömästi iskun jälkeen. Guerreron kuvat levisivät kaikkialle maailmaan. Tunnetuimmassa kuvassa ihmisiä makaa ja istuu sokin sokin junan raunioiden äärellä ja maassa, maisema on verinen ja etualalla kuvan vasemmassa alalaidassa on irtirepeytynyt raaja. Lehdet joutuivat ottamaan kantaa tuon raajan näyttämiseen lehden sivuilla tai sen rajaamiseen, häivyttämiseen tai peittämiseen pois kuvasta. Lopputulokset ja menetelmät vaihtelivat suuresti. (Ks. Irby 2004.) Suomessa esimerkiksi Ilta-Sanom

(12.3.2004) sijoitti tekstipalkin raajan päälle, *Ilta-lehti* (12.3.2004) puolestaan näytti kuvan sellaisenaan.

Fallujan kuvat nostattivat voimakkaita tunteita Yhdysvalloissa. Lehtien linjanvedot kuvien julkaisemiseen vaihtelivat jyrkästi. Asiasta tehtiin myös tutkimus, jossa 13600 lukijalta eri puolilta Yhdysvaltoja kysyttiin jälkikäteen heidän mielipidettään kuvien julkaisemiseen lehdissä ja niiden verkkosivuilla. Vastanneista (2009 lukijaa) 58 % hyväksyi kuvien julkaisemisen, 39 % vastusti. Monet lukijat kantoivat huolta erityisesti lapsista, joita kuvat saattoivat järkyttää. (Shook 2004.)

Entä sitten rikosten silminnäkijät? Suomalainen iltapäivälehtien lukija joutui hämmentymään seuratessaan Ruotsin ulkoministerin, Anna Lindhin murhan uutisointia. *Ilta-lehden* (19.9.2003) kannessa nähdään kuva murhan tapahtumapaikalta tukholmalaisesta tavaratalosta. Kuvassa sairaanhoitohenkilökunta kantaa vaikeasti haavoittunutta Lindhiä paareilla. Taka-alalla seisoo Lindhin järkyttynyt ystävä, jonka kanssa ulkoministeri oli ostoksilla vain hetkeä aiemmin. Ystävättären kasvot on kehystetty punaisella ympyrällä. *Ilta-Sanomissa* (19.9.2003) samasta tilanteesta julkaistussa kuvassa ystävä on rajattu pois. Viereisessä jutussa ystävä esiintyy nimettömänä ja hänen kasvonsa on häivytetty. Murhasta epäillyn kuvaa on sen sijaan molemmissa lehdissä manipuloitu voimakkaasti – hänen kasvonsa on häivytetty pikselimattoa käyttäen tunnistamattomaksi.

Arvostettu yhdysvaltalainen journalismin tutkimus- ja koulutusorganisaatio Poynter Institute on julkaissut Madridin ja Fallujan kuvien herättämän keskustelun jälkeen oman luettelonsa, jota se pyytää päätoimittajia lukemaan, kun he joutuvat päättämään raakuuksia sisältävien kuvien julkaisemisesta. Luettelo sisältää seitsemän vaihtoehtoa sille, että kuvat julkaistaan sellaisenaan. (Hicks 2007.)

* * *

Maailman tunnetuimman kuvankäsittelyohjelman, Adobe Photoshopin kehitystyö alkoi 1980-luvun lopulla. Ohjelma suunniteltiin ensisijaisesti kuvien tekniseen säätämiseen painotuotantoon sopivaksi.

Tuohon aikaan kuvien originaalit olivat joko filmi- tai paperimuotoisia valokuvia, jotka digitalisoitiin skannaamalla. Kuvien muokkaaminen oli sivutuote: miltei jokainen filmi- tai paperikuva sisältää naarmuja tai pölyä. Niiden poistamiseen skannatusta kuvasta tarvittiin erilaisia kloonaustryökaluja. Näitä työkaluja ei siis alun perin tehty kuvien manipuloinnin vuoksi, vaan teknisen laadun kohentamiseksi ja kuvien ”restauroimiseksi” ja palauttamiseksi siihen sisältöön, joka niillä oli ennen naarmuja ja pölyä. Sittenmin kuvankäsittelyohjelmien käyttö levisi valokuvan parista kuvituskuvan ja grafiikan tekoon.

2000-luvun aikana journalistisen kuvaamisen koko tuotantoketju on siirtynyt digitaaliseksi. Kuvan oton kaikissa vaiheissa kuvainformaatio tallennetaan ja siirretään digitaalisesti. Skannaamista ei enää tarvita (paitsi lähinnä historiallisten aineistojen taltioimiseen), eikä kuvissa enää ole naarmuja. Uutiskuvan kyseessä ollen, mihin muuhun kuin teknisen laadun parantamiseen ja painolaadun optimoimiseen tarvitaan enää kuvankäsittelyä?

Edellä kuvatut tekniset ja ammattikäytäntöihin liittyvät seikat vähentävät harhautustarkoituksella laadittujen manipulaatioiden tekemisen mielekkyyttä: kiinnijoutumisen riski ja sanktiot ovat liian suuret. Kuvajournalismin kannalta olisikin paljon tähdellisempää ja kiinnostavampaa, että keskustelu siirtyisi manipulaatioista esimerkiksi journalististen kuvien kulttuurisiin merkityksiin ja kuvien valintaan liittyviin pohdintoihin.

Lähteet

- BBC (2006): Reuters drops Beirut photographer, 8.8.2006. <http://news.bbc.co.uk/>
- Becker, Karin (1991): To Control Our Image: Photojournalists and New Technology. *Media, Culture & Society* 13, 381–397.
- Codognet, Philippe (2002): Ancient images and new technologies: The semiotics of the web. *Leonardo*, Vol. 35(1), 41–49.
- Fairclough, Norman (1997): Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.
- Fetveit, Arild (1999): Reality TV in the digital era: a paradox in visual culture? *Media, culture and society*, vol. 21, 787–804. London: Sage.
- Fiske, John (1992): Merkkien kieli. (Toim. ja suom.) Pietilä, Suikkanen & Uusitupa. Tampere: Vastapaino.
- Gladney, George & Ehrlich, Matthew (1996): Cross-media response to digital manipulation of still and moving images. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, Vol. 40, 496–508.
- GSM (2007): Subscriber statistics end Q1 2007. www.gsmworld.com/news/statistics/pdf/gsm_stats_q1_07.pdf.
- Hall, Stuart (1972): Utiskuvien määräytymisprosessi. Teoksessa Lintunen M. (toim.) *Kuvista sanoin: Ajatuksia valokuvasta*. Osa 2. Helsinki. Suomen valokuvataiteen museon säätiö. 1984, 138–190.
- Harris, Christopher R. (1991): Digitalization and Manipulation of News Photographs. *Journal of Mass Media Ethics* 6(1991):3, 164–165.
- Hicks, Jacky (2007): Options for editors, from crop to Photoshop. *Poynteronline*, 21.3.2007. <http://poynter.org>.
- Huang, Edgar S. (2001): Readers' perception of digital alteration in photojournalism. *Journalism & Communication Monographs* 3, 147–182, Association for Education in Journalism & Mass Communication.
- Irby, Kenny (2003): L.A. Times Photographer Fired Over Altered Image. *Poynteronline*, 2.4.2003. <http://poynter.org>.
- Irby, Kenny (2004): Beyond taste: Editing Truth. *Poynteronline*, 29.3.2004. <http://poynter.org>.
- Kelly, James D. (1996): Going Digital at College Newspapers: The Impact of Photo Credibility and Work Routines. Annual Meeting

- of the Association for Education in Journalism and Mass Communication (79th, Anaheim, CA, August 10–13, 1996).
- Kobré, Kenneth (1996): *Photojournalism. The professionals' approach.* Boston: Focal Press.
- Lewis, Greg (1991): *Photojournalism. Content and technique.* Dubuque: Wm. C. Brown.
- Lester, Paul Martin (2002): *Visual journalism. Past, present and future.* Teoksessa *Visual journalism: a guide for new media professionals* / Harris & Lester. Boston: Allyn and Bacon.
- Lister, Martin (ed.) (1996): *Photographic Image in Digital Culture.* London: Routledge.
- Lowrey, Wilson (1998): *Altered Plates: Photo Manipulation and the Search for News Value in the Early and Late Twentieth Century.* Visual Communication Division, AEJMC National Convention. August 1998, Baltimore, Maryland.
- Lowrey, Wilson (2002): Word People vs. Picture People: Normative Differences and Strategies for Control Over Work Among Newsroom Subgroups. *Mass Communication & Society* 5(4), 411–432.
- Lowrey, Wilson (2003): Normative Conflict in the Newsroom: The Case of Digital Photo Manipulation. *Journal of Mass Media Ethics* 18(2): 123–142.
- Mitchell, William J (1992): *The reconfigured eye. Visual truth in the post-photographic era.* Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Mäntylä, Jorma (2004): *Journalistin etiikka.* Helsinki: Gaudeamus.
- Mäenpää, Jenni (2006): *Kuvan tekijät. Kuvajournalistinen työprosessi sanomalehti Pohjalaisessa.* Pro gradu, Tampereen yliopisto.
- Mäenpää, Jenni & Seppänen, Janne (2007): Kuvajournalismi tiedon tuotantona. *Tiedotustutkimus* 3/07, 4–18.
- Noponen, Sami (1994): Kuvien taustat. *Uutisvalokuva genrejärjestelmän osana.* *Tiedotustutkimus* 17 (3), 19–32.
- NYT (2004): *The Times and Iraq, 26.5.2004.* <http://www.nytimes.com>.
- Reaves, Sheila (1987): Digital Retouching: Is There A Place For It in Newspaper Photography. *Journal of Mass Media Ethics* 2(2), 40–48.
- Reaves, Sheila (1992/1993): What's Wrong with this Picture? Daily Newspapers Photo Editors' Attitudes and their Tolerance toward Digital

- Manipulation. *Newspaper Research Journal* 13 & 14(4 & 1), 131–155.
- Reaves, Sheila (1995): The Vulnerable Image: Categories of Photos as Predictor of Digital Manipulation. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 72(3), 706–715.
- Reaves, Sheila & Bush, Jacqueline Hitchon & Park, Sung-Yeon & Yun, Gi Woong (2004): If Looks Could Kill: Digital Manipulation of Fashion Models. *Journal of Mass Media Ethics* 19(1): 56–71.
- Ritchin, Fred (1990): *In Our Own Image: The Coming Revolution in Photography*. New York: Aperture.
- Salo, Merja (2000): *Imageware. Kuvajournalismi mediafuusiossa. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 59*. Jyväskylä: Gummerus.
- Schlesinger, David (2007): Report on Reuters actions after publishing altered photographs, 18.1.2007. <http://blogs.reuters.com>.
- Shook, Phil H. (2004): Readers Respond to Fallujah Photos. *Poynteronline*, 13.4.2004. <http://poynter.org>.
- Schwartz, Dona (1992): *To Tell the Truth: Codes of Objectivity in Photojournalism*. University of Minnesota: Gordon and Breach science publishers.
- Seppänen, Janne (2001): *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.
- Sundelin, Saku-Pekka (2006): “Valheella on lyhyet jäljet”, *Ilta-Sanomat* 9.8.2006.
- Suonpää, Juha (2002): *Petokuvan raadollisuus. Luontokuvan yhteiskunnallisten merkitysten metsästystys. Väitöskirja*, Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Tirohl, Blu (2000): The Photo-Journalist And the Changing News Image. *New Media & Society* 2(3): 335–352.
- Tomlinson, Don E. (1987): Coalesce or Collide? Ethics, Technology, and TV Journalism 1991. *Journal of Mass Media Ethics* 2(2), 21–31.
- Tuchman, Gaye (1972): Objectivity as strategic ritual: An examination of newsmen’s notions of objectivity. *American journal of Sociology*, 77/4 (1972), 660–79.
- Wells, Liz, ed. (1997): *Photography. A critical introduction*. London: Routledge.
- Worth, Sol & Gross, Larry (1974): Symbolic strategies. *Journal of communication* 24, pp. 27–39.

Liitteet

Liite 1:

Kyselylomake

Digitaalisen kuvankäsittelyn käytännöt Suomen lehdistössä

Kysely sisältää 30 kaikille vastaajille tarkoitettua kysymystä ja lisäksi kolme vain kuvaajille ja kuvankäsittelijöille tarkoitettua kysymystä. Lehti, jossa työskentelet, on nimeltään? Jos olet freelancer, kirjoita se tähän.

I Vastaajan tiedot

1. Sukupuoli	1 Nainen	
	2 Mies	

2. Ikä	1 Alle 30
	2 30–39
	3 40–49
	4 50–

3. Tehtävänimike	1 Päätoimittaja		
(Asema organisaatiossa)	2 Muu esimies (ulkoasupäälliköt, kuvapäälliköt)		
	3 Kuvaaja (vakituiset ja freelance-kuvaaja)		
	4 Art director		
	5 Graafikko		
	6 Taittaja		
	7 Toimittaja		
	8 Valokuvaava toimittaja		
	9 Kuvatoimittaja		
	10 Kuvankäsittelijä (reprotyöntekijä)		
	11 Joku muu, kuka, ketkä?		

4. Koulutustaso	1 Peruskoulu tai kansakoulu		
(Korkein suorittamasi	2 Lukio		
tutkinto)	3 Ammatillinen oppilaitos (myös opistotasoinen)		
	4 Ammattikorkeakoulu		
	5 Korkeakoulu tai yliopisto		

5. Onko sinulla kuvajournalismin alalle soveltuvaa koulutusta?
Kirjoita tähän koulutuksen järjestäjä ja tutkintonimike tai lyhyt kuvaus opinnoistasi _____

II Digitaalisen kuvankäsittelyn prosessi

Kuvankäsittelyyn vaikuttaminen:

7. Ketkä toimituksessa-	1 Päätoimittaja						
ne päättävät kuvien	2 Muu esimies (ulkoasupäälliköt, kuvapäälliköt, toimitussihteerit, tuottajat)						
käsittelystä?	3 Kuvaaja (vakituiset ja freelance-kuvaajat)						
(Voit valita useampia	4 Art director						
vaihtoehtoja)	5 Graafikko						
	6 Taittaja						
	7 Toimittaja						
	8 Valokuvaava toimittaja						
	9 Kuvatoimittaja						
	10 Kuvankäsittelijä (reprotyöntekijät)						
	11 Joku muu, kuka / ketkä						

8. Minkä verran voit vaikuttaa	3 Paljon	
siihen, mitä kuvankäsittelytoimenpiteitä	2 Jonkin verran	
lehtenne kuville tehdään?	1 En ollenkaan	
	0 En osaa sanoa	

9. Minkä verran voit vaikuttaa	3 Paljon	
siihen, mitkä kuvat valitaan julkaistaviksi?	2 Jonkin verran	
	1 En ollenkaan	
	0 En osaa sanoa	

10. Millaiset kuvankäsittelytoimenpiteet edellyttävät toimituksen sisäistä neuvottelua ja harkintaa? Mainitse muutamia esimerkkejä.

Kuvankäsittelytekniikan tuntemus ja käyttö:

11. Kuinka usein käsittelet kuvia työssäsi?	3 Päivittäin
	2 Silloin tällöin
	1 En ollenkaan

12. Miten hyvin hallitsit kuvankäsittelytekniikan?	4 Erittäin hyvin
	3 Hyvin
	2 Välttävästi
	1 En ollenkaan

III Kuvaparit

Seuraavaksi tarkoituksena on etsiä kuvankäsittelyn rajoja kuvaparien avulla. Kuvista ensimmäinen on käsittelemätön ja toinen käsitelty. Tehty muutos kerrotaan myös sanallisesti jokaisen kuvaparin otsikossa. Tässä **uutiskuvalla** tarkoitetaan kuvaa äkillisestä uutistapahtumasta, kun taas **reportaasikuvalla** tarkoitetaan uutista laajempaa aiheen käsittelyä, jossa kuvareportaasi välittää esimerkiksi tapahtumapaikan tunnelmia. **Featurekuvalla** tarkoitetaan esimerkiksi ajatonta ilmiötä tai henkilökuvaa. **Kuvituskuva** voi olla esimerkiksi symbolikuvitus vaikeasti kuvattavaan aiheeseen.

Seuraavat kuvaesimerkit ovat tarkoituksellisen näkyviä ja osin kärjistettyjä, koska niiden tarkoituksena on havainnollistaa muutoksia mahdollisimman selkeästi.

Miten sinä journalismin ammattilaisena suhtautuisit seuraavanlaisiin kuvankäsittelyihin, jos joutuisit tekemään ratkaisun alla olevien kuvien käyttämisestä lehdessänne? Freelancerina voit ajatella lehteä, jonne sinulla on eniten toimeksiantoja.

Sisällölliset muutokset:

13. Kuvasta on poistettu taka-alalla olevat ihmiset.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

13.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

14. Kuvan keskiosasta on poistettu ”ilmaa” niin, että kohteet tulevat lähemmäksi toisiaan.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

14.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

15. Kuvasta on poistettu häiritsevä liitutaulun sauma.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

15.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

16. Kuvasta on poistettu kaupalliset tuotemerkit: Applen logo ja Coca-Cola-tölkki.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

16.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

17. Kuvaan on lisätty autoja yhdistämällä useita eri kuvia.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

17.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

II Tekniset muutokset

18. Kuvan kohteet on ”kaivettu esiin” vaalentamalla ihmisiä.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

18.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

19. Ihon epätasaisuudet ja tummat silmäanaluset on korjattu pehmentämällä. Ihon, silmien, huulten ja hiusten väriä on korostettu ja häiritsevät hius-suortuvat on poistettu.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

19.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

20. Kuvan levoton tausta on sumennettu.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

20.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

21. Taustan väri on muutettu.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

21.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

22. Toinen henkilö on rajattu pois kuvasta ja vaakakuvasta on tehty pystykuva.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

22.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

III Yhdistelmä kuvat

23. Eri aikaan kuvatut henkilöt on yhdistetty samaan kuvaan.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

23.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

24. Kuva on rakennettu uudestaan sijoittamalla kaksi henkilöä uudelleen samaan kuvaan.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

24.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

25. Kuvattavan pää ja vartalo on yhdistetty eri kuvista.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

25.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

26. Kuvaan on yhdistetty graafinen elementti.

Valitse kuvatyypit, joissa hyväksyisit tämän muutoksen?			
	Kyllä	Ei	
1 Uutiskuva	☐	☐	
2 Reportaasikuva	☐	☐	
3 Featurekuva	☐	☐	
4 Kuvituskuva	☐	☐	

26.1 Halutessasi voit perustella vastauksesi tässä _____

IV Kuvankäsittelyn käytännöt

27. Millaisissa tapauksissa lehdessänne on tapana informoida lukijoita, jos kuvaa on käsitelty tai muokattu? _____

28. Millaisesta kuvankäsittelystä pitäisi omasta mielestäsi kertoa lukijoille? _____

29. Missä asioissa edustamasi lehden kuvankäsittelyn käytännöt poikkeavat omista mielipiteistäsi? Mainitse esimerkkejä. _____

30.1 Voit halutessasi perustella vastauksesi tässä _____

Kyselyn kaikille yhteinen osuus päättyy tähän. Jos olet kuvaaja tai käsittelet kuvia työssäsi, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Muussa tapauksessa kirjoita halutessasi loppuun vapaamuotoiset kommenttisi ja klikkaa Lähetä-painiketta. Kiitos vastauksestasi.

V Toimenpiteet kuvankäsittelyohjelmassa

HUOM! Vastaa seuraaviin kysymyksiin (31., 32. ja 33.) vain, jos **käsittelet kuvia työssäsi tai olet kuvaaja.**

31. Miten usein lehdessänne tehdään seuraavia kuvankäsittelytoimenpiteitä, kun kyseessä on dokumentaarinen kuva (uutinen tai reportaasi)?

Rajaus ja säädöt uutis- tai reportaasikuvalle:

	Usein	Joskus	Ei koskaan	En osaa sanoa
Rajaus ja koon muutokset	3	2	1	0
Kontrastin / kirkkauden säätö koko kuvalle	3	2	1	0
Valkotasapainon säätö koko kuvalle	3	2	1	0
Terävöitys koko kuvalle	3	2	1	0
Säädöt vain tiettyyn osaan kuvaa (kirkkaus, kontrasti, värisävyt, terävöitys)	3	2	1	0

Muut toimenpiteet uutis- tai reportaasikuvalle:

	Usein	Joskus	Ei koskaan	En osaa sanoa
Kameran kennolta tulleiden roskien poistaminen kuvasta	3	2	1	0
Sivellin-, leimasin-, pyyhekumi- tai hankaustyökälun käyttö (Muuhun kuin kameran kennon roskien poistoon)	3	2	1	0
Peilikuvaksi kääntäminen	3	2	1	0
Syväys	3	2	1	0
Filtereiden tai muiden efektien käyttö (Pois lukien terävöitys)	3	2	1	0
Kahden tai useamman kuvan yhdistäminen	3	2	1	0
Punasilmäisyyden korjaus	3	2	1	0
Värikuvan muuttaminen mustavalkoiseksi	3	2	1	0
Grafiikan yhdistäminen kuvaan	3	2	1	0
Perspektiivi- tai lins-sivääristymän korjaus	3	2	1	0
Kuvan venyttäminen tai litistäminen	3	2	1	0
Muuta, mitä _____	3	2	1	0

32. Tämä kysymys sisältää samat kohdat kuin edellä. Arvioi, miten usein ehdessänne tehdään seuraavia kuvankäsittelytoimenpiteitä, kun kyseessä on kuvitus- tai symbolikuva?

Rajaus ja säädöt kuvituskuvalle:

	Usein	Joskus	Ei koskaan	En osaa sanoa
Rajaus ja koon muutokset	3	2	1	0
Kontrastin / kirkkauden säätö koko kuvalle	3	2	1	0
Valkotasapainon säätö koko kuvalle	3	2	1	0
Terävöitys koko kuvalle	3	2	1	0
Säädöt vain tiettyyn osaan kuvaa (kirkkaus, kontrasti, värisävyt, terävöitys)	3	2	1	0

Muut toimenpiteet kuvituskuvalle:

	Usein	Joskus	Ei koskaan	En osaa sanoa
Kameran kennolta tulneiden roskien poistaminen kuvasta	3	2	1	0
Sivellin-, leimasin-, pyyhekumi- tai hankaustyökälun käyttö (Muuhun kuin kamerasenon roskien poistoon)	3	2	1	0
Peilikuvaksi kääntäminen	3	2	1	0
Syväys	3	2	1	0
Filttereiden tai muiden efektien käyttö (Pois lukien terävöitys)	3	2	1	0
Kahden tai useamman kuvan yhdistäminen	3	2	1	0
Punasilmäisyyden korjaus	3	2	1	0
Värikuvan muuttaminen mustavalkoiseksi	3	2	1	0
Grafiikan yhdistäminen kuvaan	3	2	1	0
Perspektiivi- tai linsisiväärityksen korjaus	3	2	1	0
Kuvan venyttämisen tai litistämisen	3	2	1	0
Muuta, mitä _____	3	2	1	0

Kamera-asetukset:

33. Mitä mieltä olet kuvan värikylläisyyteen, terävöitykseen tai kontrastiin vaikuttamisesta valmiiden kamera-asetusten avulla (in-camera picture styles)?

a) Kun kyseessä on uutis- tai reportaasikuva?	3 Hyväksyn
	2 Hyväksyn osittain
	1 En hyväksy
	0 En osaa sanoa

b) Kun kyseessä on kuvituskuva?	3 Hyväksyn
	2 Hyväksyn osittain
	1 En hyväksy
	0 En osaa sanoa

Sana on vapaa

Kerro tutkimuksen aihepiiristä heränneitä ajatuksia tai anna palautetta tutkimuksen tekijöille. _____

Liite 2:

Kysymysten kuvaukset

Muuttuja 1:

sukupuoli

Taustamuuttujan tavoitteena on selvittää, kuinka otokseen valikoidut vastaajat jakautuvat sukupuolen mukaan. Muuttujan avulla saadaan selville, onko kuvankäsittelyn hyväksymisessä eroja sukupuolten välillä. Jakauma antanee myös viitteitä siitä, millainen sukupuolijakauma Suomessa on kuvajournalismin alalla.

Muuttuja 2:

ikä

Ikä-muuttujan vaihtoehdot on pyritty muodostamaan niin, että ne kattaisivat toimituksissa työskentelevien henkilöiden ikärakenteen mahdollisimman hyvin. Ikä on mielenkiintoinen muuttuja siksi, että kuvajournalismin tekniikat ja työkäytännöt ovat muuttuneet paljon viimeisten vuosikymmenten aikana. Vanhemman polven kuvaajilla on takanaan filmikamera-aika, kun taas nuoremmat ovat alun alkaenkin tottuneet digitaaliseen kuvankäsittelyyn. Muuttujan avulla saadaan tietoa siitä, vaikuttaako vastaajan ikä hänen suhtautumiseensa kuvankäsittelyyn.

Muuttuja 3:

tehtävänimike (asema organisaatiossa)

Vastausvaihtoehdot edustavat kuvajournalistisen työprosessin toimijakenttää sanoma- ja aikakauslehdissä. Esimiehet on luokiteltu yhdeksi muuttujaksi, koska eri organisaatioissa samantyyppistä esimiestyötä tehdään eri tehtävänimikkeillä. Esimerkiksi aikakauslehtien art directorien toimenkuva voi vastata sanomalehtipuolella esimerkiksi toimitussihteerien, ulkoasupäälliköiden tai graafikoiden toimenkuvia. Sen sijaan lehtikuvien tuottamiseen tai käsittelyyn käytännön työssä osallistuvat ammattiryhmät on haluttu tässä eritellä tarkasti. Vastaajan

tehtävänimike kertoo, mistä näkökulmasta hän kyselyyn vastaa. Lisäksi muuttujan avulla saadaan tietoa siitä, miten eri ammattiryhmien edustajat suhtautuvat kuvankäsittelyyn ja ylipäättään mikä kunkin ammattiryhmän rooli kuvajournalistisessa työssä on.

Muuttuja 4: koulutustaso (korkein suorittamasi tutkinto)

Koulutustaso kertoo muiden taustamuuttujien ohella siitä, mistä lähtökohdista vastaaja arvioi kuvankäsittelyä. Vastausvaihtoehdot noudattavat usein toistettua mallia. Lukio ja ammatillinen koulutus on tässä kyselyssä erotettu omiksi arvoikseen siksi, että lähtöoletuksemme mukaan moni alalla pitkään työskennellyt, esimerkiksi kuvaaja, on suorittanut toisen asteen ammatillisen koulutuksen. Katsoimme, että heidät on hyvä erottaa lukion suorittaneista ylioppilaista, joilla välttämättä ei ole valokuvaus- tai journalistisen alan koulutusta olleenkaan.

Koulutustasolla on aikaisemmissa tutkimuksissa (Esim. Reaves 1992) havaittu olevan yhteys kuvankäsittelyn hyväksymisen kanssa. Reavesin tutkimuksessa vähän koulutetut olivat korkeasti koulutettuja myönteisempiä kuvankäsittelyn suhteen. Muuttujalla saadaan aikaan vertailuaineistoa tähän havaintoon nähden.

Muuttuja 5: Onko sinulla kuvajournalismin alalle soveltuvaa koulutusta?

Täydentää kohdan (4) koulutustietoja. Kysymyksen avulla saadaan selville, minkä verran mediatyöntekijöillä on kuvajournalistista koulutusta, ja poikkeavatko kuvakoulutusta saaneiden näkemykset muiden vastaajien näkemyksistä.

Muuttuja 6: alallaoloaika

Muuttuja täydentää ikä-muuttujaa antaen tietoa siitä, miten pitkään vastaaja on ollut kuvajournalismin kanssa tekemisissä. Alan kenttä on nykyisin jakautunut kahtia vanhan ja nuoren polven kuvaajiin, ja

heidän suhtautumisessaan digitaaliseen kuvankäsittelyyn on havaittu eroja aikaisemmissa tutkimuksissa.

Muuttuja 7:

Ketkä toimituksessanne päättävät kuvienkäsittelystä?

Muuttujalla kartoitetaan organisaation rakennetta ja sen toimijoiden välisiä suhteita. Muuttuja tuottaa esimerkiksi tietoa siitä, jakautuuko päätöksenteko usealle henkilölle ja millaisia eroja tässä on lehtien välillä. Lisäksi tehtävänimike-muuttujan (3) kanssa yhdessä saadaan tietoa siitä, kuuluuko vastaaja itse päätöksentekijöihin, ja vaikuttaako se kuvankäsittelyn hyväksymiseen.

Muuttuja 8:

Minkä verran voit vaikuttaa siihen, mitä kuvankäsittelytoimenpiteitä lehtenne kuville tehdään?

Muuttuja antaa lisää taustatietoa vastaajan asemasta organisaatiossa. Muuttujan avulla saadaan tietoa muun muassa siitä, onko päätöksentekoon osallistumisella ja kuvankäsittelyn hyväksyttävyydellä yhteyttä. Vastaajan mahdollisuus vaikuttaa kuvankäsittelytoimenpiteisiin antavat yhdessä tehtävänimike-muuttujan (3) kanssa tietoa myös siitä, millaisia eroja työprosessissa on eri lehtien välillä. Lisäksi muuttuja yhdessä muuttujan (3) kanssa vastaa kysymykseen, millainen rooli kullakin ammattiryhmällä on kuvankäsittelyn päätöksenteossa.

Muuttuja 9:

Minkä verran voit vaikuttaa siihen, mitkä kuvat valitaan julkais-taviksi?

Muuttuja vastaa samoihin kysymyksiin kuin edellinen kysymys (8) mutta nyt kuvien valitsemisen näkökulmasta. Lähtöoletuksena on, että osassa lehtitaloista päätökset kuvien valinnasta tekevät eri ihmiset kuin ne, jotka päättävät kuvien käsittelystä.

Muuttuja 10:

Millaiset kuvankäsittelytoimenpiteet edellyttävät toimituksen sisäistä neuvottelua ja harkintaa? Mainitse muutamia esimerkkejä.

Avoin kysymys, joka tuottaa laadullisesti arvioitavaa aineistoa siitä, missä kuvankäsittelyn hyväksyttävyyden rajat kulkevat, miten eri lehtien käytännöt eroavat toisistaan, ja mitkä asiat tässä yhteydessä koetaan tärkeiksi ja halutaan nostaa esiin.

Muuttuja 11:

Kuinka usein käsittelet kuvia työssäsi?

Muuttujan tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, ketkä vastaajista osallistuvat varsinaiseen kuvankäsittelyyn. Tehtävänimike-muuttujan (3) kohdalla huomioitiin jo, että toimenkuvat eri taloissa saattavat poiketa toisistaan huomattavasti. Esimerkiksi pienissä lehdissä samat ihmiset tekevät kaikkea kirjoittamisesta kuvaamiseen, kun taas suurissa lehtitaloissa kuvaajat saattavat keskittyä pelkästään kuvaamiseen, jolloin kuvankäsittelyn hoitavat siihen erikoistuneet ihmiset, jotka puolestaan saattavat tehdä työtään esimiehen tekemän suunnitelman pohjalta. Muuttujalla pyritään siis sekä hahmottamaan kuvajournalistisen työprosessin toimijoita että saamaan tietoa kunkin vastaajan positioista.

Muuttuja 12:

Miten hyvin hallitset kuvankäsittelytekniikan?

Tämä muuttuja saattaa joissain tapauksissa saada vastauksensa jo edellisessä kysymyksessä. Se, miten usein henkilö käsittelee kuvia työssään, ei kuitenkaan välttämättä kerro hänen teknisistä taidoistaan. Vastaaaja saattaa esimerkiksi hallita kuvankäsittelyohjelmia hyvinkin mutta ei nykyisessä työssään käytä näitä taitoja. Muuttujan tuottama tieto on oleellinen siksi, että tiedetään, vaikuttaako kuvankäsittelytekniikan ymmärtäminen sen hyväksymiseen. Ainakin Reavesin (1992) tutkimuksessa tekniikkaa huonosti osaavat olivat sallivampia kuin ne, jotka hallitsivat sitä paremmin.

III Kuvaparit

Kuvapareilla selvitetään vastaajien henkilökohtaista suhtautumista kuvankäsittelyn hyväksyttävyyteen yleensä ja lisäksi eri kuvatyypin kohdalla. Luovuimme alkuperäisestä suunnitelmasta luoda kullekin kuvalle vain yksi konteksti ja kysyä viisiportaisen asennekaavan avulla, miten hyväksyttävänä vastaajat pitävät tehtyä muutosta. Sen sijaan vastaajat arvioivat nyt tehtyä kuvankäsittelyä kyllä–ei-akselilla neljässä eri kontekstissa. Näin voidaan verrata eroja kuvatyypin välillä. Malli on otettu Yhdysvalloissa toteutetusta lukijatutkimuksesta (Huang 2001). Kuvatyypin välisen vertailun katsoimme olevan ensisijaisen relevanttia tutkimuksen kannalta. Sekä asennekaavan että kuvatyypin liittäminen kuvapareihin puolestaan olisi tehnyt kyselyn vastaajille turhan raskaaksi, mikä olisi voinut alentaa vastausprosenttia. Asennekaavan sijaan jokaiseen kysymykseen on liitetty avoin kysymys, jossa vastaaja voi halutessaan perustella valintansa. Näin voidaan saada selville, jos vastaajalla on mielessä esimerkiksi joitain ehtoja valintaan liittyen.

Esimerkit on rakennettu tarkkaan sekä kuvallisesti että sanallisesti niin, että ne edustavat mahdollisia lehdissä tehtäviä kuvankäsittelytoimenpiteitä. Sanallinen selostus kuvaan tehdyistä muutoksista auttaa vastaajaa havaitsemaan tehdyn muutoksen ja lisää tutkimuksen luotettavuutta kiinnittämällä vastaajien huomion kuvissa mahdollisimman paljon samoihin asioihin. Kuvien esittäminen puolestaan on perusteltua siksi, että kuvan avulla muutosta pystytään havainnollistamaan tekstiä monipuolisemmin. Sanallisen ja kuvallisen havainnollistamisen yhdistelmällä eri vastaajat vastaavat todennäköisemmin samaan kysymykseen kuin, jos käytössä olisi vain sana tai kuva.

Kuvatyypit: uutinen, reportaasi, feature ja kuvituskuva, on valittu siten että ne kattavat tavallisimmat lehtikuvan lajityypit. Aikaisemman tiedon valossa oletuksena on, että uutiskuva on kuvatyypeistä kaikkein tiukimmin säädelty. Esimerkiksi Reutersin tammikuussa 2007 julkaisemat kuvankäsittelyohjeet koskevat ainoastaan uutiskuvia. Featurekuva puolestaan edustaa keskimmäistä kuvatyyppejä: sille oletetaan sallittavan enemmän käsittelyä kuin uutiskuville mutta kuitenkin vähemmän kuin kuvituskuville.

Oletamme, että vastaajat pohtivat kysymyksiä ensisijaisesti edustamansa lehden kautta. Tästä syystä on tärkeää tarjota erilaisten lehtien edustajille mielekkäitä kuvavaihtoehtoja niin, että osa esitetyistä kuvista sopii paremmin aikakauslehtiin ja osa sanomalehtiin.

Kuvaparit on jaettu kolmeen kategoriaan niissä tehtyjen muutosten luonteen perusteella. Samanlaista jaottelua ovat käyttäneet myös Reaves (1992) ja Huang (2001). (I) Sisällölliset muutokset ovat muutoksia, joissa kuvan sisäinen rakenne eli sisältö muuttuu. Muutos voidaan tehdä elementtejä poistamalla, lisäämällä, korvaamalla tai vääristämällä. (II) Tekniset muutokset eivät muuta kuvan rakennetta tai sisältöä mutta kuvan vaikutelmaa kylläkin. Tekninen muutos voi olla esimerkiksi sävyjen, kontrastin, kirkkauden tai värikylläisyyden säätö, kuvan rajausta jne. (III) Yhdistelmäkuviin kuva on nimensäkin mukaan kokoelma eri kuvien elementtejä, jotka yhdessä muodostavat kokonaan uuden kuvan. Näissä kuvissa muutokset tehdään tyypillisesti kuvan tärkeille elementeille esimerkiksi yhdistämällä ihmisiä eri kuvista.

I Sisällölliset muutokset

Muuttuja 13:

Ihmisen poistaminen

Ihmisiä on poistettu lehtikuvista ainakin siksi, että varsinainen kuvauskohde pääsisi paremmin esiin. Taustan rauhoittaminen on tavallinen perustelu ihmisten poistamiselle.

Muuttuja 14:

Elementtien siirtäminen lähemmäs toisiaan

Esimerkkinä kohua herättänyt National Geographicin kansi vuodelta 1982. Siinä Gizan pyramideja oli siirretty lähemmäs toisiaan niin, että pyramidit mahtuisivat kansikuvaan. Vastaavia muutoksia tehdään varsinkin taitollisista syistä, mutta ne voivat samalla muuttaa myös kuvan sisältöä.

Muuttuja 15:

Pään takana olevan elementin poistaminen

Esimerkiksi taulun sauma, lyhtypylväs tai puunoksa, joka on kuvattavan takana, näyttää kaksiulotteisessa kuvassa siltä kuin se kasvaisi kuvattavan päästä. Ammattikuvaajiltakin tällainen jää välillä kuvaustilanteessa huomaamatta, jolloin voi olla houkuttelevaa parantaa kuvaa jälkikäteen.

Muuttuja 16:

Tuotemerkin poistaminen

Esimerkkinä kuva Pulitzer-palkinnon saajasta vuodelta 1989. Kuvasta on poistettu Coca cola -tölkki pöydän kulmalta. Tuotemerkkejä tai symboleita voidaan haluta poistaa kuvista esimerkiksi piilomainonnan välttämiseksi.

Muuttuja 17:

Elementtinen monistaminen

Esimerkkinä Reutersin kuvaajan Adnan Hajjin savupilvet vuodelta 2006. Kuvaaja kopioi kloonaustyökalulla savupilviä Libanonin pommituksista ottamiinsa kuviin. Kloonaus- eli leimasintyökalua käytetään lehtikuvissa esimerkiksi kameran kennon roskien poistamiseen tai kuvan reunan jatkamiseen. Samanlaisen lopputuloksen voi saada myös yhdistämällä elementtejä useista eri kuvista tai kopioimalla yhden kuvan elementtejä samaan otokseen.

II Tekniset muutokset

Muuttuja 18:

Kohteen ”esiin kaivaminen”

Hankalissa valaistusolosuhteissa koko kuva-alan oikein valottaminen kuvanottohetkellä on vaikeaa tai jopa mahdotonta. Esiin kaivamista

käytetään, kun kuvauksen kohde halutaan saada erottumaan aiempaa paremmin taustastaan. Tämä voidaan tehdä joko kohdetta vaalentamalla tai taustaa tummentamalla tai molempia. Ennako-oletuksen mukaan monet ammattilaiset tekevät tätä pienessä mittakaavassa melko rutiininomaisesti.

Muuttuja 19: Ihonkorjailu

Varsinkin aikakauslehdissä, missä kuvataan ihmisiä tarkkaan harkituissa studio-olosuhteissa, kauneusvirheiden korjaus on tavallista. Kuvattava saattaa näyttää kuvassa epäedulliselta esimerkiksi vääränlaisen valaistuksen tai meikin takia.

Muuttuja 20: Taustan sumentaminen

Kuvankäsittelyohjelmassa blurrauksella saadaan aikaan sama vaikutelma kuin kuvausvaiheessa pientä syväterävyyttä käyttämällä. Kyseessä voi olla tehokeino, joka tekee kuvasta intensiivisen niin, että katse ohjautuu automaattisesti kuvan kohteeseen. Sumentamista voidaan käyttää myös levottoman taustan häivyttämiseen.

Muuttuja 21: Taustavärin muuttaminen

Kuvan värien muuttaminen jälkikäsittelyssä voi juontua esimerkiksi painotalojen asettamista vaatimuksista. Värejä käsitellään, koska halutaan, että kuva näyttäisi painettunakin hyvältä. Värejä voidaan haluta muuttaa myös esimerkiksi siksi, että lehden aukeamalle saataisiin yhtenäinen tai teemaan sopiva värimaailma.

Muuttuja 22: Vaakakuvan rajaaminen pystykuvaksi

Rajaus on jo pimiötekniikan aikaanakin paljon käytetty kuvankäsittelytoimenpide. Vaakakuvan muuttaminen pystykuvaksi tehdään usein

taitollisesta syystä, jos tiettyyn tilaan tarvittavaa pystykuvaa ei ole saatavilla. Näin tehtiin esimerkiksi kohua herättäneessä valokuvakirjassa ”A day in the life of America”, jonka kansikuvassa kuutamoratsastajan kuva on rajattu vaakakuvasta pystykuvaksi.

III Yhdistelmäkuvat

Muuttuja 23: Eri aikaan kuvatut yhteen kuvaan

Eri aikaan kuvatut henkilöt voidaan haluta yhdistää yhteen kuvaan esimerkiksi siksi, että kuvattavia ei ole saatu samaan paikkaan kuvauksen ajaksi. Tällainen oli esimerkiksi Tom Hanksin ja Dustin Hoffmannin kuvankäsittelyssä aikaansaatu yhteisposeeraus Newsweek-lehden kannessa vuonna 1989.

Muuttuja 24: Vastakkainasettelu yhdistelmäkuvan avulla

Käytännöllisten syiden lisäksi motiivi kuvien yhdistelyyn voi olla esimerkiksi rakentaa juttuun kuvallista draamaa. Kaksi vihamiestä tai toistensa kilpailijaa samassa kuvassa herättää varmasti katsojan mielenkiinnon. Kuuluisa esimerkki on muun muassa riitautuneiden olympialuistelijoiden yhteinen luistelukuva New York Newsday -lehden kannessa vuonna 1994.

Muuttuja 25:

Pää ja vartalo eri kuvista

Henkilön pään ja vartalon yhdistämistä eri kuvista tehdään eniten aikakauslehtien kansikuvissa. Kuuluisia esimerkkejä löytyy useita. Osassa pää ja vartalo ovat saman henkilön, mutta yhdistelmä on tehty eri aikaan otetuista kuvista. Toisinaan tunnetun henkilön kasvot on yhdistetty kokonaan toisen henkilön, esimerkiksi mallin, vartaloon.

Muuttuja 26: Grafiikan ja valokuvan yhdistäminen

Graafisen elementin lisääminen kuvaan voi tarkoittaa esimerkiksi tekstin tai uutisgrafiikan lisäämistä kuvan päälle. Tässä tarkoitamme kuitenkin enemmän kuvaa, jonka tarkoitus on olla edelleen valokuva eikä esimerkiksi uutisgrafiikan tausta. Tällaisia voivat olla kuvituskuvan kaltaiset grafiikan avulla tehostamiset kuten esimerkiksi liekkien lisääminen tulipaloon. Toisaalta kuvitus voi olla ilmeisempikin kuten esimerkiksi Newsweek-lehden kannessa vuonna 1991, jossa hävittäjälentokoneiden kylkiin oli lisätty viivakoodit.

IV Kuvankäsittelyn käytännöt

Muuttuja 27: Millaisissa tapauksissa lehdessänne on tapana informoida lukijoita kuvankäsittelystä?

Muuttujalla pyritään saamaan tietoa siitä, millä periaatteilla ja millaisissa tapauksissa lehti informoi lukijoita kuvankäsittelystä. Tuloksena saadaan ladullista aineistoa, josta voidaan lisäksi hahmotella kuvankäsittelyn hyväksyttävyyteen liittyviä raja-alueita.

Muuttuja 28: Millaisista kuvankäsittelyistä pitäisi omasta mielestäsi kertoa lukijoille?

Muuttuja antaa tietoa vastaajan henkilökohtaisesta suhtautumisesta lukijoiden informoimiseen kuvankäsittelystä. Vertaamalla saman vastaajan vastausta edelliseen kysymykseen saadaan tietoa siitä, eroavatko vastaajan omat mielipiteet hänen edustamansa lehden käytännöistä.

Muuttuja 29: Missä asioissa edustamasi lehden kuvankäsittelyn käytännöt poikkeavat omista mielipiteistäsi?

Kysymyksellä saadaan tietoa siitä, minkä verran lehtien käytännöt ja vastaajien omat mielipiteet kuvankäsittelystä eroavat. Avoin kysymys antaa vastaajille mahdollisuuden ottaa esiin mitä tahansa tärkeinä pitämiään asioita.

Muuttuja 30: Pitäisikö Suomeen mielestäsi luoda yhteinen säännöstö kuvankäsittelystä?

Koko tutkimuksen kannalta oleellinen kysymys, jolla saadaan selville, kaipaavatko kuvajournalismin ammattilaiset alalle yhteisiä pelisääntöjä. Vastauksien jakautumisesta nähdään, ollaanko asiasta yksimielisiä vai ei.

V Toimenpiteet kuvankäsittelyohjelmassa (kysymykset kuvankäsittelijöille ja kuvaajille)

Muuttujat 31 ja 32:

Miten rutiininomaisesti lehdessänne tehdään seuraavia kuvankäsittelytoimenpiteitä, kun kyseessä on uutis- tai reportaasikuva / kuvituskuva?

Muuttujalla selvitetään, miten rutiininomaisesti lehdissä tehdään tiettyjä kuvankäsittelytoimenpiteitä. Molemmissa kysymyksissä esitetään sama 16-kohtainen taulukko, joissa vastaajia pyydetään miettimään kuvankäsittelytoimenpiteitä kahdessa eri kontekstissa. Vastaajia pyydetään arvioimaan toimenpiteiden rutiininomaisuutta neliportaisella asteikolla, jonka vaihtoehtoja ovat usein, joskus, ei koskaan tai en osaa sanoa.

Kysymykset ovat sen verran teknisiä, että ne on osoitettu vain kuvaajille ja kuvankäsittelijöille. Kaikille suunnattuna kysely olisi ollut raskas ja tuloksena olisi todennäköisesti tullut epärelevanttia aineistoa,

jos vastaajat olisivat joutuneet vastaamaan kysymyksiin, joista heillä ei ole tarpeeksi tietoa.

Ensin vastaajia pyydetään miettimään näitä 16 toimenpidettä uutis- ja reportaasikuvan kontekstissa ja sen jälkeen kuvituskuvan kontekstissa. Uutis- ja reportaasikuvien samoin kuin kuvituskuvien arvioimme olevan lajityyppeinä riittävän tunnistettavia niin, että niitä voidaan käsitellä yksinä kokonaisuuksina. Useamman kuvatyypin huomioiminen erikseen sen sijaan olisi tehnyt kyselyn liian raskaaksi vastaajille. Toisaalta kysymyksen 31. rajoittaminen esimerkiksi pelkkään uutiskuvaan ei ehkä olisi ollut mielekäs sellaisten aikakauslehtien kuvaajille, joiden lehdessä ei julkaista lainkaan uutiskuvia.

Taulukoissa on esitetty lista yleisimmistä lehdissä käytetyistä kuvankäsittelytoimenpiteistä. Tausta-aineistoksi tätä varten on haastateltu kahdeksan aikakauslehdissä työskentelevää kuvajournalistia. Lisäksi taulukoiden rakentamisessa on käytetty omia kokemuksia ja tietoa sanomalehtien käytännöistä ja aiemmasta tutkimuksesta. Listassa on huomioitu myös uutistoimisto Reutersin julkaisemat kuvankäsittelyohjeet.

Ensimmäisessä taulukossa on listattu yleisimmät niin sanotut perussäädöt, joilla tavallisesti tehdään mahdollisimman hyvä raakakuva jatkokäsittelyä varten. Toisessa taulukossa on listattu muita, muun muassa Photoshop-ohjelman mahdollistamia kuvankäsittelytoimenpiteitä.

Muuttuja 33:

Mitä mieltä olet kuvan värikylläisyyteen, terävyysalueeseen tai kontrastiin vaikuttamisesta kameran erikoislinssien tai valmiiden kameraasetusten avulla (in-camera picture styles), kun kyseessä on lehdessä julkaistava uutis- tai reportaasikuva / kuvituskuva?

Nykyinen kamerateknikka antaa mahdollisuuden tietynlaiseen kuvankäsittelyyn jo kuvausvaiheessa. Kameroihin valmiiksi luotujen ohjelmaprofiilien avulla voidaan saada aikaan samanlaisia lopputuloksia kuin monilla jälkikäsittelytoimenpiteillä. Tällä muuttujalla selvitetään, miten kuvaajat ja kuvankäsittelijät suhtautuvat näihin

mahdollisuuksiin. Kysymys on jaettu kahteen osaan niin, että vastaajia pyydetään miettimään asiaa aikaisempien kysymysten tapaan ensin uutis- ja reportaasikuvan ja sitten kuvituskuvan kontekstissa.

Tämä asia on huomioitu myös Reutersin kuvankäsittelyohjeissa, joiden mukaan valmiiden kamera-asetusten (in-camera picture styles) ja erikoisinssien käyttö on kokonaan kielletty.

Sana on vapaa

Muuttuja 34:

Kerro tutkimuksen aihepiiristä heränneitä ajatuksia tai anna palautetta tutkimuksen tekijöille.

Vastaajat voivat halutessaan ottaa esiin esimerkiksi aiheeseen liittyviä asioita, joita ei ole käsitelty kyselyssä.

Liite 3:

Yhteenveto vuoden 2006 levikki-tilaston lehdistä

Aikakauslehdet aloittain (nimikkeiden määrä suluissa, yht. 186 kpl)

Ammattilehdet (39)

Asiakaslehdet (8)

Asuminen, rakentaminen ja puutarhanhoito (13)

Autoilun ja tekniikan erikoislehdet (7)

Harrastelehdet (22)

Lasten ja nuorten lehdet (7)

Maa- ja metsätalous (7)

Naisten erikoislehdet (16)

Naisten yleislehdet (14)

Perhe- ja yleisaikakauslehdet (12)

Ristikkolehdet (16)

Sarjakuvalehdet (9)

Tiede- ja kulttuurilehdet (5)

Tietotekniikan lehdet (7)

Uskonto (4)

Sanomalehdet ilmestymispäivittäin (yht. 194)

7-päiväiset (32)

6-päiväiset (4)

6-päiväiset irtonumerolehdet (2)

5-päiväiset (11)

4-päiväiset (3)

3-päiväiset (20)

2-päiväiset (56)

1-päiväiset (66)

Liite 4:

Lista mukana olevista lehdistä

Lehden nimen perässä on ilmoitettu ilmestymistiheys ja levikki vuonna 2006.

Sanomalehdet:

1. Helsingin Sanomat, 7-p, 426117
2. Kuukausiliite, 12/v
3. Aamulehti, 7-p, 138258
4. Etelä-Saimaa, 7-p, 32690
5. Turun Sanomat, 7-p, 112360
6. Kaleva, 7-p, 82037
7. Keskiuomalainen, 7-p, 74840
8. HBL, 7-p, 51012
9. Volt-liite, 12/v
10. Savon Sanomat, 7-p, 64471
11. Etelä-Suomen Sanomat, 7-p, 60889
12. Satakunnan Kansa, 7-p, 55217
13. Karjalainen, 7-p, 47351
14. Ilta-Sanomat, 6-p, 186462
15. Iltalehti, 6-p, 133007
16. Taloussanomat, 5-p, 35857
17. Maaseudun Tulevaisuus, 3-p, 83604
18. Vakka-Suomen Sanomat, 3p, 8851
19. Lieksan Lehti, 3-p, 6425
20. Loimaan Lehti, 3-p, 8667
21. Pitäjänuutiset, 2-p, 5957
22. Lapuan Sanomat, 2-p, 6660
23. Kangasalan Sanomat, 2-p, 8088
24. Laukaa-Konnevesi, 1-p, 7521
25. Järvisseudun Sanomat 1-p, 8328
26. Kotimaa, 1-p, 46547
27. Kansan uutiset, 1-p, 15583
28. Nykypäivä, 1-p, 21723

29. Perhonjokilaakso, 1-p, 6354
30. Sampo, 1-p, 6307
31. Keski-Häme, 1-p, 5816
32. Viikko Pohjois-Karjala, 1-p, 7133

Aikakauslehdet:

1. Suomen Kuvalehti, 49/v, 99599
2. Trendi, 11/v, 62671
3. Kauneus & Terveys, 12/v, 73260
4. Seura, 49/v, 191309
5. Hymy, 12/v, 87584
6. Anna, 48/v, 126757
7. Gloria, 12/v, 60946
8. Tekniikan maailma, 22/v, 148840
9. ET-lehti, 18/v, 265653
10. Tehy-lehti, 18/v, 102759
11. Eeva, 12/v, 97434
12. Kotivinkki, 12/v, 140177
13. Taloustaito, 12/v, 203133
14. Uusi insinööri, 10/v, 61449
15. Hyvä Terveys, 11/v, 136584
16. Koiramme, 10/v, 117366
17. Me / Ykkösbonuslehti 12/v, 853123
18. Motiivi, 9/v, 232978
19. Vival, 12/v, 44103